KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

ROLAND DESTANI

Çeviren: Bilge Umar

YKY

ROLAND DESTANI

KÂZIM TAŞKENT KLASİK YAPITLAR DİZİSİ

ROLAND DESTANI

Çeviren:
Bilge Umar

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 2180
Kâzım Taşkent
Klasik Yapıtlar Dizisi - 56

Roland Destanı
Özgün adı: *Chanson de Roland*
Çeviren: Bilge Umar

Kitap Editörü: Orçun Türkay
Düzelti: Fulya Tükel

Kapak Tasarımı: Mehmet Ulusel

Baskı: Şefik Matbaası
Marmara Sanayi Sitesi M Blok No: 291 İkitelli/İstanbul

Çeviriye Temel Alınan Baskılar:
La Chanson de Roland, Gallimard, 1998
La Chanson de Roland, Le Livre de Poche, 1990
La Chanson de Rollant, Orphée, 1994
La Chanson de Roland, GF Flammarion, 1993
The Song of Roland, Penguin Books, 1990

1. Baskı: İstanbul, Nisan 2005
ISBN 975-08-0924-6

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2005

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Yapı Kredi Kültür Merkezi
İstiklal Caddesi No. 285 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.yapikrediyayinlari.com
e-posta: ykkultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://yky.estore.com.tr
www.teleweb.com.tr

SUNUŞ

I. Destanın Konusu

Roland Destanı, ya da Türküsü, Frank İmparatoru Büyük Karl (Şarlman) bağımlısı Atlı Beylerin yiğitliklerini anlatan ve şimdiki Fransızların Chanson de Geste, "Yiğitlik Türküsü" dediği, tıpkı *İlyada*'nın kökeninde olduğu üzere Bey konaklarında saz eşliğinde "teganni" edilmek için ozanların ürettiği destanların en tanınmış ve en güzel örneğidir.

Destanın anlattığı öyküyü özetlemeden önce, Franklar ve Büyük Karl üzerine biraz bilgi vermemiz gerek.

Franklar erken ortaçağ döneminde, bugünkü Fransa ile Batı Almanya'yı kapsayan ülkeye yayılmış bir Germen boyu idi. Büyük Karl (742-814) bunların devletine en güçlü dönemini yaşatan Hakan'dır. Bunlar, daha sonraki yüzyıllar boyunca, yaşadıkları ülkenin Keltler (Galatlar, Galyalılar) gibi bazı diğer halkları ile karışmışlar, ancak bu karışımın ürünü olarak oluşan yeni ulus daha çok Latin kökenli bir kültür ve Latincenin o yöredeki uzantısı niteliğinde bir dil (Fransızca) edinerek, ortaçağ sonunda, Fransız ulusuna dönüşmüştür. O nedenle, Franklar, ortaçağın ileri bir döneminde üretilmiş destanda, Fransızlar olarak gösteriliyor ve şimdiki Fransızlar da onları kendi ataları sayıyor; tıpkı biz çağdaş Türkiye Türklerinin, karmaşık soy kökeni dallarımız içinde en önemlilerinden biri, ama sadece biri olan Oğuzları, gerçekte doğru olmayarak, "asıl (?) atalarımız" hükmünde tuttuğumuz gibi.

Bu Franklar ulusunun Büyük Hakanı, kendi yaşadığı dönemin Latince belgelerinde Carolus diye; çağımızın Almanlarınca Karl ve Fransızlarınca Charles (Şarl) olarak anılıyor. Onu anarken, adına "Büyük" demeye gelen sıfatı da eklemek âdettir ve o sıfat, Latincede Magnus'tur; bunun eski Fransızcadaki çarpıtılmış biçimi Magne (Many; sonunda bir de belli belirsiz ö sesi var) sözcüğüdür. Erken dönem Fransızcasında kullanılan Charlemagne adının sonundaki magne bölümü işte budur.

Bizde batı ülkeleri tarihinin ve kültürünün araştırılıp Türkçe yapıtlarda anlatılmasına başlandığında, yani 19. yüzyılda, aydınlarımızın bildiği yabancı dil hemen hemen sadece Fransızca olduğu ve bu yüzden tarihsel adlar hep Fransızlarca söylenen biçimiyle* sözlüğümüzde yer ettiği için, Frank Hakanı'nın adı da Fransızlardaki Charlemagne'nün Türk ağzına aktarılmasıyla Şarlman diye yerleşmiştir.

Roland Destanı'nın anlattığı öykü, kısaca, şudur:

Büyük Karl İspanya'ya sefer etmiş ve İspanya Araplarının elindeki ülkenin hemen hemen tümünü eline geçirmiştir, yalnız Zaragoza Hisarı dayanmaktadır. Buraya egemen Marsil Han, Karl'a elçi gönderip barış önerir. Onun gerçek niyetlerini öğrenmek için Karl da Zaragoza'ya bir elçi göndermek ister; Beylerine, "Kimi gönderelim?" diye sorar. Roland, kendi babalığı (Karl'ın kız kardeşi olan anasının şimdiki kocası) Kont Ganelon'un gönderilmesini önerir. Oysa Marsil Han, daha önce elçi olarak gelen iki Frank Beyi'nin başını kestirmiştir; dolayısıyla, görev çok tehlikelidir. Ganelon, öneriyi yaptığı için Roland'a kinlenir ve sonradan, Frank ordusu İspanya'dan çekilirken, artçı birliği komutanlığına Roland'ın getirilmesini sağlar; o birliğin Pirene sıradağlarını hangi geçitten aşacağını da düşmana bildirir. Artçı birlik bu geçitte düşmanın pususuna düşer ve yiğitçe savaşmasına rağmen tümüyle kılıçtan geçirilir.

* Örneğin, Iulius Caesar (Yulius Kaysar) yerine Jül Sezar; Iustinianus (Yustinyanus) yerine Jüstinyen vb.

II. Destanın tarihsel dayanağı

Roland Destanı, tıpkı *İlyada* gibi, *Nibelung'lar Destanı* gibi, tarihsel bir gerçek kırıntısı içeriyor ve *Büyük Karl'ın Yaşamı* (Vita Caroli Magni) adlı yapıtın yazarı Eginhard'ın bu yapıtında andığı tarihsel bir olayı, 15 Ağustos 778'de Karl ordusundan, Bretagne Kontu Roland komutasındaki artçı birliğin, Basklar tarafından pusuya düşürülüp kılıçtan geçirilmesini işliyor.

Karl'ın artçı birliğinin pusuya düşürüldüğü geçit, Pirene sıradağlarının Atlas Okyanusu'na yakın batı ucundan az içerideki Roncevaux Geçidi'dir. Bu geçit, İspanya'nın Navarra ilindeki, Fransa sınırına pek yakın olan Roncesvalles kasabasının kuzey yanı başındadır ve 1057 m. yüksekliktedir. Bask ülkesi, sözü edilen Navarra ilinin kuzeybatı komşusudur.

Ne var ki, İspanya Arapları gibi, yani onlarla duygu birliği ve hatta işbirliği ederek Frank istilacılara karşı Baskların giriştiği savaşım ve gerçekleştirdiği kıyım, destanda, Hıristiyan düşmanı kâfir Arapların işi olarak gösteriliyor ve Roland, din uğrunda kâfirlerle savaşırken can vermiş bir yiğide dönüştürülüyor. *İlyada*'da, *Nibelung'lar Destanı*'nda ve tüm diğer destanlarda yapıldığı gibi aşırı abartmalar, bire bin katmalar, masalımsı öğeler bol bol kullanılıyor; saz eşliğinde Bey konaklarında yapılacak anlatımın, kendi "hedef kitle"since tat alınarak dinlenir edilmesine çalışılıyor.

III. Destanın Üretiliş Tarihi ve Üreteni

Özgün metnin 1100'den az sonra, 1100-1125 arasında üretildiği sanılıyor. Bunun bize ulaşan en eski kopyası, 1170'te Anglo-Norman (İngiltere'de kullanılan Norman Fransızcası) dilinde yazılmış ve 1832'de Oxford'da bir kitaplıkta bulunmuştur. Bu elyazmasında, son dizede, yazan kişi diye Turoldus adı geçiyor, ama bunun metni üreten kişi mi yoksa o nüshayı kendi eliyle yazıya geçirmiş bir yazman mı olduğu belirlenebilmiş değildir.

Doğaldır ki, 1100'lü yılların Anglo-Norman dilini bugün, o ölü dil üzerine uzmanlık edinmiş birkaç kişi dışında hiç kimse anlaya-

mıyor ve her çağdaş ulus, destanı, kendi diline yapılmış çevirilerden okuyor. Ben de, size sunduğum bu çeviri için, birkaç çağdaş çeviri metninden yararlandım, yani bunları karşılaştırmalı olarak inceleyip özgün metnin her bir dizesinin doğru içeriğini anlamaya ve sonra o içeriği Türkçe söylemeye çalıştım. Yararlandığım metinler şunlardır:

La Chanson de Rollant. Ghislain Sartoris'in yarı çeviri, yarı özgün metni. Orphée Yayınevi, 1994.

La Chanson de Roland. Texte présenté, traduit et commenté par Jean Dufournet. GF Flammarion Yayınevi, Paris 1993. Özgün metnin tümü ve çevirisi.

La Chanson de Roland. Edition critique et traduction de Ian Short. 2e éd., Le Livre de Poche dizisi, Paris 1990. Özgün metnin tümü ve çevirisi.

La Chanson de Roland. Edition bilingue de Pierre Jonin. Gallimard Yayınevi, Paris 1979, 1998 yenibasımı. Özgün metnin tümü ve çevirisi.

The Song of Roland. Bunda hem (bazı atlamalarla) özgün metnin kendisi (ek olarak), hem de Glyn Burgess'in İngilizceye çevirisi vardır (Penguin Books, 1990).

1 Hakanımız Büyük Karl, o pek görkemli Hünkâr
Tam tamına yedi yıl İspanya'da savaştı,
Bu dağlık memleketi aldı denize kadar.
Ona teslim olmadık hiçbir kale kalmadı,
Surları yarılmadık tek hisar bırakmadı
Zaragoza dışında. Bu kent dağ üstündedir,
Marsil Han onu tutar, Tanrı'yı umursamaz;
Muhammed yolundadır, Şeytan'la düşer kalkar.
Felakettir yazgısı, bundan hiç kaçınamaz. HAYDA!

2 Marsil Han Zaragoza'da durur 10
Gider hasbahçesinde bir ağaç gölgesine
Uzanır gök mermerden bir seki üzerine;
Yirmi binden daha çok çerisi yanındadır,
Sual eder nice bir Vezirinden, Beyinden:
"Vezirlerim, Beylerim, her ne günah etmişsek
cezası olsa gerek,
Güzel Frank yurdunun egemeni Karl Hakan
Gelmiştir ülkemize, bizimle savaşmaya.
Karşı durabilecek bir ordumuz yok bizim,
Ne de yarabiliriz kuşatan çerisini.
Şimdi bir öğüt verin, benim bilge Beylerim, 20
Ne etsek ne eylesek, esirgenelim diye
ölümden ve utançtan?"
Kâfirlerden hiçbiri ona yanıt olacak
tek sözcük bulamadı
Valfonde Hisarı'nın Beyi Blancandrins dışında.

3 Blancandrins en bilge kâfirlerden biriydi;
Çok yiğit ve değerli, yaman bir Atlı Bey'di.
Hizmet sunmak istedi, öğüt vermekle, Han'a,
Şu sözleri söyledi: "Hiç düşmeyin telaşa!
Başı dik Karl Hakan'dan bir istekte bulunun,
Çok içten bir dostlukla, vefalı hizmet sunun.
Armağan edin ona çok ayı, aslan, zağar;
Yedi yüz deve ile bin tane ergin doğan,
Dört yüz katır yüküyle gümüşler ve altınlar
Tepeleme yığarak elli kağnı içine;
O da dağıtsın bunu, paralı erlerine.
Yetsin gayri ettiği savaşlar bu ülkede,
Dönsün Frank yurduna, Aix'deki başkentine.
Ermiş Michel Yortusu'nda sana gelirim deyin,
Söyleyin İsa dinine gireceğinizi,
Şanınızla malınızla ona bağlanacağınızı.
Tutak isterim derse, onu da yollarsınız
On olsun yirmi olsun, bağlılık kurmak için;
Nikâhlı eşten doğma oğullarımız gider.
Canından olmasını göze alarak ben
gönderirim oğlumu;
Kellesi gidecekse varsın gitsin orada,
Onur yitirmemizden ise bizlerin, yurdumuzda,
Düşürülmemizdense dilenci durumuna." HAYDA!

4 Blancandrins sözüne ekledi şunları da:
"Bendeki bu cingözlükle
Ve şimdi sakalımın göğsüme dek uzanıp
or'da rüzgârdan titrer
olması sayesinde*
Biz, Frank ordusunun üstesinden geliriz.
Çeker gider Franklar, kendi ülkelerine;
Herkes birden böylece evlerine dönünce
Karl da gitmiş olacak başkenti Aix'e

* İlerlemiş yaşım nedeniyle çok deneyimli ve çare bulucu olmam sayesinde.

girecek dua için or'daki kiliseye;
Ermiş Michel Günü'nde pek büyük tantanayla
şenlik düzenleyecek.
Erişir söz verdiğiniz gün,
Bir de bakar ki bizden ne söz gelir ne haber;
Kibirlidir o Hakan, davranışı yavuzdur,
Tutaklarımızın hemen kellesini uçurtur.
Evladır hepsinin de kellesinin gitmesi
Yitirmemizden ise bu güzel ülkemizi,
Bela ile çilenin vurmasındansa bizi."
Cümle kâfirler dedi:
"Belki budur gerçekten, halimizin çaresi."

Marsil Han da son verdi topladığı divana,
Çağırdı Beylerinden Balaguetli Clarin'i,
Estamarin'i, bağımlı Beyi Eudropin'i,
Priamon'la sakallı Guarlan'ı,
Machiner'yle dayısı Maheu'yü,
Joüner'yle deniz ötesinden Malbien'i,
Bir de Blancandrins'i, sözcü olsunlar diye.
Hınzırlıkta en önde bu on kişiye dedi:
"Beylerim, gidesiniz Karl Hakan'ın yanına;
Kurtuba Hisarı'nı kuşatır şu sırada.
Zeytin dalı taşıyıp çıkınız karşısına;
Barış isteğidir bu, boyun eğer olmaktır,
işte anlamı budur;
Becerikli çıkıp da barışı sağlarsanız
Bol bol altınla gümüş, size ihsanım olur.
Ayrıca hepinize araziler, tımarlar
vereceğim, biliniz, istediğiniz kadar."
Kâfirler dedi ona: "Almayız senden tımar,
bizde ondan pek çok var." HAYDA!

6 Marsil Han Beyleriyle son verdi toplantıya,
Şunu dedi onlara:
"Gidin Beyler oraya,
Zeytin dalı bulunsun sizin ellerinizde;
Karl Hakan'la konuşun, sanki benim yerime.
İnandığı Tanrı'nın hatırı için bana
insaf, merhamet etsin.
Bir ayı geçirmeden, mutlaka ve mutlaka
Yanına geleceğim, bin bağlı adamımla.
İsa'cı inancına ben de katılacağım;
Candan bir sevgi ile, üstelik dindaşlıkla
adamı olacağım;
Tutak istiyor ise, hemen yollayacağım."
Blancandrins de dedi:
"İyi yürüteceğiz, üstlendiğimiz işi." HAYDA!

7 On beyaz dişi katır hazır etti Marsil Han,
Suatil'in Hanı'ndan
gelmişti bu armağan,
Gemleri altındandı, eyerleriyse gümüş.
Bindi bu katırlara, ileti götürenler;
Zeytin dalı taşıyıp her biri ellerinde,
Frank Yurdu Hünkârı Karl Hakan'a geldiler,
O da kandı bunların yalan dolan sözüne. HAYDA!

8 Hakan pek çok sevindi aldığı iletiye;
Üstelik Kurtuba'yı eline geçirerek
parça parça etmişti bilcümle surlarını,
Kuşatma araçları kullanarak yıkmıştı
hisarın burçlarını.
Atlı Beyleri aldı nice talan malını,
Pek çok değerli nesne, gümüş kaplar kacaklar
ve hesapsız altını.
Tek bir kâfir kalmadı o hisarın içinde,
Ya candan oldu ya da geçti İsa dinine.
Bir meyve bahçesinde durmakta idi Hakan,

Roland ile Olivier ayrılmazdı yanından;
Ayrıca oradaydı Emir Samson'la, Anseis,
başı dik bir komutan;
Anjoulu Geoffroi, bayrak taşıyıcı Han,
Yine oradaydılar, hem Gerin hem Gerer,
Bunların yanı sıra başkaları da vardı;
On beş bin Bey gelmişti nazlı Frank yurdundan.
Ak ipekten yaygıya oturmuştur bu Beyler;
Tavla oynamağ ile hoş vakit geçirirler,
En bilgeler, yaşlılar satrancı daha sever,
Kılıç idmanı yapar or'daki çevik gençler.
Çam ağacı altında, yaban gülü yanında
Saf altından yapılmış bir katlanır koltukta
Nazlı Frank yurdunun Hakanı oturmuştur
Ak sakallı, ak saçlı
Bedeni soylu, yüzü
mağrur ve ağırbaşlı,
Biri onu arasa, göstermek gerekmezdi.
Ulaklar yaya geldi onun olduğu yere
Selam verdiler ona, saygıyla, usulünce.

9 Blancandrins söz aldı içlerinde en önce,
Hakan'a şöyle dedi:
"Kendisine tapmamız, boynumuza borç olan
Tanrı korusun seni, ey pek görkemli Hakan!
Sana şu sözlerini iletiyor Marsil Han:
Peşindedir selamete çıkarıcı inancın,
Mallarından da sana hayli şey vermek ister:
Ayılar, aslanlar, zincire bağlı zağarlar,
Yedi yüz deve ile bin ergin doğan;
Dört yüz katır sırtında küfelere yüklenmiş
altınla gümüş
Yığılmış olacaktır, senin katar edeceğin elli kağnıya;
Katkısız Bizans altın sikkesi
olacak altının hepsi,
Pekâlâ ödenir bununla, çerinin ulufesi.

Yeterince oyalandın sen artık bu ülkede
Frank yurduna, başkentin Aix'e dönsen gerek.
Sen oraya gidince, bizim Efendimiz de
ardın sıra gelecek."
Hakan Tanrı'ya doğru uzattı ellerini,
hamdü sena eyledi;
Derin derin düşündü, yere başını eğdi. HAYDA!

10 Tuttu başını öyle, yere eğik durumda,
Hiç acele etmedi onlarla konuşmakta. 140
Aheste söz ederdi, böyle idi âdeti;
Doğrulduğunda ise gazap vardı yüzünde.
Onlara şöyle dedi:
"Çok güzel konuştunuz,
Ancak çok eskiden beri
düşmanımdır Marsil Han;
Ağzınızdan burada dinlediğim sözlerin
Bilmem, ne kadarına güvenip inanayım?"
Arap Beyi dedi ki: "Sana tutak verince
sağlanıyor güvence;
On, on beş, ya da yirmi tutak veririz sana,
istediğin sayıda.
Kellesiyle kefillik edecekler içine
koyacağım oğlumu,
Onun gibi en soylu
gençler tutak olacak. 150
Sen dönünce başkentte Hakanlık sarayına,
Tehlikeden kurtaran Ermiş Michel'in günü,
büyük din yortusunda,
Ardın sıra gelerek orada bulunacak,
öyle dedi Efendim.
Tanrı nasip ederse, sizin Ilıcalar'ınızda*
İsa dinine geçmek ister."
Karl yanıtladı onu:
"O zaman kurtarır ruhunu." HAYDA!

* Karl'ın başkenti Aix kentinin adı, Ilıca anlamına gelen sözcükten (Aquis, Ais) bozmadır. Şimdi Aachen.

11 Güzel bir akşamüstü, henüz parlaktı güneş.
Gelen on katırı da Karl ahıra koydurdu,
O kocaman bahçeye Hakan otağ kurdurdu.
On elçi, hepsi birden, orada ağırlandı,
On çavuş bu Beylerin hizmetlerine baktı.
Gece or'da kaldılar, gün ışıyasıya dek.
Sabah olunca Hakan
kalkarak yatağından
Sabah dualarını dinledi kilisede,
Sonra gitti yine bir çam ağacı dibine;
Danışma divanını sona erdirmek için
çağırttı Beylerini.
Frank yurdundan gelmiş bu Beylerle her şeyi
enine ve boyuna konuşmayı istedi. HAYDA!

12 Hakan gitmişti yine çam ağacı dibine,
Danışma divanını sona erdirmek için
çağırttı Beylerini,
Beylerbeyi Ogier'yi, Papazbaşı Turpin'i,
Koca Richard'la onun yeğenini, Henri'yi,
Gaskon yurdundan gelme başı dik Kont Acelin'i,
Reims Beyi Thibaud'yla emmi oğlu Milon'u,
Söyleyelim, Gerer'yle Gerin'in de orada olduğunu.
Katıldı bu Beylerin divanına Kont Roland,
Ve başı dik bir soylu, yoldaşı Bey Olivier.
Frank Yurdu Beyleri binden çoktu orada;
Sonra hainlik eden Ganelon da gelmişti,
Böyle başladı divan, ama pek kötü bitti. HAYDA!

13 Karl Hakan şöyle dedi: "Saygıdeğer Beylerim,
Marsil Han elçilerle bir ileti göndermiş;
Hazinesinden bana yüklü mal verecekmiş:
Ayılarla aslanlar, ava giden zağarlar,
Yedi yüz deve ile bin tane ergin doğan;
Dört yüz katır yükünce Arap altınını da
Yükleyip gönderecek elli tane kağnıya

bunların yanı sıra.
Ama Frank yurduna geri döneyim ister,
Sen varınca başkentin Aix'deki sarayına
ardından gelirim der.
Ayrıca girecekmiş selamete çıkaran
İsa'cı inancına,
İsa'cı olacakmış;
elindeki ülkeyi
serhat ilim olarak emrimde tutacakmış.
Ancak sezemiyorum nedir gerçek amacı."
Franklar ona dedi:
"Tedbir üz're olalım." HAYDA!

14 Karl Hakan bu kadarla sözlerine son verdi.
Oysa Kontlardan Roland değişik görüşteydi;
Ayağa kalktı yiğit, karşıt fikir söyledi,
Hakan'a şöyle dedi:
"Marsil'in sözlerine sakın ola inanma!
Yedi yılı doldurdu buraya gelişimiz,
Fethettim senin için Noples'le Commibles'i*,
Valterne Hisarı ile tüm Pine Ülkesi'ni,
Daha sonra da aldım Balasgued'i, Tuele ile Sézile'i,
Bu sırada Marsil Han çok hınzırlık eyledi;
Size kâfirlerinden on beşini gönderdi,
Elinde zeytin dalı taşıyordu her biri,
Şimdiki laflarının tıpkısını iletti.
Siz, Frank Beyleriyle danışmaya girdiniz,
Tedbirsizce davranış önerdi Beyleriniz.
Kâfir yanına giden iki Kontunuz oldu,
Basan, yanında Basile,
Marsil her ikisinin kellesini uçurdu
Haltil altında, dağda.
Girişilen savaşı durmaksızın sürdürün,
Zaragoza üstüne ordunuzu yürütün.

* Sayılan kent adları ozanın uydurmasıdır.

Ömür boyu da sürse siz o kenti kuşatın,
Yerde koman kanını, başı vurulanların." HAYDA!

15 Hakan eğdi başını, düşündü derin derin,
Okşadı sakalını, bıyığını düzeltti,
Yeğenine ne olur, ne de olamaz dedi.
Franklar hep sustular, bir Ganelon dışında;
O kalkıp Karl Hakan'ın önüne ilerledi,
Pek kendine güvenli, başladı konuşmaya,
Şöyle dedi Hakan'a:
"Uymamalısın böyle fazla atak laflara
Kim söylerse söylesin, çıkarına değilse;
Marsil Han demiş ise sana iletisinde
Karşında el bağlayıp kulun olacağını,
İspanya ülkesini bundan böyle, sayende
armağanın olarak elde tutacağını,
Ardından benimseyip bizlerin inancını
artık geçeceğini İsa Mesih dinine,
Haddi midir kimsenin, önerinin reddine
dair akıl öğretmek?
Öğreten çıkar ise, umursamıyor demek
içimizden kim, nasıl
bir ölümle ölecek.
Verilse de bir akıl
kibir esintisiyle,
olmaz onu izlemek;
Hiç kulak asmayalım delibozuk sözüne,
yeğlenmeli bilgece öğütleri dinlemek." HAYDA!

16 Onun da arkasından Naimes geldi huzura,
Bundan iyi bağımlı kimse yoktu sarayda.
Şunu dedi Hakan'a: "Dinlediniz ne dedi;
Bir soru sormuştunuz, Ganelon yanıt verdi.
Bilgisi çok kişidir, kulak vermeli ona.
Şu sırada Marsil Han yenilmiştir savaşta;
Aldınız bu kişiden bütün hisarlarını,

Savaş araçlarınız yıktı tüm surlarını,
Kentleri yakılmıştır, erleri yenik hepten,
Şimdi sizden merhamet etmenizi dilerken
Ona daha çok vuran, olur günah işlemiş;
Mademki tutaklarla güvence verecekmiş
Bu büyük savaşımı artık uzatmayalım."
Frank Beyleri dedi: "Dük çok güzel konuştu,
dediğini yapalım." HAYDA!

17 Hakan sordu onlara: "Ağalarım, Beylerim,
elçi diye oraya biz kimi gönderelim
Zaragoza kentine, Marsil Han'ın yanına?"
Dük Naimes yanıtladı: "İzninle ben giderim!
Teslim et şimdi bana elçilik asasını."
Hakan karşılık verdi: "Çok bilge kişisin sen,
Sakalım bıyığımın hakkı için derim ki
Yanımda kal şu ara, benden uzakta olma.
Geç otur koltuğuna ve ben çağırmadıkça
ayağa bile kalkma!"

18 "Ağalarım, Beylerim,
biz kimi gönderelim
Zaragoza'yı tutan Araba elçi diye?"
Roland'dan yanıt geldi: "Ben pekâlâ giderim!"
Kont Olivier dedi ki: "Sen sakın bunu yapma,
Çok atak adamsın sen, çabuk alev alırsın,
Korkarım ki orada kavgaya bulaşırsın.
Hakan uygun görürse oraya ben gideyim."
Hakan dedi: "Boş yere lakırdı etmeyin siz,
Ayaktan yana zahmet hiç çekmeyeceksiniz.
Şu ak pak gördüğünüz sakalım hakkı için
doğrusunu diyeyim:
Benim en yakınım olan on iki Atlı Beyim
arasından birini elçi diye göndermek
sakıncalı olurdu."
Sustu Frank Beyleri, söz bulmadı diyecek.

19 Reims Beyi Turpin, Beyler safından kalkıp
Hakan'a şunu dedi:
"Artık barışta bırak Frank uyruklarını;
Bu ülkeye gelmemiz buldu yedi yılını,
Çektiğimiz çilenin haddi yok hesabı yok.
Verin bana Hakanım, elçilik asasını,
İspanya Arabına ben kendim gideceğim,
Ne imiş gerçek kasdı, onu öğreneceğim."
Hakan, canı sıkılmış, yanıtladı Beyini:
"Sen oturadur hele şu ak ipek döşekte,
Laf filan da söyleme, ben konuş demedikçe!" HAYDA!

20 "Sizler, Frank yurdunun Atlı Beyleri," dedi,
Beylerimin içinden seçiniz birisini,
Marsil'e o götürsün, ileti sözlerimi."
Roland dedi: "Uygundur, babalığım Ganelon'un
elçi olup gitmesi."
Frank Beyleri dedi: "O becerir bu işi,
Yoktur elçi olacak daha bilge bir kişi."
Ama Kont Ganelon'a bu görev kaygı verdi.
Omzuna aldığı samur kürkünü attı,
İpekten gömleğiyle öyle dikildi kaldı.
Şimşek saçan gözleri, zalim bir yüzü vardı,
Bedeni yakışıklı, göğsü de çok genişti,
Yahşi bir adam idi; ona bakıyorlardı
bütün yoldaşı Beyler.
Roland'a dedi: "Çılgın,
bana nedendir hıncın?
Babalığınım senin, bunu herkes biliyor;
Beri yandan istedin Marsil'e elçi diye
benim gönderilmemi.
Tanrı nasip ederse sağ olarak dönmemi,
Senden bunun öcünü öyle bir alırım ki
Ömrün boyu aklından çıkamaz o ettiğim."
Roland da yanıtladı: "Aşırı kibrine
kapıldın, çılgınlaştın;

Herkes iyi bilir ki bana sökmez tehditler.
Bizden bir bilge kişi gidecekti Marsil'e,
Hakan izin verirse ben hazırım gitmeye
bur'dan senin yerine." HAYDA!

21 Yanıtladı Ganelon: "Benim için oraya
hiç gitme, sakın ola!
Ne sen bir bağımlımsın, ne de ben efendinim.
Karl buyurur bu işi kimin yapacağını,
Zaragoza kentinde Marsil Han'ın önüne
kimin çıkacağını.
Orada ben ayrıca biraz eğleneceğim
Yüreğimdeki öfke az buçuk geçsin diye."
Roland bunu duyunca, bir başladı gülmeye. HAYDA!

22 Ganelon onun böyle güldüğüne çok kızdı,
Yasa büründü sanki, yüreği pek daraldı,
Neredeyse öfkeyle kendinden geçecekti,
Kont'a dedi: "Bilesin, muhabbetim yok sana;
Hiç yerinde olmadı görev yükletmen bana.
Hak gözeten Hakanım, işte ben karşındayım,
Verdiğin görevi de elbette yapacağım. HAYDA!

23 Zaragoza kentine gitmeliyim ben şimdi,
Oraya giden elçi hiç geriye dönmedi.
Üstelik kız kardeşin, hanımım olur benim,
Bir küçük oğlumuz var, yüzü şirin mi şirin
Baldewin dedik adına, delikanlı olacak.
Tımarlarımla mülküm, hepsi ona kalacak.
Onu bir daha görmem nasipte değil, belli;
emanetimdir sana."
Karl Hakan dedi ona:
"Yüreciğin pek yufka;
Buyruk aldığın için, gideceksin oraya." HAYDA!

24 Şunu da dedi Hakan: "Şöyle bir gel önüme,
Sana teslim edeyim elçilik asasıyla
özel eldivenini,
Sen de duydun, burdaki cümle Frank Beyleri
göreve seni seçti."
Ganelon dedi: "Hakanım, bu tek Roland'ın işi!
Ömrümce olmaz artık ona içimde sevgi;
Ne de ona kafadar olan şu Olivier'ye,
Yahut onu pek seven yoldaş on iki Bey'e;
Senin huzurunda ben meydan okuyorum hepsine."
Hakan ona söyledi: "Fazlaca öfkelendin,
Benden buyruk gelince elbette gideceksin."
"Gitmesine giderim, ama güvencem yoktur;
Böyle idi durumu, elçilerin Basile'le
kardeşi Basan'ın da."

25 Hakan ona uzattı özel eldivenlerden
sağ eldiven tekini
Ama Ganelon'un aklı or'dan başka yerdeydi,
Onu tutmak isterken ayağına düşürdü.
Dedi Frank Beyleri: "Aman ey yüce Tanrım!
Bu neye alamettir?
Bu elçilik sonunda bize bela getirir."
Ganelon dedi Beylere: "Her ne olup biterse
haberi gelir size."

26 Hakan'a döndü, dedi: "Destur ver de gideyim,
Yola çıkmam gerekli, artık gecikmeyeyim."
Hakan "İsa adına, hem de kendi adıma
kutsarım," dedi, "seni!"
Sağ eliyle haç çizme işareti yaparak
kutsadı elçisini,
Ardından ona verdi
elçilik asasıyla gidecek namesini.

27 Kont Ganelon ayrılıp tez vardı konağına,
Önce zırhını giydi,
Aldı gördüklerinin hep en iyilerini:
Ayağına takındı altından mahmuzları,
Kuşandı bel yanına has cinsten kılıcını,
Murgleis'ti onun adı*;
Soylu atı Tachebrun'ün üzerine yerleşti,
Dayısı Guinemer de üzengiyi tutarak
binmeye yardım etti.
Or'daki Atlı Beyler başladı ağlamaya,
Hepsi ona dediler: "Senin gibi adama
nasıl yazık oluyor!
Hakan'ın divanında sen nice kez yer aldın,
En soylu bir bağımlı olageldin, nam saldın.
Senin elçi olarak gitmeni önerene
Kulak asmayacaktı Karl Hakan;
Kont Roland akıl etmemeliydi bu işi,
Gitmemeliydi oraya, senin gibi
en yüce soydan gelmiş, çok değerli bir kişi."
Ardından da dediler: "Hep birlikte gidelim!"
Ganelon dedi onlara: "Rabbimiz esirgesin!
Bunca yiğit Atlı Bey can verecek yerde
evladır ki tek kişi orada ölsün gitsin.
Siz dönün, sayın Beyler, nazlı Frank yurduna;
Benden selam söyleyin çok sevgili eşime,
Bana bağlı Atlı Bey, can dostum Pinabel'e,
Hepinizin bildiği, tek oğlum Baldewin'e,
Yardımcı olun ona, onu bilin Bey diye."
Sonra yola inerek, başladı yolculuğa. HAYDA!

* Ortaçağ Avrupası'nda kılıçlara ad verildiğini *Nibelunglar Destanı*'nda da görüyoruz: Siegfried'in kılıcının adı Balmung idi.

28 Ganelon sürdü atını;
boyu yükseğe ermiş bir zeytinin altında
Elçi Arap Beyleri ile yolu buluştu;
Blancandrins de onu bekleyip duruyordu,
Birbirine bilgece söyledikleri oldu.
Blancandrins dedi ki: "Hayran olmaya değer
bir adamdır Karl Hakan;
Odur Pouille'i fetheden, Calabre Hisarı'nı alan*!
Tuzlu deniz üstünden İngiltere'ye geçti**,
Papa için vergiyi orada da ödetti;
Acep neden dolayı, bizim sınırımıza
sefer etmeyi seçti?"
Yanıt verdi Ganelon: "İster ki yiğitliği
malum olsun herkese;
Bilinsin, karşısına dikilemez hiç kimse." HAYDA!

29 Konuştu Blancandrins:
"Çok soylu kişilerdir Frankların Beyleri,
Pek zararlı oluyor, bazı Düklerle Kontların
Hakanlarına bu yolda akıl öğretmesi,
Hem ona hem başkalarına üzüntü verdikleri gibi
karıştırıyorlar kafaları."
Yanıtladı Ganelon: "Yok bildiğim başka biri
Öyle yaptığı için kınanması gereken
tek Roland'ın dışında.
Dün sabah bir gölgede oturmuş idi Hakan;
Yanına geldi yeğeni, üzerinde zırhıyla
Henüz dönmüştü, Carcasonie yöresine
yaptığı bir akından,
Kıpkızıl bir elma tutuyordu elinde;
Dayısına 'Bakın Efendim,' dedi,
'Size sunmaktayım tüm Hanların taçlarını.'***

* Hisar adları yine ozanın uydurmasıdır.
** Gerçekte Karl İngiltere'ye geçmemiştir.
*** "İspanya'daki bütün Hanların ellerinden ülkelerini, başlarından taçlarını alarak o ülkeleri, taçları, şu elmayı sunduğum gibi sana sunmaya hazırım" demek istiyor.

Kendini beğenmişlik, bir gün onun başına
felaket getirecek;
Çünkü her gün kalkıyor canıyla oynamaya,
Onu bir öldüren çıksa
rahat edeceğiz hepimiz." HAYDA!

30 Blancandrins dedi: "Tehlike getirir Roland;
Aklına koymuş, herkes ona teslim olsunmuş,
Herkesin ülkesinde bu hazretin gözü var.
Bu işlere kalkarken
sırtını kime yaslar?"
Yanıtladı Ganelon: "Franklara güvenir;
Onu öyle severler ki,
bir sözü olmaz iki;
Bir yandan da onlara altınlarla gümüşler
cömertçe ihsan eder,
Verir nice katırlar, küheylanlar, ipekler,
kılıç, armağan diye.
Hakan'ın kendisi de
edinir sayesinde
canı neyi çekerse;
Fethetmek derdindedir Hakanının adına
ne kadar ülke varsa buradan ta doğuya." HAYDA!

31 Ganelon'la Blancandrins
at sürdüler çok zaman
Sonunda söz verdiler ikisi birbirine
Ne yapıp ne ederek Roland'ın ölmesine
çalışacağız diye.
At sürdüler yollardan, taşlık patikalardan,
En sonunda vardılar Zaragoza kentine;
bir porsuk ağacının altına erişince
or'da indiler attan.
Çam gölgesinde vardı taht benzeri bir koltuk,
İskender'ye ipeği ile döşenmiş idi;
İspanya'nın tümünde egemenlik süren Han

üstüne oturmuştu*,
Or'da el pençe divan
yirmi bin Arap eri çepçevre duruyordu.
Tek sözcük söylemiyor, fısılamıyordu hiç kimse;
Herkes duymak istiyordu bir an önce
getirilen haberi.
Derken, Ganelon'la Blancandrins sökün etti.

32 Blancandrins yürüdü Marsil Han'ın önüne,
Kont Ganelon'un elini tutmuş idi,
Hanına şöyle dedi:
"Dilerim korur seni
Muhammed'le, tapındığımız Şeytan.
Karl'a bir bir aktardık senin dediklerini,
Gökyüzüne kaldırdı Hakan iki elini
İnandığı Tanrı'ya hamdü sena eyledi,
ama kendi ağzından bize yanıt vermedi.
En soylu Beylerinden, önde gelen birini
işte, sana gönderdi;
Frank yurdundandır bu Bey,
hem de çok varlıklıdır,
Ondan öğreneceksin, barış olacak mıdır."
Marsil dedi: "Öyleyse, konuşsun, dinleyelim." HAYDA!

33 Ne var ki Kont Ganelon hazırlıklıydı çoktan,
Pek büyük ustalıkla başladı konuşmaya
Yapacağını bilen bir adam olduğundan.
Han'a şunu söyledi:
"Tapması hepimizin üzerine farz olan
Yücelerin yücesi Tanrı seni korusun.
Yiğit Hakanımız Karl şunu istiyor senden:

* Gerçekte Karl, İspanya'da Marsil adlı bir Han ile savaşmamıştı. Onun İspanya'ya girişi, 778 yılında, Barselona Valisi Süleyman ibn el Arabi'nin, düşmanı, Endülüs Emevileri devletinin kurucusu Abdürrahman bin Muaviye'ye karşı yardım isteyerek onu çağırması üzerine oldu. Gerek bu seferde, gerek daha sonra, İspanya'da önemsenecek bir başarı da kazanmamıştı.

Sen dahi olacaksın kutsal İsa dininden.
O zaman İspanya'nın yarısını Karl sana
tımar diye verecek;
Böylece uzlaşmayı kabule yanaşmazsan
Güç kullanımıyla seni önce tutsak edecek,
ardından da zincir-bend*;
Başkenti Aix'e götürecek,
Or'da yargı hükmüyle seni idam edecek;
Utançlı ve onursuz bir ölümle öleceksin orada."
Marsil Han çok ürkmüştü söylenen bu sözlerden;
Altından tüy takmakla süslenmiş mızrağına
atıverdi elini,
Kalktı onu vurmaya,
vazgeçirdiler neyse ki. HAYDA!

34 Marsil Han'ın yüz rengi iyice değişmişti,
Uzatmıştı elini mızrağının sapına;
Ganelon gördü bunu, el attı kılıcına
Çekti onu kınından iki parmak yukarı
Ve konuştu kılıca: "Güzelim, yakışıklım,
Seni sarayda çok kez taşımaktı muradım;
Frank Yurdu Hakanı diyemeyecek asla
Gurbet elde yapyalnız can verip gittiğimi,
En önde gelenlere, senin hatırın için
diyet ödetmediğimi."
Kâfir Beyleri dedi: "Keselim çekişmeyi."

35 Arapların içinden en akıllı olanlar
yalvarıp yakardılar
Marsil Han'a, tahtına yine otursun diye.
Halife** ona dönüp şu sözleri söyledi:
"Sen iyi yürütmedin bize hizmet işini
Elçi Frank Beyine vurmaya kalkışmakla;

* Zincirle bağlanmış, zincire vurulmuş.
** Destana göre Marsil Han'ın amcasıdır ve oradadır.

Onu sonuna kadar dinlemen gerekirdi."
Ganelon yanıtladı onu şöyle diyerek:
"Ben buna katlanmayı zaten gözüme aldım,
Tanrı'nın yarattığı ne kadar altın varsa
hepsi karşılık olsa
Ya da bu ülkedeki malın mülkün cümlesi,
Geri durmam ben asla, eğer destur alırsam
görevimi yaparak burada aktarmaktan
Kudretli hükümdarım Karl Hakan'ın benimle
bu can düşmanı kişiye
Gönderdiği sözleri."
Samur kürkü bir kaftan taşıyordu sırtında,
İskender'ye ipeği idi bunun astarı,
Attı yere kaftanı;
Blancandrins seğirtip onu oradan aldı.
Ama teslim etmedi kimseye kılıcını;
Altından kabzasını kavramıştı eliyle.
Kâfirler dedi: "Elhak, soylu bir Bey'dir bu." HAYDA!

36 Ganelon yanaştı biraz, Han'a doğru sokuldu,
Ona dedi: "Haksızdın bana öfke duyarken;
İşin doğrusu bu: Frank yurduna egemen
Karl Hakan ister senden
İsa Efendimizin inancına geçmeni.
İspanya'nın yarısı sana ihsan edilip
tımar mülkün olacak,
Diğer yarım, yeğeni Kont Roland'da kalacak;
Burnu büyük bir yoldaş edineceksin yani.
Eğer kabul etmezsen şimdi önerileni,
Kuşatacak sen varken Zaragoza kentini;
Güç kullanıp burada seni tutsak edecek,
vurduracak zincire,
Dosdoğru götürecek seni kendi mülküne,
Aix'deki başkentine;
Binecek de değilsin, savaş küheylânına,
hatta sıradan ata,

Ne erkek ne de dişi yük katırına bile;
Bindirecekler seni perişan bir beygire.
Or'da hüküm çıkacak, kafan kesilsin diye.
İşte hükümdarımın sana yazdığı name."
Nameyi tutuşturdu kâfirin sağ eline.

37 Marsil Han'ın öfkeden bembeyazdı suratı,
Mührlü mumu kırıp bir kenara fırlattı.
Nameye bir göz attı,
okudu yazılanı:
"Frank Yurdu Hakanı, Karl, bana buyuruyor,
'Anımsa hele,' diyor
'Verdiğin acıları, çektirdiğin azabı
Basan ile kardeşi Basile'in sebebine.'
Bunların kafasını kestirmiştim vaktiyle
Haltil tepelerinde.
Eğer niyetim varsa kurtarmaya canımı
Göndermeliymişim ona Halife'yi, amcamı;
Yoksa barış içinde yaşamazmış benimle."
Ardından, Marsil Han'ın oğlu ona söz etti,
Han babasına dedi:
"Ganelon bur'da aptalca lakırdılar söyledi;
Haddini çok aşarak fazla ileri gitti;
yaşamak hakkı yoktur böyle laflar edenin.
Teslim et onu bana, layıkını yapayım."
Bunu duydu Ganelon, kılıcını sıyırdı,
Bir çamın gövdesine arkasını dayadı.

38 Han çekildi bahçeye,
Almış idi yanına en has adamlarını,
Ak saçlı Blancandrins hakeza oradaydı,
Han'ın oğlu, Veliaht Jurfaret'yle birlikte;
Bir de koca Halife,
Marsil'in hem amcası hem de yakın sırdaşı.
Blancandrins dedi ki: "Frankı çağırtalım,
'Davanıza hizmetkâr olurum ben de' diye

Söz vermiş idi bana."
Han dedi: "Tez çağırın, o Frankı buraya."
Blancandrins, tutarak sağ el parmaklarından
Getirdi Ganelon'u, bahçedeki Hanının
huzuruna çıkardı;
O melunca hainlik, orada tasarlandı. HAYDA!

39 "Sayın Ganelon," dedi Marsil ona,
"Size karşı düşüncesizlik ettim
Öfkelenip de vurmaya kalktığımda.
Gönül alma diyeti olsun diyedir şimdi
sunduğum samur kürkler,
Bunlar beş yüz altından daha da fazla eder;
Yarın gece olmadan
elinize geçecek
değerli bir armağan."
Ganelon dedi Han'a:
"İtirazım yok buna.
Tanrım eğer dilerse
bu davranışın için
seni ödüllendirsin." HAYDA!

40 Marsil dedi: "Ganelon, inan benim sözüme;
İyi bir dostluk kurmak istiyorum seninle.
Dilerim Karl Hakan'dan bana bilgi veresin.
Artık çok kocamıştır, sayılıdır günleri,
İki yüzü aşkınmış Karl Hakan'ın yaşı,
benim bildiğim böyle;
Birçok ülkeyi gezdi,
Kalkanının üstüne nice vuruşlar indi;
Nice güçlü Hanları
düşürmüştür önünde
yakarıcı haline.
Na zaman bıkar, bilmem,
savaşmaktan ha bire?"
Yanıtladı Ganelon: "Karl hiç de değil öyle;

Onu gören, tanıyan insanlardan hiç kimse
Geri durmaz Hakan'a yiğit biri demekten.
Azdır onu ne kadar övsem ya da yüceltsem;
Çünkü şandan şereften
ya da kemalden yana
yoktur ondan üstünü;
Kim anlatabilecek, onun büyüklüğünü?
Sanki Tanrı vergisi yiğitliği ışıldar,
aydınlatır önünü,
Can verir de bırakmaz erlerini yüzüstü."

41 Kâfir dedi: "Pek şaştım
Karl Hakan'ın haline;
yaşı geçmiş, saçı ak,
İki yüzü aşkınmış Karl Hakan'ın yaşı,
benim bildiğim böyle.
Nice ülke gezmekten yorulmuştur bedeni;
Ne çok yaralar aldı harbe ya da mızraktan,
Nice güçlü Hanları
düşürmüştür önünde
yakarıcı haline,
Ne zaman bıkar bilmem
savaşmaktan ha bire?"
Ganelon dedi: "Yeğeni
yaşadıkça hiç mi hiç.
Gökkubbenin altında yoktur Roland'ın eşi,
Yoldaşı Olivier'nin seçkindir yiğitliği.
Karl'ın pek çok sevdiği on iki Beylerbeyi
Yirmi bin Atlı Bey'le öncülüğü üstlenir;
Onun içi rahattır, çünkü korkmaz kimseden." HAYDA!

42 Arap dedi: "Pek büyük hayranlık duyuyorum
Karl Hakan'ın haline; saçı kır, hatta ak pak,
Öyle sanıyorum ki, yaşı hayli ileri
iki yüzü geçkinmiş.

Pek çok yengi kazandı bir sürü memlekette;
Nice kez vurdu ona, sağlam, sivri mızraklar,
Alt etti savaşlarda, sayıya gelmez Hanlar,
Ha bire savaşmaktan, bilmem ne zaman bıkar?"
Ganelon dedi: "Yeğeni
yaşadıkça hiç mi hiç.
Buradan Doğu'ya dek bulunmaz öyle adam,
Yoldaşı Olivier de çok yiğit savaşçıdır.
Hakan'ın pek sevdiği on iki Beylerbeyi
Yirmi bin Frank ile öncülüğü üstlenir;
Onun içi rahattır, çünkü yoktur korkusu
yaşayan hiç kimseden." HAYDA!

43 "Sayın Ganelon," dedi Marsil Han,
"Öyle bir ordum var ki ondan iyisi yoktur,
Buyruğumda dört yüz bin
yiğit asker bulunur.
Bunların sayesinde baş eder miyim dersin
Hakan'ın Franklarıyla?"
Yanıtladı Ganelon: "Şu sırada olmaz bu;
Sen, kâfir erlerinden büyük kayıp verirsin,
Aptalca işten kaçın, sağduyudan ayrılma.
Öylesine bol haraç ver ki imparatora
Tüm Franklar şaşırsın.
Tutak gidecek yirmi genç de olunca
O zaman döner Hakan, nazlı Frank yurduna,
Artçılar birliğini arkasında bırakır;
Sanırım bu birlikte mutlaka görev alır
yeğeni Kont Roland'la
Saraylara yakışır
bahadır Bey Olivier.
Sözlerimi dinlersen ikisinin de sonu
kesinlikle ölümdür;
O zaman Karl Hakan'ın mağrur burnu sürtülür
Cesaret etmez artık sizinle savaşmaya." HAYDA!

44 "Saygıdeğer Ganelon," dedi ona Marsil Han,
"Nasıl gerçekleştirsem, Roland'ın ölmesini?"
Yanıtladı Ganelon: "Diyeyim yöntemini.
Dönerlerken Karl Hakan, Size denen yerdeki
geçitte olacaktır;
Artçılar birliğiyse geride kalacaktır.
Birlikte bulunacak güçlü yeğeni Roland,
Bir de pek güvendiği, candan yoldaşı Olivier.
Yirmi bin Frank vardır artçılar birliğinde,
Siz gönderin yüz bin er bunların üzerine.
Erleriniz orada baskınla saldıracak,
Frankların ordusu böylece budanacak.
Gizlemiş olmayayım; senin adamlarından da
kayıp çokça olacak.
Tekrar tekrar girişin onlarla çatışmaya;
Her ne olursa olsun, Kont Roland kaçmayacak.
Atlı Beylik sanatı yönünden soylu bir iş
becermiş olursunuz,
Artık ömrünüz boyu hiç savaş görmezsiniz. HAYDA!

45 Biri becerebilirse Roland'ı haklamayı
Yitirecek Karl Hakan, bedeninde sağ kolu;
Savaşmayacak artık o korkunç orduları.
Olanaksız bir daha, Karl Hakan'ın böylesi
bir gücü devşirmesi;
Sizin ata yurdunuz, kalır barış içinde."
Bu sözleri duyunca, Marsil Han uzanarak
onu enseden öptü,
Sonra hazinesini açıp, saçtı saçtı savurdu. HAYDA!

46 Marsil dedi: "Konuyu daha fazla
tartışmamız gerekmez;
Antla berkitilmeden
öğüt işe yaramaz.
Ant içeceksin bana
Beylerbeyi Roland'a

arkasından ihanet
edeceğin yolunda."
Yanıtladı Ganelon: "Dediğin gibi olsun."
Kılıcı Murgleis'in üzerine işlenmiş
Ermiş resimlerine el basarak ant içti
ve cürmünü işledi. HAYDA!

47 Oracıkta fildişi bir rahle duruyordu
Marsil ona bir kitap konmasını buyurdu.
Muhammed'le Tergavant* kutsal kitabıydı bu.
İspanya Arabı da bu kitaba el basıp
ant içti Ganelon'a,
"Artçılar birliğinde Roland olursa," dedi,
"Bütün adamlarımla üstüne saldırarak
savaşa gireceğim;
Çaresini bulursam, Kont Roland'ı orada
canından edeceğim."
Yanıtladı Ganelon: "Dilerim öyle olsun." HAYDA!

48 Sonra yürüdü öne Valdabrun adlı kâfir,
Marsil Han huzurunda öyle dikildi durdu,
Kahkahalar atarak Ganelon'a dedi şunu:
"Kılıcım sende kalsın, yoktur ondan âlâsı,
Kakılmıştır kabzaya binden çok altın parça,
Bir dostluk armağanı olsun bu benden sana
Kont Roland'a karşı bize yardımın için,
Artçılar birliğinde onun yer almasını
sağlayacağın için."
"Bundan yana en küçük kuşku duymayın," dedi
Kont Ganelon kâfire,
Sonra da her ikisi öptüler birbirini
yanaktan ve çeneden. HAYDA!

* Ortaçağ Hıristiyan dünyasındaki söylenceye göre Muhammed inancında üç Tanrı varmış, bunlardan biri Tergavant imiş (ötekiler, Apollon denen Şeytan'la Muhammed'in kendisiymiş).

49 Ardından geldi öne, Climborin nam kefere,
Kahkahalar atarak Ganelon'a dedi şunu:
"Şu tolgam senin olsun, yoktur daha âlâsı,
Bize yardımda bulun Kont Roland konusunda;
Göster bize yolunu,
rezil edelim onu."
"Bundan yana en küçük kuşku duymayın," dedi
Kont Ganelon kâfire,
Sonra da her ikisi öptüler birbirini
ağızdan ve yanaktan. HAYDA!

50 Marsil Han'ın Hatunu Bramimonde
çıktı öne,
Kont'a dedi: "Yüce Bey, çok içten sevdim seni,
Çünkü Efendim olsun, bağımlıları olsun
seni çok sayıyorlar.
İki gerdanlık benden eşine armağandır,
Altındandır bunlar;
üstlerine kakılı
bir sürü yakut, zümrüt,
Değerleri Roma'nın tüm malından mülkünden
daha da fazla tutar;
Hakanınız Karl bile görmedi bugüne dek
bunların benzerini."
O da hoşnut kalarak aldı gerdanlıkları,
Geniş çizmelerinden içeriye koyverdi.

51 Han çağırdı önüne Başhaznedar Malduit'yi:
"Hakan'ın armağanı hazır edilmiş midir?"
O da dedi: "Yüce Han,
hazırdır, bol bol hem de;
Tamam yedi yüz deve
yüklendi tepeleme
altın ve gümüş para,
Bunların yanı sıra
gidiyor Karl Hakan'a

dünyadaki en soylu
genç Beylerden seçilmiş
yirmi tane de tutak." HAYDA!

52 Marsil Han kavrayarak
Ganelon'u omzundan
Dedi ona, "Yektasın yiğitlikte, akılda;
Bağlandığın en kutsal inancın hakkı için,
Gönlünü bizden öte çevirmeye kalkışma.
Niyetlendim malımı bölüşmeye seninle,
Arap altınlarının en katıksız cinsinden
on katır yükü sana armağan edilecek,
Benden aynı tutarda armağan almadığın
hiçbir yıl geçmeyecek.
Şu koca kentimizin hisar kapılarının
anahtarlarını al,
Bu büyük hazineyle götür ver Karl Hakan'a;
Sonra yolunu bulup, artçı komutanlığına
Kont Roland'ı getirt sen.
Onu bir dar geçitte eğer kıstırabilirsem
Ölesiye savaşa zorlayıp çekeceğim."
Ganelon dedi: "Sanırım, çok oyalandım bur'da."
Atına bindi, çıktı dönüş yolculuğuna. HAYDA!

53 Karl Hakan o sırada vatanın yolundadır,
Galne denen hisarın yakınına varmıştır.
Kont Roland bu hisarı zaptederek yıkmıştı,
O günden sonra yüz gün hisar ıssız kalmıştı.
Hakan merakta idi Ganelon'la gelecek
haberler konusunda;
Yolunu gözlüyordu ayrıca İspanya'dan
beklenen haracın da.
Gündoğumu olunca, tanyeri ışıldarken
Kont Ganelon erişti yeniden ordugâha. HAYDA!

54 Hakan o gün erkenden yatağından kalkmıştı
Kilisedeki sabah duasına katıldı.
Otağının önünde, yeşil çimende durdu;
Or'da bulunuyordu
Roland, yiğit Olivier,
Naimes Dükü ve birçokları.
Hain, fesatçı Ganelon işte oraya vardı,
Kurnazca hesaplarla konuşmaya başladı.
Hakan'a şöyle dedi: "Tanrı seni korusun,
İşte buraya, sana, Zaragoza Hisarı
kapı anahtarları
gönderildi benimle,
onları veriyorum;
Bir de oradan sana iyice büyük haraç
yükü getiriyorum.
Yirmi de tutağın var, göz kulak ol onlara.
Yiğit Marsil'den sana bir ileti getirdim,
Halife sebebine onu suçlamayasın der,
Çünkü gözümle gördüm ben dört yüz bin silahlı
Zırha bürünmüşlerdi, tolgaları da bağlı,
Kuşanmışlardı bele, kabzası altın kaplı
sağlam kılıçlarını;
Han deniz kıyısına iniyorken bu erler
Marsil'in yanındaydı;
Şimdi bunlar kaçıyor Marsil Han ordusundan
Marsil'in gireceği İsa dini yüzünden;
Çünkü niyetleri yok bu inanca girmeye.
Ama onlar denizde dört fersah gitmemişken
Bir fırtına patladı, yaman bir rüzgâr çıktı;
Hepsi boğuldu gitti, onları tekrar gören
hiç olmayacak artık.
Halife sağ olsaydı, onu da getirirdim*;
Kâfir Hanından yana, benim yüce Efendim,
yüreğin ferah olsun;

* "Tutaklar arasına onun da katılması için dayatırdım" demek istiyor.

Göreceksin ki daha bir ay bile geçmeden
Frank Hakanlığına gelecek ardın sıra,
Senin din inancına o dahi katılacak.
İki elin içine ellerini koyarak
bir bağımlın olacak;
Senin ihsanın olan tımar niteliğiyle
İspanya ülkesinde egemen bulunacak."
Hakan dedi: "Tanrı'ya bin kez şükürler olsun,
Sen iyi iş becerdin, bol ödül alacaksın."
Tüm orduda bulunan bin borazan çalındı,
Franklar girişiler ordugâhı bozmaya,
her şeyi yüklediler beygirlerin sırtına.
Nazlı Frank yurduna doğru çıktılar yola. HAYDA!

55 Büyük Karl İspanya'yı harabeye çevirdi,
Kalelerini aldı, kentlerini mahvetti.
Marsil Han bu savaşın bittiğini söyledi,
Hakan da at sırtında
nazlı Frank yurduna
dönüş yoluna çıktı.
Kont Roland'sa, sancağı
mızrak ucuna taktı
Kaldırdı onu göğe, bir dağın tepesinde.
Kırsal alanda kurdu ordugâhı Franklar.
O sırada kâfirler at sürer vadilerde,
Zırhlara bürünmüşler .....*
Tolgaları bağlıdır, bellerde kılıçları,
Boyun yanından geçer hep kalkan kayışları,
hazırdır mızrakları.
Dağ üstünde ormana varıp konakladılar,
Dört yüz bin kişidirler, şafağı bekliyorlar.
Tanrım!
Ne acı ki bu hali Franklar bilmiyorlar. HAYDA!

* Burada metinde eksiklik vardır.

56 Gün bitmiştir, gecenin karanlığı koyulur,
Kudreti çok Karl Hakan derin uykuda yatar.
Düşte görür kendini ana yol geçidinde,
Size'deki boğazda;
Elinde tutmaktadır dişbudak mızrağını,
Kont Ganelon çekerek alır onu elinden,
Kırar ve öyle zorlu savurup fırlatır ki
Kıymıklar sıçrar gider arş-ı âlâya kadar.
Uyandıran olmadan Karl sürdürür uykuyu. HAYDA!

57 Bu düşten sonra Hakan, bir ikincisini gördü:
Frank yurdunda idi, başkentinde, Aix'de,
or'daki kilisede;
Azgın ayının biri, Hakan'ı sağ kolundan
fena ısırmış idi.
Bir de baktı, geliyor Ardennes kenti yönünden
bir pars kendine doğru,
Üzerine sıçrayan bu pars ısırdı onu.
Sarayın sofasından çıkageldi bir zağar
Hoplayarak zıpladı Karl Hakan'ın önüne.
İlk saldıran ayının sağ kulağını yırttı,
Ardından parsa karşı hışım ile savaştı.
Franklar Karl Hakan'ın düşünü yorumladı:
dediler, bir yerlerde yaman savaş olacak,
Kimin kazanacağını bilemediler ancak.
Uyandıran olmadan Karl sürdürür uykuyu.

58 Gece biter, aydınlık gündoğumu görünür,
Ordunun arasından boru sesi duyulur.
Hakan'ın üzerine yavuz bir hal gelmiştir,
"Siz, yüce Beylerim," der, toplayıp Beylerini,
"Göz önünde tutunuz dar dağ geçitlerini.
Artçılar birliğine komutanlık edecek
bir Bey önerin bana."
Yanıtladı Ganelon: "Beylerbeyi Roland var,
benim üvey oğlumdur,

Tüm Beylerin içinde daha yiğidi yoktur."
Ona gazapla bakar bunu duyunca Hakan,
Şöyle der Ganelon'a: "Sensin yaşayan Şeytan;
Ölesiye bir nefret sanki sinmiş gövdene.
Peki, deyin şunu da: Kim olacak önümde
öncü birliğine baş?"
Ganelon yanıtlar onu: "Dan yurdundan Ogier;
Bulunmaz ondan iyi bu görevi yapacak."

59 Kont Roland öğrenince
göreve geldiğini, HAYDA!
Gerçek bir Atlı Bey'e yakışır sözü etti:
"Bey üveybabam, elbet benim boynuma borçtur
sana sevgi göstermek;
Sen getirtiyorsun beni artçı önderliğine.
Frank yurdunu tutan Han,
Karl, yitirmeyecektir
Tek bir bineklik atı, ya da savaş atını,
Ne de binilebilecek erkek, dişi katırı,
Veya yük beygirini, ya da başka hayvanı
Böylelerinden biri, kılıçlı çatışmayla
bizden alınmadıkça."
Ganelon dedi: "Bilirim,
hep gerçeği söylersin." HAYDA!

60 Roland öğrendiğinde
artçılar birliğinde
önder olacağını
Üvey babasına dedi, öfke ve gazap ile:
"Ey adi, aşağılık, nesebi düşkün adam!
Görevimin şanını lekelerim mi sandın,
Elçilik asasını Karl Hakan'ın önünde
düşürmen misalince?" HAYDA!

61 "Hak gözetir Hakanım," dedi yiğit Kont Roland,
"Sımsıkı kavradığın yayı bana teslim et,
Sana söz veririm ki kınamayacaklar beni
Onu düşürdüm diye
Ganelon'un yaptığı gibi,
Sağ eliyle asayı teslim alırken senden."
Karl Hakan'sa başını önüne eğik tuttu,
Sakalın' sıvazladı, bıyıklarını burdu,
Ne var ki tutamadı göze dolan yaşları.

62 Bundan sonra Dük Naimes çıktı biraz ileri,
Bağımlılar içinde, Hakan'ın sarayında
yoktu ondan iyisi.
Hakan'a şöyle dedi: "İşte sen de duydun ki
Kont Roland çok öfkeli.
Artçılar birliğinin komutanlığı işi
şimdi ona verildi;
Senin hiçbir Bey'inin elinde değil artık
atamayı kaldırmak.
Kirişi iyi gergin yayını Roland'a ver,
Ayrıca yanına kat iş başarır yoldaşlar."
Hakan uzattı yayı,
Roland da onu aldı.

63 Karl Hakan çağırttırdı yeğeni Kont Roland'ı,
"Çok sevgili yeğenim, sözümü iyi dinle,
Emrine vereceğim ordumun yarısını,
Al onları, bu ordu sana selamet sağlar."
Roland'sa Karl Hakan'a şöylece yanıt verdi:
"Yapamam böyle şeyi;
Aile onuruma eğer leke sürersem
Tanrımız çarpsın beni.
Frank askerlerinin en yiğitlerinden
alacağım yanıma yalnız yirmi binini;
Sen geç tüm geçitlerden tam güvenlik içinde,
Çekinmene gerek yok senin hiçbir kişiden
yaşıyor oldukça ben."

64 Kont Roland kendisinin savaş atına bindi HAYDA!
Yoldaşı Olivier de onun yanına geldi,
Ve ardından Gerin'le çok değerli Kont Gerer,
Oton ile Berenger,
Astor ile Beylerin en yavuzu Anseis,
Roussilonlu Kont Gerard, Koca denen, geldiler,
Sonra güçlü Dük Gaifier.
Papazbaşı da dedi: "Başımın üzerine
ant içtim, gideceğim!"
"Sizinle birlikteyim," dedi yiğit Kont Gautier,
"Roland bağımlısıyım, borçtur benim boynuma
onun yanında kalmam."
Atlı Beyler içinden seçtiler birer birer
aldılar yirmi bin er. HAYDA!

65 Kont Roland söz yöneltir Humlu Kont Gautier'ye:
"Ülkemiz erlerinden bin Frank'ı alarak
İşgal et tepeleri ve dağ geçitlerini,
Yitirmesin Karl Hakan ordudan tek erini."
Yanıtladı Gautier de:
"Buyruğun baş üstüne."
Kendi ülkelerinin Frank yiğitlerinden
bin kişiyle birlikte
Gautier devriye gezer tüm dağ tepelerinde,
daracık geçitlerde.
Kötü haberler aldı, aşağıya kaçmadı
Tamam yedi yüz kılıç kından çekilesiye dek*;
Belferne Hanlığı'ndan Almari denilen Han
O felaket gününde onlara saldırmıştı.

* Kendi birliği bin kişilikti; bir yüceltme destanında onun yedi yüz düşman kılıçlısının zoruyla geçitlerden sürüldüğü söylenmiş olamaz. Demek ki baskına uğradılar ve 300 Frank, kılıç bile çekemeden (oklanarak?) öldürüldü, 700'ü kılıç çekip savaştı, aşağıya sürüldü ve öldürüldü.

66 Tepeler yüksek yüksek, vadiler karanlıktır,
Kayalar koyu renkli, geçitler korku dolu.
Vatana doğru giden Franklar ordusunda
bütün o gün boyunca
vardı büyük bir tasa;
Bu ordunun giderken çıkardığı sesleri
on beş fersah uzaktan
duyabilir idiniz.
Hakan'ın koskocaman
ülkesi sınırına
eriştikleri zaman
Ülke kapsamındaki Gaskonya'yı gördüler;
Akıllarına geldi tımar arazileri,
şanları şerefleri
Genç kızları, eşleri;
Kalmadı içlerinde gözleri yaşarmayan.
Herkesten de daha çok Karl azap içindeydi,
Bırakmıştı ardında, İspanya sınırında
yeğeni Kont Roland'ı,
dağdaki bir boğazda.
Duyguları taşınca, kendini tutamadı
hüngür hüngür ağladı. HAYDA!

67 On iki Beylerbeyi İspanya'da kaldılar,
Yirmi bin Frank eri vardı buyruklarında.
Yılmazlardı bir şeyden, korkmazlardı ölmekten.
Hakan dönmekte idi nazlı Frank yurduna,
Duyguları saklıydı kaftanının altında.
At sırtında giderken Dük Naimes yanındaydı,
Şöyle dedi Hakan'a:
"Dert ettiğin ne ola?"
Yanıtladı onu Karl: "Aslında bunu bana
hiç sormamak gerekti;
Öyle büyük ki derdim, üzülmeden edemem,
Biliyorum, Ganelon Frankları yakacak.
Dün geceydi, melekler bana bir düş gösterdi,

Ellerimdeki mızrak kırılıyordu, kıran
Yeğenimi artçılar birliğine komutan
etmiş olan adamdı.
Yeğenimi bıraktım yabancı bir ülkede;
Roland'ı yitirirsem
Tanrım! Onun yerine
kimseleri bulamam." HAYDA!

68 Karl Hakan tutamadı akan göz yaşlarını,
Yüz bin Frank da ona yürekten acıdılar,
Kont Roland sebebine pek tasalandılar.
Hain Ganelon ihanet tezgâhını kurmuştu,
Kâfir Hanı'ndan nice büyük ihsan almıştı.
Altınlarla gümüşler, ipekler, ibrişimler,
Katırlarla beygirler, aslanlarla develer.
Marsil Han İspanya'nın tüm Arap Beylerini
çağırttı huzuruna,
Kontları, Vikontları, Dük ve Almasorları,
Emirleri ve onlardan daha küçük rütbeli
soylu oğullarını;
Daha üç gün geçmeden dört yüz bin er topladı.
Zaragoza kentinde davulları çaldırdı,
En yüksek kulelerden Muhammed'i övdüler,
Mümkün mü kâfirlerde tapınılmasın ona?
Sonra büyük bir hırsla
atla çıktılar yola,
Tere Certaine'den, dağlardan, vadilerden geçerek
Frank sancaklarını taşıyan askerleri
gördüler en sonunda.
On iki yoldaş Bey'in emrindeki artçılar
Duraksamadan girdi onlarla çatışmaya.

69 Saraydaki divanda Marsil Han'ın yeğeni
çıkmıştı ileriye,
Elindeki sopayla dürttüğü katırının
binmekteydi üstüne.

Sırıtıp amcasına şu sözleri söyledi:
"Benim yüce Efendim;
nice yıllardan beri
ben sana hizmet ettim.
Eziyete katlandım, nice acılar çektim,
Savaş alanlarında başarılar gösterdim.
Senden lütuf dilerim:
bana tanı, Roland'a
ilk kez vurmak hakkını.
Sivri mızrağım ile onu haklayacağım;
Eğer Muhammed beni koruyacak olursa
İspanya'nın tümünü geriye alacağım
Pirene Dağları'nda vadi geçitlerinden
ta Durestant'a kadar.
Bitkin düşecek Karl,
Frankların ordusu savaşı bırakacak;
Yaşadığın sürece hiç savaş olmayacak."
Marsil Han verdi ona zırh eldivenini*. HAYDA!

Marsil Han'ın yeğeni zırh eldivenini tutar,
Amcası Han'a söyler yavuz mu yavuz laflar:
"Benim yüce Efendim,
sen bana onur verdin;
Seçiver benim için
Beylerin arasından on iki tanesini,
Savaşa girişelim on iki yoldaş Bey'le."
Buna ilk yanıt veren Emir Falsaron oldu
Kardeşidir bu kişi Marsil Han'ın; dedi ki:
"Yakışıklı yeğenim,
biz birlikte gidelim,
Canla başla ikimiz savaşa girişelim.
Karl Hakan'ın o büyük ordusu artçıları
Yazgılı, elimizden kıyıma uğramaya." HAYDA!

* Onu komutan atamış oluyor.

71 Corsalis Han at sürer biraz beri taraftan,
Berberi soyundandır, anlar büyü işinden.
İyi bir bağımlıya yakışır sözler etti,
"Tanrı'nın yarattığı şu dünyada bulunan
tüm altınlar verilse korkaklık etmem," dedi.
Derken geldi Beylerden Brigantlı Malpramis
mahmuzlayıp atını;
Bu at daha hızlıdır atların cümlesinden.
Marsil'in huzurunda
bağırdı uluorta:
"Rencesvals'a gideceğim,
Roland'ı bulur isem
leşini sereceğim."

72 Balaguer'den bir Emir, orada, huzurdadır;
Bedeni yakışıklı, yüzü yavuz bakışlı
hem de çok aydınlıktır.
Her ne zaman atının üzerine binerse
Yahşi durur her silah, bedeni üzerinde;
Yiğitliği her yerde yaygın ün kazanmıştır;
İsa dininden olsa, Franklar arasında
mutlaka sayılırdı değerli bir Bey diye.
Marsil Han'ın önünde o da şöyle haykırdı:
"Rencesvals'a gideceğim;
Roland'ı bulur isem, ölümdür onun sonu,
Olivier'yle on iki Beylerden tümünün de.
Kahrolarak ölecek Franklar, utanç ile.
Karl Hakan çok kocadı, bir hayli de bunadı,
Artık yorgun düşecek savaşı sürdürmekten,
İspanya da kalacak
bizim ellerimizde."
Candan teşekkür sundu Marsil Han bu Beyine. HAYDA!

73 Orada Moriane'dan bir Almasor da var idi;
Tüm İspanya yurdunda yoktu ondan haini.
Marsil Han'ın önünde, şişindi, böbürlendi:
"Süreceğim Rencesvals'da geçide birliğimi,
Kalkan ve mızrak ile donanmıştır erlerim,
tamam yirmi bin kişi.
Roland'ı bir bulursam, Ölüm'dür ona gelen;
Tek gün geçirmeyecek Karl artık onun için
âh ü zâr eylemeden." HAYDA!

74 Turteluslü Bey Turgis bir diğer yanda durur,
Kont rütbesindedir, anılan kent onundur.
İsa'cı öldürmek hep iptilası olmuştur;
Marsil Han'ın önünde o da ötekilerle
çalar aynı havadan,
Han'a der ki: "İçinde sakın olmasın tasan.
Muhammed çok üstündür Roma'daki Petros'tan*;
Sen onun yolundaysan
mutlak yengi bizimdir.
Gideceğim ben şimdi Roland'la savaşmaya,
Rencesvals Boğazı'na;
Hiç kimse kurtaramaz onu telef olmaktan.
Bak, kılıcım incedir, hem de iyice uzun,
Durendal** ile onu karşılaştıracağım.
Açıkça duyacaksın, hangisi üstün çıkmış;
Bizimle çatışmayı göze alır iseler
Franklar ölecekler.
O kocamış Karl Hakan üzülüp utanacak,
Şu dünyada bir daha
kafasında tacını
taşımaya kalkacak
hiç hali olmayacak."

* Roma kentinde ilk İsa'cı toplumunu oluşturduğu için oradaki ilk Patrik, dolayısıyla da Papalığın (Roma'daki Patrikliğin) kurucusu sayılan Ermiş Petros (St. Peter, St. Pierre).

** Roland'ın kılıcı.

75 Valterneli Escremiz bir diğer yanda durur,
İspanya Arabıdır, Valterne kenti onundur.
Marsil Han'ın önünde, kalabalık içinde
o da şöyle haykırır:
"Rencesvals'a giderek, onların gururunu
tuzla buz edeceğim.
Bir bulursam Roland'ı, durmayacak kafası
gövdesinin üstünde.
Ötekilerin önde geleni Olivier de
bu sona uğrayacak;
Birbirinin eşiti on iki Beylerbeyi
belasını bulacak.
Can verecek Franklar; böylece, Frank yurdu
korumasız kalacak
Karl Hakan yitirecek has bahadırlarını." HAYDA!

76 Esturgans adlı kâfir dahi orada vardı, 940
Yoldaşı Estamarin de onun yanındaydı.
Birbirine yardakçı iki melundu bunlar;
Marsil dedi onlara: "Beyler, çıkın ileri;
Rencesvals Boğazı'na sizler gideceksiniz,
Erlerimi geçitten siz geçireceksiniz."
Yanıtladı onlar da: "Buyruğun baş üstüne.
Roland'la Olivier'ye yaman saldıracağız,
Kaçmayacak ölümden on iki eşit yoldaş,
Hem ince hem keskindir bizim kılıçlarımız;
Sıcak kan'la onları kıpkızıl yapacağız. 950
Can verecek Franklar, kahrolacak Karl Hakan,
Frankların koskoca ülkesi bizden sana
bir armağan olacak.
Gel Hanımız bizimle, kendin gör olanları,
Sunalım or'da sana, işte armağan diye
Hakan'ın kendisini."

77 Dörtnala at sürerek Sevillalı Margariz
Han'ın önüne geldi.
Cazmarines'e kadar, ülke ona bağlıdır.
Kadınlar ona tapar, öyle yakışıklıdır.
Onu gören kadının iki gözü ışıldar;
Onu uzaktan seçse,
mutlanır, ağzı varır kulaklarına kadar.
Kâfirler arasında Atlı Beylikten yana
yoktur ondan has olan.
O da geldi or'daki kalabalık içine,
bağırdı herkesten çok,
Hanına şöyle dedi: "Gam verme yüreğine.
Rencesvals'a giderek, Roland'ı haklarım ben;
Olivier de kaçamaz artık öldürülmekten.
On iki eşit yoldaş artçılığı aldılar
şehit edilmek için.
Kabzası altın olan kılıcıma bak hele,
Primes Emiri'nden geldi bana hediye.
Söz vermiş olayım ki onu daldıracağım
kızıl kanlar içine.
Franklar hep ölecek, düşecek Frank yurdu
çok utançlı hallere;
Sakalı ak pak olmuş, moruklamış Karl Hakan
Tek gün geçirmeyecek tasa, kahır duymadan.
Bir yılı bulmaz bizim erkimize almamız
Frankların yurdunu;
Saint Denis kentine varıp sereriz postu."
Kâfir Hanı eğildi teşekkür makamında.

78 Munigre Hisarı'ndan Chernubles dahi or'daydı,
Uzun saçı ner'deyse toprağa varmaktadır
yeri süpürür gibi.
Yarışma oyununa katıldığı zamanlar
Dört katırın yükünden daha çoğunu taşır.
Denir ki bu kişinin geldiği memlekette
Güneş hiç ışıldamaz, buğdaylar büyüyemez

Yağmur yağmaz ve hatta çiy damlası birikmez;
Her bir taşın rengi de mutlaka kapkaradır,
Kimi der ki orası, şeytanlar vatanıdır.
Chernubles dedi: "Kılıcım belimde asılıdır.
Rencesvals'da ben onu kıpkızıl edeceğim;
Yiğit Roland yolumun üzerine düşerse
Ona saldırmaz isem, yalancı çıksın adım.
Durendal'i yenecek, belimdeki kılıcım.
Can verecek Franklar, böylece Frank yurdu
korumasız kalacak."
İşte bu sözler ile kâfirler arasından
onların da on iki yoldaş ve eşit Bey'i
belirlenip oluştu.
Aldılar yanlarına Arap savaşçılardan
yüz bin yaman yiğidi.
Can atıyordu hepsi, savaşa girişmeye;
Büründü bu yiğitler bir çam koruluğunda
savaş donanımına.

79 Kâfirler büründüler Arap işi zırhlara,
Halkalardan örülmüş, üçer katlıydı çoğu.
Zaragoza yapımı âlâ tolgalarının
bağladılar iyice, çene kayışlarını,
Bellerine taktılar, Viana'da yapılmış
çelik kılıçlarını.
Güzeldi kalkanları, Valencia işiydi
hepsinin mızrakları;
Ak, mavi ya da kızıl renkteydi sancakları.
Bırakıp katırları ve gezmeklik atları
Bindi savaş atları üzerine kâfirler,
çok sıkı saf halinde atlarını sürdüler.
Güzel bir gündeydiler, parlaktı gökte güneş;
Işıldamakta idi bütün donanımları.
Heybet artırmak için bin boru öttürdüler;
Yankılandı o sesler, Franklar da onu duydu.
Olivier dedi Roland'a: "Yoldaşım Beylerbeyi,

öyle sanıyorum ki
Yakında Araplarla savaşa gireceğiz."
Roland da yanıt verdi: "Tanrımız nasip etsin
bizlere öylesini;
Biz Hakanımıza karşı bir görev nedeniyle
bur'da bulunmaktayız,
Elbet Hakanı için çilelere katlanmak
bir bağımlı kişinin boynuna borç sayılır;
Çekmelidir havanın en kızgın sıcağını,
buz gibi soğuğunu,
Yitirebilir hatta, kılını ve postunu.
Şimdi her adamımız, kolunun vuruşunu
var gücüyle indirsin;
Ki gelecek günlerde söylenecek türküler
bizi küçümsemesin.
Kâfirler batıl yolda, İsa'cılar haklıdır.
Söylenmeyecek asla, onur lekeleyici
hiçbir şey benim için." HAYDA!

Çok yüksek bir tepenin üstündedir Olivier,
Or'dan bakar aşağı, sağ tarafa doğru,
bir çimenli vadiye;
Görür yaklaştığını kâfirler ordusunun.
Beylerbeyi Roland'a, yoldaşına seslenir:
"İspanya tarafından, cilalı çeliklerin
pırıltısını gördüm;
Nice örgülü zırhın, parlayan tolgaların
ışık yansıtmasını.
Bu savaşçılar bizim Frank erlerimize
büyük azap verecek.
Melun Ganelon, hain, bundan haberdar idi,
O yüzden görev için Karl'a bizi önerdi."
Kont Roland yanıt verdi:
"Olivier, konuşma;
O benim üvey babam, orasını unutma;
duymak istemiyorum onun hakkında bir söz."

81 Olivier çıkmıştır bir tepenin üstüne,
Çok iyi görmektedir İspanya ülkesini
Ve çok büyük sayıda toplanmış kâfirleri.
Parlıyordu altınla, mücevherle süslenmiş tolgaları,
Kalkanları ve safran rengi zırhları,
Uçlarına bayraklar takılmış mızrakları.
Tek başına o kadar tümeni sayamadı;
Tümenlerin sayısı, onun saptamasına
olanak vermeyecek kadar çoktu, fazlaydı.
Büyük sıkıntı doldu Olivier'nin içine,
Tez indi aşağıya elinden geldiğince
Franklara anlattı her ne görmüş idiyse.

82 Olivier dedi: "Gördüm, kâfirler ordusunu,
Hiç kimse görmemiştir dünyada daha büyük
çeri kalabalığı;
Kalkanlı yüz bin adam kol halinde geliyor
Tolgaları bağlanmış, ışıltılı zırhlarda,
Mızraklarını dikmiş, harbeleri parlıyor.
Bir savaş olacak ki, benzeri hiç olmamış.
Frank Beyleri! Size Tanrı güç kuvvet versin,
Sımsıkı tutununuz;
yoksa mağlup oluruz."
Frank Beyleri dedi: "Kaçana lanet olsun;
İçimizden hiç kimse
ölüm korkusu ile
döneklikte bulunmaz." HAYDA!

83 Olivier dedi: "Kâfirin ordusu kalabalık,
Bizim Franklarımız kalır onun yanında azlık.
Yoldaşım Roland, üfle, yanındaki boruyu
Karl Hakan duyar onu,
geriye döner ordu."
Yanıt verdi Kont Roland: "Çılgınca iş olur bu;
Nazlı Frank yurdunun tümünde saygın olmuş
namımı yitiririm.

Kimseyi beklemeden, bileğimin gücüyle
işe girişeceğim,
Durendal'le düşmana
hiç acımayasıya
vuruş indireceğim.
Kılıcımın namlusu, altın kabzasına dek
kanlara bürünecek;
Bu kalleş kâfirler de, bulunduğumuz yere
gelip geleceğine
bin kez pişman olacak.
Sizlere andım olsun,
bu kâfir ordusunun
ölüm olacak sonu." HAYDA!

84 "Yoldaşım Roland, durma, haydi üfle borunu;
Karl Hakan onu duysun, döndürsün ordusunu,
Hakan ile Beyleri gelsin imdadımıza."
Roland dedi: "Tanrımız asla nasip etmesin,
Benim davranışımdan, hısım ve akrabama
kınamalar gelmesin;
Nazlı Frank ili de bir utanca düşmesin.
Hayır, olmaz! Düşmana ha bire vuracağım
Belimdeki has kılıç, keskin Durendal ile;
Tüm namlusu al kana bulanıp boyanacak
gözünüzün önünde.
Bu kalleş kâfirler de bulunduğumuz yere
gelip geleceğine
bin kez pişman olacak.
Sizlere andım olsun,
bu kâfir ordusunun
ölümdür akıbeti." HAYDA!

85 "Yoldaşım Roland, durma, haydi üfle borunu;
Karl Hakan onu duysun, geçitten çıkmaktayken.
Andım olsun ki sana, hemen döner Franklar."
Yanıtlar onu Roland: "Tanrı nasip etmesin

Birinin demesini
benim kâfir zoruyla boru üflediğimi;
Ben hısım akrabama böyle utanç getirmem.
Kavganın göbeğine yalın kılıç dalınca
Bin yedi yüz kez kolum, vuruşlar indirecek;
Durendal'in çelikten namlusu bürünecek
boydan boya al kana
gözünüzün önünde.
Gözüpektir Franklar, yiğitçe savaşırlar,
İspanya Arapları ölümden kaçamazlar."

86 Olivier dedi: "Bunda, utanacak bir şey yok.
İspanya Arapları ordusunu gördüm ben;
Örtü gibi kaplamış bunlar tüm vadileri,
tepeleri, dağları,
Yamaç ve ovaları.
Bu yabancı milletin ordusu pek muazzam,
Bizde ise var yalnız çok az sayıda adam."
Yanıtlar onu Roland: "İçimdeki isteğim
şimdi daha güçlendi;
Tanrı'ya, meleklere hoş gelmesin dilerim
Benim davranışımdan, Frankların şanına
bir leke sürülmesi.
Ben böyle bir utanca düşecek olmaktansa
öleyim daha iyi;
Çarpışmada kolumuz inip kalkıp vurdukça
artar Hakanımızın bize olan sevgisi."

87 Kont Roland'da yiğitlik, Olivier'deyse akıl
daha önde bulunur;
Her ikisi Hakan'a içten bağlı Beylerdir.
Bir kez büründüler mi savaş donanımına,
bindiler mi atlara,
Ne biri ne öteki ölümden çekinerek
geri durur savaştan.
Gözüpektir bu Beyler, yüksekten konuşurlar;

Kalleş kâfirler ise işte tam bu sırada
azıp kudurmuşçasına
atlarının sırtında
yaklaşırlar oraya.
Olivier dedi: "Roland, hele gör şu durumu;
Düşman bize sokuldu,
oysa Karl'ın ordusu
bur'dan hayli uzakta.
Tenezzül buyurmadın borunu üflemeye,
Oysa ki Hakanımız burada olsa idi
zarar gelmezdi bize.
İspanya'ya uzanan dağ geçidine bir bak;
Görüyorsun, artçılar pek perişan haldedir.
Bu duruma düşenler, toparlanmaz bir daha."
Roland dedi: "Bu çeşit ağır sözler söyleme,
Lanet olsun o kalbe
eğer göğüs içinde
düşmana pes etmişse!
Sımsıkı duracağız savunduğumuz yerde,
Biz olacağız koluyla vuruşları indiren,
düşmanı yere seren." HAYDA!

88 Kont Roland anladı ki savaş artık yakındır,
Aslandan ya da parstan daha fazla yavuzluk
üstüne geliverdi.
Coşturdu Frankları, Olivier'ye seslendi:
"Bey yoldaşım, can dostum, böyle sözler etmesek;
Bu Frank erlerini Hakan bize bıraktı,
Verdi komutamıza yirmi bin adamını;
Biliyordu bunların içinden tek kişinin
korkak olmadığını.
Elbet Hakanı için çilelere katlanmak
bir bağımlı kişinin
boynuna borç sayılır;
Çekmelidir havanın en kızgın sıcağını,
buz gibi soğuğunu;

Yitirebilir hatta, bedeninden parçalar,
dökmelidir kanını.
Mızrağınla vuradur, ben de Durendal ile
Hakanımdan armağan aldığım kılıcımı
indireyim ha bire.
Burada candan olmak kaderimde var ise
onun benden sonraki sahibi diyebilsin
Vaktiyle bu kılıcın, Hakanına hizmetkâr
bir Bey'in olduğunu."

89 Papazbaşı Turpin de düzlüğün ötesinden
Atını mahmuzlayıp dörtnal sürer yamaca.
Aklı başında sözler yöneltir Franklara:
"Yüce Beyler, bizleri buradaki boğazda
bırakmıştır Karl Hakan,
Gerekirse onun'çin elbet de veririz can.
İsa'cı inancını savunalım hepimiz.
Bur'da ister istemez savaşa gireceğiz,
bunu görmektesiniz;
İşte Arap erleri gözünüzün önünde.
Açıklayın hepiniz, ne günah etmişseniz,
Tanrı'dan sizin için inayet dileyiniz;
Ruhunuzu kurtarmak amacıyla ben sizin
tüm günahlarınızı silip affedeceğim.
Böylece, ölürseniz
kutsanmış şehitlerden biri olacaksınız,
Yüce gökte, cennette bir yer alacaksınız."
Franklar attan iner, hepsi yerde diz çöker,
Papazbaşı Turpin de Tanrı'ya vekâleten
kutsar bu yiğitleri, günahlarını siler;
Buyruk verir onlara, kefaret olmak üz're
kâfirlere ha bire vuruş indirecekler.

90 Frank erleri kalkar ve ayağa dikilir,
Hepsinin ne günahı var ise silinmiştir.
Kutsamıştır üstelik onları Papazbaşı
Tanrı'ya vekâleten.
Bundan sonra bindiler, rüzgârdan hızlı giden
savaşma atlarına,
Bey'cesine bürünmüş ışıltılı zırhlara
Ve iyi donanımlı, girmek için kavgaya.
Kont Roland Olivier'ye seslenip şöyle dedi:
"Bey yoldaşım Olivier, sen çok iyi anladın,
Ganelon hepimizi kâfir Araba sattı,
Onlardan para, altın, değerli şeyler aldı;
Şimdi Hakan'a düşer ona bunu ödetmek.
Marsil Han pazarlığa girdi canımız için,
Ama sonunda, ona, bedeli ne bu işin
kılıçlar öğretecek." HAYDA!

91 Roland daldı İspanya yolundaki boğaza
Yelden de hızlı atı Veillantif'in sırtında;
Taşıdığı silahlar yakışıyordu ona.
Mızrağını salladı
Ve çevirdi ucunu
yukarı, göğe doğru,
Kardan ak bir flama
tutturulmuştu buna;
Altın rengi şeritler düşüyordu koluna.
Soylu idi bedeni, yüzü de yakışıklı
ve her zaman güleçti;
Yoldaşı da bir adım onun gerisindeydi.
Frank erleri onu övüp haykırıyordu:
"Arkamız, kalemizsin."
O, Araplara doğru
gazapla bakıyordu;
Franklara bakışı candan ve sevecendi.
Soylulara yakışır sözler etti onlara:
"Yüce Beylerim, sakın telaşeye düşmeyin;

Bu kâfirler niyetli büyük kıyım yapmaya,
Oysa
bugün ganimetimiz
olacak has ve âlâ.
Hiçbir Frank Hakanı bu kadar ganimeti
ele geçirmediydi."
Bu konuşmadan sonra
iki yanın ordusu geldi karşı karşıya. HAYDA!

92 Olivier dedi: "Şimdi, konuşacak halim yok; 1170
Tenezzül buyurmadın borunu öttürmeye,
Bu yüzden Karl Hakan'dan hiç yardım gelmeyecek.
Hakan bir şey bilmiyor olan biten hakkında,
kabahati yok bunda;
Yanında olanlar da kınanamazlar asla.
Şimdi var gücünüzle savaşın at sırtında;
Bey yoldaşlar, savunun bulunduğumuz yeri.
Size yalvarıyorum, Tanrı hatırı için,
sarsılmaz bir azimle
Vuruşlar indiriniz,
gelen her vuruş için bir karşılık veriniz;
Bir de unutmayalım Karl Hakan erlerinin
savaşma narasını."
Bu sözlerin üstüne Franklar nara attı. 1180
Monjoie narasını her kim duymuş idiyse
Anımsardı mutlaka o gerçek yiğitleri.
Ardından at sürdüler, kendinden geçmiş gibi;
Hızlı koşturmak için atlarını her biri
mahmuzlayıp durdular.
Vuruşlar indirmeye, savaşmaya koştular;
başka neydi işleri?
Ama kâfirlerin de Franklardan korkusu
hiç mi hiç yok idi;
Bakın işte, Franklar, kâfirlerle kapışıp
yaman kavgaya girdi.

93 Marsil Han'ın Aelroth adındaki yeğeni
Kâfirler ordusunda en önde ilerledi,
Haykırdı Franklara küçük gören sözleri:
"İki yüzlü Franklar, bugün savaşacağız.
Sizi koruyacak olan, size ihanet etti;
Çok aptalca bir işti
Hakanınızın sizi
geçitte bırakması.
Nazlı Frank yurdunun şanına bugün, bur'da
bir leke sürülecek;
Karl Hakan, bedeninden sağ kolu yitirecek."
Roland bunları duydu, köpürdü öfkesinden,
Mahmuzladı atını, var gücüyle koşturdu;
At sırtında düşmana bir vuruş indirdi ki
Kalkanı parçaladı, zırhını deldi geçti,
Göğsünü de yararak, bütün kemiklerini
darmadağınık etti;
Sırtından çıkıverdi adamın belkemiği.
Mızrağıyla ayırdı ruhundan bedenini
Sonra cansız bedeni bir ittiriverdi,
beden yana devrildi,
Bir mızrak vuruşuyla atından yere serdi
Ve ortadan kırıldı onun boyun kemiği.
Ölenin bu halinde bile vazgeçemedi
on'la alay etmekten:
"Dinle ey rezil herif; Karl Hakan ne aptaldır,
Ne de kendi savuşup ordusunu bırakır.
Bize de bu geçitte artçılık görevini
vermekle iyi etti;
Nazlı Frank yurdunun şanına leke filan
sürülmeyecek bugün.
Koman Frank erleri, ilk vuruş bizden oldu,
Hak bizdendir, batıldır bu rezillerin yolu." HAYDA!

94 Orada bir dük vardı, adı Falsaron idi;
Marsil Han'la kardeşti.
Egemendi Abiram, Dathan ülkelerine;
Ondan melun birisi bulunmaz yer yüzünde.
Gözleri üzerinde kaşları birbirinden
o kadar ayrıydı ki
Aradaki açıklık en az yarım ayaktı.
Önünde yeğeninin öldürülmüş olması
içine keder saldı;
Savaşmaya azmedip ordudan öne çıktı
Ve kâfirlerin savaş narasını haykırdı.
Seslendi Franklara şu alaycı sözlerle:
"Bugün bur'da savaşta nazlı Frank ülkesi
yitirecek şanını!"
Olivier duydu onu, öfke vurdu başına,
Dürtükledi atını altın mahmuzlarıyla,
Gözüpekçe saldırdı haklamak için ona.
Kalkanını delerek zırh gömleğini yırttı,
Mızrağın uç bölümü, bağlı flama ile
gövde içine daldı.
Mızrağı itmesiyle onu eyer üstünden
deviriverdi yere.
Baktı göz ucu ile
yerde yatan sefile,
Söyledi düşmanına şu gazaplı sözleri:
"Aşağ'lık herif! Senin o cart curt etmelerin
gördün, bana vız geldi;
Koman vurun Franklar, bunları rahatça biz
perişan edeceğiz."
Haykırdı Karl Hakan'ın savaş bağırmasını,
Monjoie narasını. HAYDA!

95 Orada bir Han vardı, adı Corsablix idi,
Bir Berber'di, yabancı ülkelerin birinden.
Öteki Araplara bağırarak seslendi:
"Başarıyla çıkarız bu savaşın içinden,

Çünkü Franklar azlık, bur'da sayı yönünden.
Geçitte olanları urnursamaya değmez,
Karl bir tekini bile bizden esirgeyemez.
Gün onların ölmeye yazgılandığı gündür."
Papazbaşı Turpin duyar bu sözleri çok iyi,
Daha melun bir düşman saymaz hiçbir kişiyi;
Altın mahmuzlarıyla dürtükleyip atını
Vardı onun üstüne
olanca gücü ile
vuruş indirmek için;
Parçaladı kalkanı, zırhı perişan etti,
Daldırdı mızrağını düşmanın gövdesine.
Hızlı bir ittirişle onu devirdi yere,
gönderdi onu gitmeye
yerde yuvarlanarak
ölümün ellerine.
Döndü baktı sefilin o serilmiş haline,
Söylendiğine göre
onu alaya almak
fırsatını kaçırmak
hiç içinden gelmedi,
ölüye şöyle dedi:
"Ey aşağılık kâfir, sen bir yalan söyledin;
Efendimiz Karl Hakan
bizi korur her zaman.
Frank erlerimizin de kaçacağı filan yok,
Senin yoldaşlarının tümü yere serilip
yanımızda kalacak.
Benden alın haberi:
Hepinizin kaderi
bur'da ölmek olacak.
Koman vurun Franklar, hiç kimse unutmasın
ona düşen görevi.
İlk vuruşu biz vurduk, Tanrı'nın sayesinde."
O da narayı attı "Monjoie!" avazıyla,
nara öttü her yanda.

96 Gerin de yaman vurdu Brigalli Malpramis'e;
Süslü püslü kalkanı bir metelik etmezmiş.
Böldü onu ikiye, billurdan imiş gibi,
Uçarak yere düştü iki yarımdan biri.
Deldi onun zırhını, ete varasıya dek,
Daldırdı mızrağını bedeninden derine.
Kâfir yere yıkıldı sanki yığın halinde;
Ruhunu Şeytan aldı, götürdü cehenneme. HAYDA!

97 Kont Gerin'in yoldaşı Gerer de kılıcıyla
Emir'e acımasız vuruşunu indirdi;
Kalkanını kırarak, dağıttı zırhındaki
halkalar örgüsünü.
Mızrağını daldırdı onun bağırsaklarına,
Güçlü bir bastırışla geçirdi bedeninden;
Bir kere daha vurdu,
yere devirdi onu
canı uçmuş teninden.
Olivier dedi: "Doğru,
savaşımız pek soylu."

98 Dük Samson vurmak için
vardı atını sürüp
Almasor'un üstüne;
Altın kakma ve çiçek resimleriyle süslü
kalkanı parçaladı;
Güzelim örme zırhı, onu koruyamadı.
Mızrak deldi yüreği, kara ve ak ciğerleri;
Yere devrildi Arap, canından yoksun kalmış,
hiç önemi olmadı, kim yasını tutarmış.
Papazbaşı konuştu:
"İşte bir Bey vuruşu!"

99 Anseis de atının dizginini boşaltıp
Turteluslü Turgis'in üzerine saldırdı;
Altından kabartısı dibinden kalkanını
bir vuruşta kırdı,
Zırhının iç katını boylu boyunca yırttı.
Mızrağını daldırdı bedeninin içine,
Güçlü bir bastırışla geçirdi o demiri
bir yandan ötekine,
Bir kere daha vurdu,
yere devirdi onu
canı uçmuş teninden.
Roland dedi: "Böyledir yiğit Bey'in vuruşu."

100 Ardından da Engeler, Bordeauxlu Gaskon er'i,
Atına mahmuz vurup dizginini boşalttı,
Valterneli Escremiz'in üzerine saldırdı.
Askı bağı boynuna geçirilmiş kalkanı
kırdı ve parçaladı;
Zırhın havalandırma deliğine denk gelen
vuruş içe uzandı,
Göğsün tam ortasına kadar geldi dayandı.
Bir kere daha vurdu,
yere devirdi onu
atının eyerinden,
canı uçmuş teninden.
Döndü ona söz attı:
"İşte buldun belanı." HAYDA!

101 Franklardan Kont Oton, Esturgans nam kâfirin
Kalkanında üst yana yaman vuruş indirdi,
Kazınarak döküldü allı, aklı boyalar.
Yırttı etek ucundan örme zırh gömleğini,
Daldırıverdi ince ve sivri harbesini
bedeninin içine,
Düşürdü onu yere çok tez gider atından
yoksun kalmış canından;
Dönüp dedi ölüye: "Bu sefer işin tamam."

102 Kâfir Estamariz'e bir vurdu ki Berenger,
Kalkanı parçaladı, örme zırh gömleğini
dönüştürdü hurdaya.
Sağlam harbesi ile deşti tüm bedenini
bir boydan öbür boya,
Çevrede bin Arap varken, cansız, yere devirdi.
Arapların on iki eşit yoldaş Bey'inden
on'u tepelenmişti;
Kalmıştı hâlâ canlı yalnız iki tanesi,
Bunlar da Chernubles'le soylu Kont Margariz'di.

103 Yiğit bir Atlı Bey'di bu Margariz denilen,
Yakışıklı ve güçlü, hızlı, ayrıca atak.
Mahmuzladı atını, Olivier'ye saldırdı
Ve katıksız altından orta kabartmasının
dibinden kalkanını
bir vuruşta kırdı,
Fırlattığı harbe de onun böğür yanını
iyicene sıyırdı;
Rabbimiz esirgedi bedenini yaradan.
Harbe sapı kırıldı,
ama onu atından düşüremedi yere;
Kimse engellemeden çekti gitti yoluna,
Borusunu öttürdü toplan komutu için
kendi çerilerine.

104 Korkunç bir savaş vardı şimdi artık orada
herkesin katıldığı.
Kont Roland hiç değildi ağır davranır huyda;
Harbesiyle savaştı sapı kırılasıya kadar.
On beş vuruştan sonra o sap dayanamadı,
kırıldı, parçalandı;
O da böyle olunca Durendal'e sarıldı,
çekti o has kılıcını,
Chernubles üzerine mahmuzladı atını.
Kakılmış yakutların üstünde parladığı

tolgasını kırarak
Kafasının üstünü saçlarıyla birlikte
güzelce dilim etti,
Gözleri hizasından bir dilim daha kesti.
Halkaları sımsıkı örgülenmiş ve parlak
zırhına kılıç vurup
Bedenini kasığa varasıya dek yardı;
Kılıç aşağı indi,
altınla süslemeli
eyeri bile geçti,
Atın sırtına vardı,
Kesti geçti onun da belkemiğini, hatta
bir eklem aramadı;
Yıktı ikisini de
canından yoksun halde
çayırın üzerine,
ıslak taze çimene.
Sonra ölüye dedi: "Ey melun, işte senin
buraya gelir iken
yürüdüğün kaderin
böyle can vermek idi;
Muhammed'den de sana hiçbir yardım gelmedi.
Senin gibi bir sefil, bu savaştan yengiyle
çıkabilir mi idi?"

105 Kont Roland er meydanında
dolanır at sırtında;
Çok iyi kesip biçen Durendal'ini tutar,
Arap saflarını hep birbirine katar.
Ne kötü görüntüdür ölülerden yığınlar
Ve her yana saçılmış kanlar, kanlar, al kanlar!
Zırhı da kolları da hep kana bulaşmıştı
Hatta güzel atının boynuyla omuzları.
Olivier de vurmayı hiç esirgemiyordu;
On iki eşit yoldaş, kusur göstermiyordu
Ve Franklar ha bire doğrayıp biçiyordu:

Kâfirlerden bazısı öldürülmüş bazısı
yerde aygın baygındı.
Papazbaşı dua etti: "Tanrım, Beylerimize
zaferi nasip eyle!"
Ve haykırdı
"Monjoie!" diye
Karl'ın savaş narasını. HAYDA!

106 Savaş kızışmasının tam da orta yerinde
Kont Olivier at sürer
Mızrağı kırılmıştır, tutmaktadır elinde
sapından bir parçayı;
Malun adlı kâfirin saldırır üzerine,
Altınla, çiçeklerle süslenmiş kalkanını
kırar ve arkasından
Bir vuruş indirerek, gözleri arasından
Beynini yere döker ayakları dibine;
Gönderir onu Tamu'ya
yuvarlana yuvarlana
daha önce haklanmış
yedi yüz kadar Arap
çerisinin yanına.
Bundan sonra hakladı Turgis'le Esturgans'ı;
Mızrak sapının ömrü işte o kadar sürdü,
parçalandı elinde.
Roland seslendi ona: "Yoldaşım, ne yaparsın?
Bu çeşit savaşta ben böyle sap map kullanmam;
İşimiz görülmeli demir ya da çelikle.
Ne günlere duruyor kılıcın Halteclere?
Kabzası altındandır, kabza başı billurdan."
Yanıtladı Olivier: "Çekmeye onu kından
hiç zaman bulamadım;
Düşmanları durmadan
vurarak haklamaktan
kendimi alamadım." HAYDA!

107 Sonunda Kont Olivier çekti has kılıcını
Dinleyerek Roland'ı, en candan yoldaşını;
Onu bir Atlı Bey'e yakışacak biçimde
sallayarak kullandı.
Val Ferre Hisarı'ndan Justin adlı kâfire
bir vuruş indirdi ki
Böldü önce başını ortasından ikiye,
Sonra da bedenini, sarı safran renginde
örme zırh gömleğini,
Altınla, mücevherle süslenmiş eyerini,
Hatta kesti ortadan atın belkemiğini
Ve kâfiri, önünde, artık canından yoksun,
çayırda yere serdi.
Roland dedi: "Kardeşim, seni yaptığın işle
ayırt eder, tanırım;
İşte bu kol gücüyle indirilen vuruşlar
sebebine Karl Hakan bizleri sever, tutar."
Her bir yandan duyuldu "Monjoie!" bağırması. HAYDA!

108 Kont Gerin binmektedir kendi atı Sorel'e,
Yoldaşı Gerer ise Passecerf'in üstüne.
Koyverip dizginleri, hızla mahmuz vurarak
Her ikisi saldırır Timozel nam kâfire,
Mızrak doğrultur biri kâfirin kalkanına,
öteki de zırhına;
Mızrakları tokuşur bedenin ortasında,
ikisi de kırılır;
Gönderiverirler onu yuvarlanarak yerde
nadaslık arazide
bulacağı ölüme.
Ne duymuşluğum var ne de bilgim
İki yiğit Bey'den kim
daha tez davrandıydı.
Burdel oğlu Esperveres
Haklandı Bordeauxlu Engeler'in eliyle;
Papazbaşı da öldürdü Siglorel'i.

Bu büyücü vaktiyle cehennemi gezmişti;
Büyüsünün gücüyle, orayı görmesine
Baştanrı Iupiter'i
kolay razı etmişti.
Turpin dedi: "Bu herif eli kanlı canidir";
Roland da yanıt verdi: "Melun kurtulamadı
belasını bulmaktan;
Bey kardeşim Olivier! Böyle haklayışlardan
mest oluyorum inan."

109 O sırada çatışma sürmektedir tam hızla;
Franklarla kâfirler, pek dehşetli vuruşlar
indirip durmaktadır;
Kimisi saldırıda, kimi savunmadadır.
Kimse bilmez kaç mızrak kırılıp bedenlerde
al kanlara bulandı,
Nice sancak, flama, çarpışmada yırtıldı,
Aslan gibi gencecik kaç Frank candan oldu;
Görmeyecek anası ya da eşi hiç onu,
Keza geçide girip artçıları bekleyen
asıl Frank ordusu. HAYDA!
Büyük Karl onlar için ağlar, eder feryadü zâr,
Ama nedir yararı? Yardım almayacaklar.
O gün Ganelon ona sözde hizmet ederken
yapacağını yaptı
Zaragoza'ya gidip onun hısımlarını
kâfir düşmana sattı;
Bu yüzden de sonradan yitirdi hem canını,
hem de iki koluyla her iki bacağını.
Aix'deki mahkemede mahkûm oldu idama
Hısımlarından otuz kişinin yanı sıra;
Bu kişiler ummazdı hiç canından olmayı. HAYDA!

Çatışma çok dehşetli ve yoğun gidiyordu;
Olivier ile Roland, olanca güçleriyle
vuruş indiriyordu;
Papazbaşı binden çok erle savaşıyordu.
On iki eşit yoldaş hiç gerilemediler
Franklar hep birlikte vuruşlar indirdiler.
Yüzlerle ve binlerle telef oldu kâfirler;
Ölümden kaçamadı savuşup gitmeyenler.
Hiç önem taşımadı neler bekledikleri;
dürüldü defterleri.
Franklar da yitirdi en iyi erlerini;
Artık nasip değildi onların bir kez daha
babalarını ya da
ana, kardeşlerini
bu dünyada görmesi;
Onların gelmesini
boğazda, diğer uçta
bekleyen Büyük Karl da
artık göremeyecekti
onlardan hiçbirini.
Frankların yurdunda işte tam bu sırada
en korkunç bir fırtına
patlak verdi aniden
Gök gürlemeleriyle, güçlü bir bora ile;
Yağmur, dolu, yağmadı, boşandı gökyüzünden.
Yıldırım düştü yere sayısız kez üst üste;
Yeryüzünün bütünü, inanınız gerçektir,
öyle bir sarsıldı ki
Saint Michel del Peril'den Seinz'e dek,
Besançon'la da Wissent Limanı arasında
Duvarları çökmeyen tek bir hane kalmadı.
Tam öğleüzeriyken ülkede her tarafı
bir karanlık kapladı;
Bazı bazı görüldü gökyüzünde bir yarık,
dünya da ışık aldı.
Bu halleri görünce Tanrı'nın tek kulunda
yürek mürek kalmadı.

Çok kişi şöyle dedi: "Artık sonumuz geldi;
Bugün erişecekmiş demek kıyamet vakti."
Hiçbiri bilmiyordu, oysa ki yanlış idi
her birinin sözü;
Roland'ın ölümüne ağlıyordu yeryüzü.

111 Franklar çarpıştılar yiğitlikle, şiddetle;
Kâfirler can verdiler sürülerle, binlerle.
Ama nasip değildi iki kişiyi bile
yüz bin çeriyle gelmiş
düşmanlardan kurtarmak.
Papazbaşı dedi ki: "Çok gözüpektir hepsi
bizim erlerimizin,
Yoktur daha iyisi dünyada hiç kimsede.
Yazılmış bulunuyor Frank tarihlerine
En has Beylerin Hakanımız Büyük Karl
buyruğunda olduğu."
Dolanıyorlar şimdi onlar er meydanında,
arayıp duruyorlar ölmüş yoldaşlarını
Gözyaşları dökerek hem yaslı hem acılı
Yitik hısımlar için; kalpleri uzanıyor
onların anısına.
Marsil Han'sa çıkmıştır ordusunun tümüyle
Beylerin karşısına. HAYDA!

112 Marsil Han at sırtında bir vadi geçmektedir
Muazzam kalabalık bir ordu devşirmiştir.
Yirmi tümen gücüne ulaşır Han askeri;
Altınla, mücevherle süslenmiş miğferleri
parlar, ışıltı saçar
Kalkanları, sapsarı örme zırh gömlekleri
bir o kadar pırıldar.
Tam yedi bin borazan saldır komutu çalar;
Çıkan sesler yayılır çok ileriye kadar.
Roland dedi: "Olivier, can yoldaşım, kardeşim,
Şu Ganelon melunu, canımıza kıymaya

belli ki ahdetmiştir;
İhanetini artık gözlerden saklamaya
kalmamıştır olanak,
Öcümüzü alacak Hakanımız mutlaka.
Yaman ve zorlu savaş vereceğiz burada;
Şimdiye dek böylesi hiç mi hiç görülmedi.
Has kılıcım Durendal inip kalkıp vuracak,
Seninki, Halteclere de, aynı işi yapacak.
Onları kullanmıştık üç-beş değil çok yerde,
Savaşın sonucunu belirledik nice kez
Gelecekte ozanlar, destan türkülerinde
etmesin onlar için utandırıcı sözler." HAYDA!

113 Marsil Han gözlemledi öncü birliklerinin
kıyımdan geçtiğini;
Buyruk verip çaldırdı borazanlar, davullar,
Sonra da at sırtında başladı saldırısı
bir araya toplanmış o büyük ordusunun.
Önden biraz ilerde sürüyordu atını
Abisme denilen Arap
Melunluktan yana hiç benzeri yoktu bunun,
Her işi yalan dolan, en rezil hınzırlıktı.
Bâkire Meryem Ana oğlu olan Tanrı'ya
yoktu onun inancı;
Erimiş katran kadar rengi kapkara idi.
Arkadan hançerlemek, insan canına kıymak
en çok sevdiği şeydi;
Tüm Galicia ilinde bulunan altınlara
sahip kılınsa bile
duyacağı mutluluk
olmazdı öylesine.
Hiç gören olmamıştı onu, coşup oyuna kalkmış
ya da bir kez gülerken;
Delibozuk cesaret ve büyük bir ataklık
içini doldururdu,
Bu yüzden de o melun, Marsil Han'ın dostuydu.

Sancağında kocaman canavar resmi vardı,
askerleri bu sancak altında toplanırdı.
Papazbaşı Turpin hiç ürküntü duymaz ondan,
Gördü müydü herifi hemen haklamak ister.
Hatta kendi kendine söylenerek şöyle der:
"Bu Arap bana göre azılı bir kâfirdir,
Onu kendim gebertsem, el Hak, pek münasiptir.
Zaten korkak kişiyi, korkaklık etmeyi ben
hiç sevmemişimdir." HAYDA!

114 Çatışmaya ilk önce Papazbaşı girişti.
Grossaille'dan aldığı soylu ata binmişti;
Dan yurdunda savaşta öldürdüğü bir Han'dı
adı geçen bu kişi.
O at çok kıvrak idi, ayağına çabuktu,
Bacakları dümdüzdü, toynakları oyuktu.
Kısacık idi kıçı, sağrısı ise geniş,
Böğrü uzun, sırtı da iyice yüksek idi;
Yelesi sarı iken kuyruğu ak renkteydi.
Kulakları küçüktü, kafası koyu kumral,
Hiçbir hayvan onunla yarışa çıkamazdı.
Papazbaşı yiğitçe mahmuzlar bu hayvanı,
Kaçırmak istemiyor Abisme denen herife
saldırmak fırsatını.
Gider ve kalkanına yaman vuruş indirir;
Değerli taşlar vardır o kalkanın üstünde:
ametist, sarı safir,
Esterminal, parlayan kan kırmızı yakutlar.
Val Metas'da bir şeytan
kendisinden armağan
vermişti bu kalkanı
Galafres nam Emir'e,
Galafres de armağan etmiş idi Abisme'e.
Bir vuruş indirdi ki Turpin kalkan üstüne
hiç acıma duymadan
Bu vuruş sonrasında metelik etmez oldu
o süslü püslü kalkan.

Yarıldı bir ucundan öteki uca kadar;
Kılıç, Abisme'i de cansız, boş bir yere savurdu.
Ve Franklar konuştu:
"Çok yiğitçe işti bu;
Papazbaşı var iken, haç ehlinden askerler
güvendedir gerçekten."

115 Franklar bakarlar ki, kâfirler pek çoklukta; 1510
Tarlalar onlar ile dolup taşar her yanda.
Seslenip zaman zaman Olivier'yle Roland'a
Ve on iki yoldaş Bey'e, derler, "Kurtarın bizi."
Papazbaşı anlatır, aklından geçenleri:
"Beylerim, kapılmayın kötü düşüncelere,
Tanrı hatırı için, yakarıyorum size,
sakın bur'dan kaçmayın;
Gelecekte de hiçbir değerli ozan, asla
düzeceği destanda
kötü sözler etmesin
biz Franklar için.
Evladır dövüşerek burada can vermemiz.
Böyle oldu bizlere Tanrımızın takdiri:
çok geçmeden gelecek bizim akıbetimiz,
Bugünün ötesine canlı geçmeyeceğiz. 1520
Ama bir konu için ben sizlere güvence
verecek durumdayım:
Kutsal cennet kapısı açıktır hepinize,
Öldürülen günahsız bebelerin yanında,
oturacaksınız or'da."
Frank savaşçıları bu sözleri duyunca
sevindiler, coştular,
Hep birden "Monjoie!" narasını attılar. HAYDA!

116 Or'da Zaragoza'dan gelme bir Arap vardı,
Onun mülküydü kentin neredeyse yarısı;
Climborin'di adı, etmez idi beş para.
Oydu ant içip kuran kumpası Ganelon'la,
Dost olmuştu onunla,

öpmüştü ağzından da,
Tolgasıyla bir yakut armağan eylemişti.
Ahdetmişti, mutlaka güçlü Frank yurdunu
utanca düşürmeye;
Hakanının tacını başından indirmeye.
Barbamusche denilen atına binmiş idi,
Bu at bir atmacadan, hatta bir kırlangıçtan
daha bile tez idi.
Mahmuzladı o atı, boşalttı dizginini,
Saldırdı Gaskon Beyi Engeler'nin üstüne.
Kalkanı ya da zırhı kurtaramazdı Bey'i,
Kâfir bir daldırdı ki
harbesinin ucunu
bedenden içeriye,
Onu ittiriverince
harbe ucu fırladı
bedende öte yandan;
Sonra da mızrak ile ölü bedeni dürttü,
tarlanın çimenine
cansız yere düşürdü.
Ardından da bağırdı:
"Ne kolay oluyormuş, bunların haklanması!
Vurun kâfir takımı,
parça parça edelim
düşmanın saflarını."
Franklar dedi: "Tanrım, böyle bir yiğit Bey'e
doğrusu yazık oldu." HAYDA!

117 Kont Roland Olivier'ye seslenerek şöyle der:
"Bey yoldaşım, bak şimdi öldü artık Engeler,
Ondan daha gözüpek Atlı Bey'imiz yoktu."
Olivier yanıtladı: "Nasip eylesin Tanrım,
öcünü alacağım."
Saf altın mahmuzlarla dürtükledi atını,
Halteclere denen al kanlara bürünmüş
kılıcını salladı,
Ve at sürdü zorlu Bey, düşmanının üstüne,

İndirdi kılıcını olanca gücü ile;
Arap yere yıkıldı,
Şeytan gelip ruhunu cehenneme taşıdı.
Ardından da hakladı Olivier, Alphaien'i
–bir Dük'tü bu–
Sonra Escababi'nin kafasını uçurdu.
Derken yedi Arabı atından yıktı yere,
Bunlardan hiçbirisi savaşamaz bir daha.
Roland dedi: "Yoldaşım pek yaman öfkelendi,
Benim becerilerimi çok aştı ettikleri,
daha övgüye değer.
Böyle yaman vuruşla kılıcı indirmeler
Karl Hakan'ın gözünde
pek çok makbule geçer." 1560
Bağırır çevresine: "Durmayın vurun Beyler!" HAYDA!

118 Valdabrun nam kefere hakeza oradadır,
Marsil Han bu kişiyi iyice yükseltmiştir,
Denizde dört yüz gemi komutası ondadır.
Denizcilerin tümü onu babası sayar;
Bir zamanlar hileyle Kudüs'ü almış idi,
Süleyman Mabedi'ne saygısızlık etmişti,
Hatta or'da, Patrik'i, vaftiz kurnalarının
karşısında kesmişti.
Kont Ganelon'un ağzından, ihanet etsin diye
ant alan da o idi;
Bunun karşılığında armağan olsun diye
kabzası altın kakma kılıcını vermişti. 1570
Gramimund denilen atının üstündeydi,
Bu at avcı şahinden daha da hızlı idi;
Sivri mahmuzlarıyla dürtükledi iyice
bu tez giden atını,
Erki çok Dük Samson'un üzerine saldırdı.
Kalkanını kırarak zırh gömleğini yardı,
Harbesinin ucunu, takılı şerit ile
gövdesine daldırdı.

Atlı Bey mızrağını bir vurunca gövdeye,
ölüyü eyerinden
aşağı yuvarladı,
Araplara bağırdı:
"Vurun kâfir takımı, bugün bizimdir zafer."
Franklar dedi: "Tanrım, böyle bir yiğit Bey'e
doğrusu yazık oldu." HAYDA!

119 Kont Roland gördüğünde Samson'un ölümünü 1580
İnanın çok üzüldü,
kara yasa büründü.
Mahmuzladı atını, sürdü onu dörtnala,
Saf altından bile daha fazla değerli
kılıcı Durendal'i hep sallaya sallaya,
Tüm gücü ile vardı Valdabrun üzerine,
Bir vuruş indirdi ki
mücevherle bezeli
tolganın tepesine
İki parçaya böldü yukar'dan aşağıya
kafa, zırh ve bedeni;
Mücevherle bezeli süslü püslü eyeri;
Kılıç atın sırtından hayli derine indi,
Suçu olsa olmasa kesti her ikisini.
Kâfirler şöyle dedi:
"Bu korkunç bir vuruş; bize çok zarar verdi." 1590
Kont Roland'dan onlara hemen de yanıt geldi:
"Size karşı duyamam içimde asla sevgi;
Hem aşırı bir gurur hem de batıl bir inanç
sarmış yüreğinizi." HAYDA!

120 Afrikalının biri
keza orada idi;
Melik Malcud'un oğlu
Malquiant idi bu.
Çekiçle dövme altın donanım giyiyordu;
Herkesinkinden daha parlaktı bu donanım,

arş-ı âlâya kadar ışıltı saçıyordu.
Saltperdut denen ata binmiş idi bu kişi,
Olmazdı hiçbir atın ondan hızlı gidişi.
Saldırdı Anseis'e,
kalkanının üstüne
yaman vuruş indirdi.
Bir yarımı al diğer yarımı mavi olan
Anseis'deki kalkan
yarıldı tam ortadan,
Arap, zırhtan da bazı parçaları yırtarak
Daldırdı mızrağını, demiri, tahtasıyla
bedende derinlere;
Kont öldü, çünkü artık son günü gelmiş idi.
Franklar dedi: "Ah Bey,
sen bugün hiç burada olmasa idin keşki."

121 Papazbaşı Turpin'dir şimdi at koşturarak
ta öteki ucundan sökün eden meydanın;
Görülmüş şey değildir, ayin okuyan papaz
Bir de böyle yiğitçe eylemleri başarsın.
Kâfire şöyle dedi: "Dilerim ki Tanrı'dan
sen belanı bulasın.
Bu adamı öldürdün, yüreğime gam saldın."
Güzel atını sürdü, ileri, ona doğru
Ve kâfirin tuttuğu
Toledo'da yapılmış
kalkanın ortasına
bütün gücüyle vurdu,
Onu yeşil çimene, candan yoksun, savurdu.

122 Bir kâfir daha vardı Grandonie adında
Kappadokia Hanı'nın, Capuel'in oğluydu.
Tez atı Marmorie'nin üstüne biniyordu;
Bu at uçan bir kuştan da hızlı gidiyordu.
Boşaltti dizginleri, böğürden mahmuzladı,
Vurmak için saldırdı Gerin'in üzerine

olanca gücü ile.
Al kalkanını kırdı, boy'na geçen kayışı
bu vuruşla kopardı,
Örme zırh gömleğini deşercesine yardı,
Mızrağının ucuna taktığı mavi bezden
uzun flamasını
bedeninin içinde derinlere daldırdı,
Devirdi onu cansız, yüksek bir kayalığa.
Ardından da yoldaşı Kont Gerer'yi hakladı,
Keza Berenger ile, Saint Antoineli Guiun'ü.
Sonra, güçlü bir Dük'e, Austorie'ye saldırdı;
Valence Hisarı'na egemendir bu kişi,
Rhône Irmağı boyunda arpalıkları vardır.
Onu da yıktı cansız; kâfirler çok sevindi.
Frank Beyleri dedi:
"Hızlı bir yenilgiye düşüyor bizimkiler."

123 Kavradı Roland kana bulanmış kılıcını,
Çok iyi duymuş idi Frankların ettiği
matem âh ü zârını;
Ner'deyse öfkesinden hemen patlayacaktı.
Kâfire dönüp dedi: "Tanrı belanı versin,
Bir adam öldürdün ki, sen bunun bedelini
ağır ödeyeceksin."
Mahmuzladı atını, tüm hızıyla koşturdu,
Kim can verir sonunda, umursamadan bunu
girdiler birbirine,
çarpışma yaman oldu.

124 Grandonie hem yiğit hem değerli adamdı;
Gücü yaman, ayrıca gözüpek savaşçıydı.
Kont Roland'ın yolunu keserek karşı çıktı,
Bildi kim olduğunu onu tanımaz iken
Yavuz görünüşünden ve soylu bedeninden,
Dik bakışlarından, tavrından ve halinden.
Elinde olmaksızın ürküntüye kapıldı,

Kaçmak istediyse de bir yararı olmadı.
Kont onun tepesine öyle güçlü vurdu ki
Kılıç yardı tolgayı burunluğuna kadar;
Kesti geçti burnunu, ağzını, dişlerini
Gövdesinin tümünü, sonra Cezayir işi
örme zırh gömleğini,
İki gümüş kaş'ını altından eyerinin;
Hatta daldı atının sırtından içeriye,
İflah olmak şansını vermeden hiçbirine
kıydı her ikisine;
İspanyalı Araplar, bir ağızdan bağırıp
feryat figân eyledi.
Franklar "Koruyucumuz, iyi vuruyor," dedi.

125 Çatışma hem çok korkunç hem zorlu geçiyordu,
Franklar cilalanmış parlak kılıçlarını
indirip duruyordu;
Görebilirdiniz or'da azapta nice insan,
Can vermiş, yaralanmış, kana bulanmış olan;
Ölüler yığılmıştı birbirinin üstüne
kimi yüzü koyundu, kiminin sırtı yerde.
İspanyalı Araplar artık dayanamadı,
İster istemez hepsi meydandan uzaklaştı,
Franklar da hışımla arkalarına düştü. HAYDA!

126 Çatışma hem çok korkunç hem çılgın geçiyordu,
Franklar canla başla, anlatılmaz gazapla
ha bire vuruyordu.
Kesip doğruyorlardı kılıçlı avuçları,
kaburgaları, hatta
omurgaları bile,
Giysilerin altında canlı canlı etleri.
Yeşil çimen üstünde sanki dere misali
temiz kan akıyordu.
.....*

* Özgün metinde bu dize eksiktir. Şöyle bir şey olmalı:
Ve sağ kalmış Araplar şunu bağırıyordu:

"Güçlü Frank ülkesi, Muhammed'in laneti
üstüne olsun senin!
Tüm erlerden yiğitmiş meğer senin erlerin."
Kalmadı içlerinde feryatta bulunmayan:
"Yetiş artık Marsil Han,
Sür atını imdada,
muhtacız şimdi sana."

127 Kont Roland'sa seslenir yoldaşı Olivier'ye:
"Bey yoldaşım, sanırım dediğimi
sen de doğru bulursun;
Papazbaşımız Turpin yaman bir Atlı Bey'dir,
Bütün dünya yüzünde yoktur ondan üstünü.
Harbe ya da mızrağı vurmakta pek ustadır."
Kont yanıtlar: "Evet, öyle; gidelim yardımına."
Bu sözlerle Franklar yeni baştan girişir
devirip doğramaya.
Vuruşları yamandır, çatışma çok acıdır,
İsa'cılar yanında ağır kayıplar vardır.
Bir görmeli idiniz Roland'la Olivier'nin
Kılıçlarıyla nasıl kesip biçtiklerini!
Papazbaşı elinde harbesi vuruyordu,
Öldürdüğü düşmanlar kolay sayılıyordu.
Namelerle kayıtlar, bizlere açıklar ki
Hakladığı kişiler, vak'anüvislerin de
söylediği gibi
dört binden fazla idi.
Dört saldırılarında, işler yolunda gitti,
Ne var ki beşincisi keder, acı getirdi.
Frank Atlı Beyleri öldürülmüştü toptan,
Altmıştan çok değildi Rabbin esirgediği
ve henüz canlı kalan.
Onlar da ölmeden önce çok pahalı bedele
satacak idiler can. HAYDA!

128 Kont Roland görmektedir erlerinin çok ağır
kayıplar verdiğini;
Yoldaşı Olivier'ye bağırarak seslendi:
"Doğru Bey, can yoldaşım, Tanrı aşkına söyle,
sen ne dersin bu hale?
Bak yatıyorlar yerde
nice has Atlı Beyler.
Ağlasak gerek şimdi Frank halkının güzel
ve tatlı yurdu için;
Ne kadar çok sayıda değerli evladından
yoksun kaldı bu vatan!
Ah burada olsaydın, arkam kalem, sen Hakan!
Kardeş Olivier, söyle, şimdi ne yapsak etsek?
Bur'daki halimizi ona nasıl bildirsek?"
Olivier dedi: "Bilmem, onu nasıl buluruz;
Görmektense utançlı duruma düştüğümü
yeğlerim ben ölümü." HAYDA!

129 Roland dedi: "Üflerim
Oliphant adındaki fildişinden borumu,
Bu geçidin ucundan Karl Hakan duyar onu;
İnan bana, Franklar az sonra geri gelir."
Olivier dedi: "Bence, ayıp şey olurdu bu;
Tüm hısım akrabamız kınanırdı o yüzden,
Yaşadıkça bu ayıp kalkmazdı üstümüzden.
Sana bunu yapmanı vaktinde söylemiştim,
beni hiç dinlemedin.
Şimdiyse öttür dersem, o fildişi borunu
öttürecek imişsin.
Öttürsen bile artık hiç değeri kalmadı;
Bak her iki kolun da al kanlara bulandı."
Yanıt verdi Kont Roland:
"Ben en yiğit biçimde
savaştım kâfirlerle." HAYDA!

130 Roland der: "Çatışmamız çok azgın yürümekte;
Boruyu çalacağım, Karl Hakan duysun diye."
Olivier dedi: "Bu iş yiğitliğe yakışmaz,
Zamanında söyledim sana öyle yapmanı,
tenezzül buyurmadın sözümü dinlemeye;
Oysa daha o zaman
dönmüş olsaydı Hakan
bize zarar gelmezdi;
Ta orada, Hakan'ın
yanında olanları
kınayamaz hiç kimse."
Olivier dedi bir de: "Sakalım hakkı için,
soylu kız kardeşimi,
Aude'yü yine görmek
bana nasip olursa
Yatamayacaksın artık sen onun kollarında."

131 Roland dedi: "Böylesi
hıncının sebebi ne?"
O da yanıtı verdi:
"Yoldaşım, bu halleri
başımıza sen açtın.
Gerçek bir bağımlının
akılcı davranışı
çekinir çılgınlıktan;
Tedbirli davranışlar evladır ataklıktan.
Franklar hep can verdi, cüretin sebebine;
Karl Hakan bundan böyle
bizden hizmet göremez.
Beni dinlese idin, Efendimiz yetişir
ve burada olurdu;
Bitirmiş olacaktık bur'daki çatışmayı,
zafer bizde kalırdı.
Marsil Han da mutlaka
ya tutsak edilirdi
yahut öldürülürdü.

Şimdiyse Roland, senin
pervasızlık etmenin
narına yanıyoruz,
kahrolup duruyoruz;
Büyük Karl'a bizlerden
bir hayır artık gelmez.
Oysa kıyamete dek bu dünya onun gibi
bir Hakan daha görmez.
Bur'da can vereceksin, Frank yurduna bundan
büyük utanç düşecek.
Candan bağlılık ile sürmüş yoldaşlığımız
bugün sona erecek;
Gün akşamı bulmadan
içimiz yanaraktan
artık vedalaşmanın
son saati gelecek." HAYDA!

132 Papazbaşı duymuştur yapılan tartışmayı,
Saf altın mahmuzlarla dürtükleyip atını
Önlerine gelerek ikisini kınadı:
"Bey Roland, Bey Olivier, 1740
Yalvarıyorum size, Tanrı'nın hatırına
kesin şu tartışmayı.
Boruyu öttürmenin artık yoktur yararı,
Ama yine de şimdi yapacak en iyi şey
ne çare, yalnız odur.
Getirtelim Hakan'ı, bari öcünü alsın
bizden can verenlerin;
İspanya Arapları mutlu çekip gitmesin.
Ordu geri dönerek bur'da attan inecek,
Bizlerin öldüğünü, kesip biçildiğini
gözleriyle görecek;
Ölüleri tabutlar içine yerleştirip
yük beygirlerinin üstüne yükleyecek.
Biz ölenler için
yas tutup acıyarak gözyaşları dökecek;

Bizi bir kilisenin kutsanmış avlusunda
mezarlara gömecek.
Bir kurt, bir domuz ya da köpek, etlerimizi
kemirip yemeyecek."
Yanıtladı Roland da: "İyi konuştun, Beyim." HAYDA!

133 Kont Roland Oliphant'ı, fildişi borusunu,
dudağına götürdü,
Derin bir soluk aldı, var gücüyle öttürdü.
Yüce tepeler aşıp ses gitti uzaklara,
Otuz fersah iler'de bulunan kişilerin
erişti kulağına.
Karl'la tüm yoldaşları işittiler bu sesi.
Hakan "Bizim askerler savaşmaktadır," dedi.
Ama or'dan Ganelon çabucak yanıt verdi:
"Başkası dese bunu, kocaman bir palavra
sayılırdı söylenen." HAYDA!

134 Roland hem acı hem de umutsuzluk içinde
Oliphant'ını çalar büyük ıstırap ile.
Duru bir kan ağzından dudağa gelir sızar
Ve kafatasında iki şakağı zonklar.
Çok uzağa ses verir elindeki o boru,
Geçitte ilerlerken Karl Hakan duydu onu.
Naimes Dükü de duydu,
ordudaki Franklar
durdu, sesi dinledi.
Hakan dedi: "İşittim Roland'ın borusunu,
Savaşta olmasaydı ne diye öttürsündü?"
Ganelon yanıt verdi: "Yok canım savaş mavaş,
Yaşlandın sen bir hayli, saçların ak pak oldu;
Böyle laflar edince çocuğa benziyorsun.
Pekâlâ da bilirsin Kont Roland'ın ne kadar
gururlu olduğunu.
Anlayamıyorum niçin bunca zaman Tanrı'nın
buna göz yumduğunu.

Vaktiyle zaptetmişti Noples denen hisarı
senden buyruk almadan,
Araplar da topluca fırlayarak surlardan
Has bağımlın Roland'ın üstüne saldırmıştı.
Bu olay sonrasında çayırları kaplayan
kanları bol su ile
sildirip yıkatmıştı
Kimse bilmesin diye onun ne yaptığını.
Tek bir tavşan görünce aklına esebilir
gün boyu boru çalmak.
Şişinip duruyordur yalnızca o şu anda
yanında olan yoldaş Beyleri arasında;
Dünyada hiçbir ordu, Roland'a saldırmayı
göze almış olamaz.
Sen atını süredur, niçin oyalanasın?
Geniş Frank yurdunun daha çok uzağındasın." HAYDA!

Üflemenin zorundan, Kont Roland'ın ağzına
ciğerlerden kan çıktı;
Kafasındaki şakak kemikleri çatladı.
Bin zorlukla, acıyla, borusu Oliphant'ı
öttürmeyi sürdürdü;
Bu sesi hem Karl duydu, hem de Frank ordusu.
Hakan dedi: "Dinleyin! Çok uzun öttü boru."
Yanıtladı Dük Naimes: "Has bağımlılarından
biri son bir gayretle
öttürüyor boruyu;
Sanırım bir savaş var, bildirmektedir bunu.
Umursamaz bir tutum izlemeni isteyen
sattı onu düşmana.
Sen şimdi hemen bürün, savaş donanımına,
bağır savaş naranı,
Sür atını çok soylu yakın hısımlarının
tez elden imdadına.
Duymaktasın açıkça Roland'ın yolladığı
yetişin feryadını."

136 Karl Hakan buyurunca borazanlar çalınır,
Franklar attan iner, çabucak silahlanır,
Zırh giyer, tolga takar, parlak kılıçlarını
bellerine kuşanır.
Has cinsten kalkanları, hem uzun hem de sağlam
mızrakları da vardır;
Ak, al, mavi şeritler mızrak uçlarındadır.
Ordudaki tüm Beyler biner yine atlara,
Geçidin içer'sinde dönerlerken geriye
mahmuz vurup dururlar ha bire hayvanlara.
Yanında at sürene her biri şunu söyler:
"Kont Roland can vermeden yetişebilirsek eğer
Onunla biz yan yana
kahredici vuruşlar
indiririz düşmana."
Ne çare, çok geç idi yola çıktıklarında.

137 Akşam öncesinde gök, daha bir parlak olur,
Güneşin vurmasıyla silahları ışıldar
Zırhlardan tolgalardan nice pırıltı çıkar
Bir o kadar da çiçek resimleri boyanmış
kalkanları pırıldar,
Keza ucuna şerit takılmış mızrakları.
Öfke doluydu Hakan atını sürmekteyken,
Franklar da hakeza; hepsi üzgün, tasalı.
Bir teki bile yoktu gözyaşları dökmeyen;
Tümü de Roland için çok kaygılı idiler.
Hakan Kont Ganelon'u çoktan tutuklatmıştı
Saray aşçılarının eline bırakmıştı.
Çağırttı başaşçısı Besgun'ü, şöyle dedi:
"Benim adıma ona iyi göz kulak olun
tıpkı bir cani için yapılacağı gibi;
Aile bireylerimi satmıştır o, düşmana."
Aşçıbaşı da onu alarak teslim etti
yüz tane yamağına;
İyi, kötü hep vardı
bunların arasında.

Yoluverdiler hemen sakalla bıyığını,
Her biri de herife dörder kez yumruk attı.
İyice bir dövdüler sopalar, değneklerle,
Boynuna da taktılar demirden bir halkayı
Ve zincire ne biçim bağlanırsa bir ayı
öyle zincir zurdular.
Bu ayıplı haliyle sonra da oturttular
yük beygiri üstüne,
Onu yeniden Karl'a teslim edesiye dek
göz önünde tuttular.

138 Tepeler çok yüksektir, karanlıktır, yücedir HAYDA! 1830
Vadiler derin olur, sular hep hızlı akar.
Öncülerle artçılar borularını çaldı
Oliphant'ın sesine sanki karşılık verdi.
Hakan atını sürer yüreği öfke dolu
Franklar da hakeza; hepsi üzgün, tasalı.
Ağlamayanı yoktur, göstermeyen yasını;
Yakarırlar Tanrı'ya, "Roland'ı koru" diye
Onlar savaş yerine varıp yetişesiye.
İndirmek istiyorlar Kont Roland'la yan yana
kahredici vuruşlar, savaşılan düşmana.
Çok fazla geciktiler, her ne yapsalar boştur, 1840
Vaktinde varamazlar onlar artık oraya. HAYDA!

139 Karl Hakan at sürmekte, içi öfkeyle dolu,
Zırh gömleği üstüne ak sakalı yayılır;
Frank yurdu Beyleri atlarını mahmuzlar
İstisnasız hepsi de gözyaşı döker, ağlar
Artçılar komutanı Kont Roland'ın yanında
olmadıkları için
O çarpışıp dururken boğazda Araplarla.
Ağır yaralanmıştır, canı zor tende kalır.
Ey Tanrım, ne yiğitti yanındaki altmış Bey,
Bir komutan ya da Han
görmedi hiç yanında
onlardan iyisini. HAYDA! 1850

140 Roland bakar çevreye, dağlara tepelere
Görür ki nice Frank cansız serilmiş yere;
Soylu bir Atlı Bey'e yakışacak sözlerle
yasını belli eder:
"Tanrı inayet etsin sizlere, yüce Beyler,
Hepinizin ruhuna cennette bir yer versin,
Or'daki bahçelerde, çiçekler arasında
onları dinlendirsin.
Sizden iyi bağımlı görmedim hiç ömrümde;
Uzun yıllar, vefayla oldunuz hizmetimde,
Karl Hakan'ın adına birçok iller aldınız.
Onun siz Beylerini bur'da görevlendirmesi
ne kadar kötü oldu!
Ey nazlı Frank yurdu,
güzel bir ülkesin sen,
Bugün uğrayacaksın korkunç bir felakete,
yitireceksin nice değerli evladını.
Soylu Frank Beyleri, siz hep benim yüzümden
gözlerimin önünde
ölüp gidiyorsunuz;
Artık elimde değil koruyucunuz olmak,
imdadınıza koşmak.
Hiç yalancı çıkmayan Tanrım sizi kurtarsın.
Can kardeşim Olivier, seni bırakmam olmaz;
Başka şeyden ölmesem beni öldürür kahrım,
Savaşmaya dönelim, haydindi Bey yoldaşım."

141 Kont Roland girişmişti yeniden savaşmaya
Elindeydi Durendal, vuruyordu onunla
Hakan'ın has Beyine yakışacağı gibi;
Puili Faldrun'ü böldü iki parçaya
Araplardan en seçkin yirmi dört savaşçının
hakeza yanı sıra.
O güne dek hiç kimse susamadı bu kadar
düşmandan öç almaya.
Nasıl bir erkek geyik, sürü ile zağarın
önü sıra kaçarsa

Kâfirler de Roland'dan öyle kaçıyorlardı.
Papazbaşı dedi ki. "Sen çok iyi savaştın,
Bir Atlı Bey böylesi yiğitlik göstermeli;
Taşıdığı silahın ve üstüne bindiği
iyi cinsten bir atın
hakkı neyse vermeli.
Savaşta hem çok güçlü hem de yavuz olmalı;
Yoksa öyle kişiye
birkaç mangırlık bile
değer tanımamalı.
Öylesi varsın gitsin manastırın birine
kapanıp keşiş olsun;
Sabahtan akşama dek günahlarımız için
dualar edip dursun."
Roland yanıtlar onu: "Durma, çal kılıcını,
esirgeme onları!"
Bu sözleri duyunca Franklar bir kez daha
savaşır yeni hızla;
Ağır kayıplar olur İsa'cılardan yana.

142 Düşmanların hiç tutsak almayacağını bilen
Elbet böyle savaşta olanca gücü ile
savunur kendisini;
Bu yüzden de Franklar çok yavuz savaştılar
tıpkı aslanlar gibi.
Derken, bakın görün ki
Marsil vardı oraya,
görünüşü yakışır çeşittendi bir Han'a;
Binmişti Gaignun adlı has atının sırtına.
Onu adamakıllı mahmuzlayıp saldırır
Kont Bevon'un üstüne;
Beanne ile Dijon'un Beyi bu kişi idi.
Kalkanını parçalar, deler zırh gömleğini,
Bu tek vuruşu ile cansız yuvarlar onu.
Ardından da hakladı Yvoire ile Yvon'u,
Bunların yanı sıra Roussilon Hisarı'nın
Beyi olan Gerard'ı.

Kont Roland pek de uzak değil idi yanından;
Şöyle dedi kâfire: "Belanı bul Tanrı'dan.
Büyük kötülük edip kıydın yoldaşlarıma,
Ama bil ki seninle ikimiz ayrılmadan
bir vuruş yiyeceksin,
Kılıcımın adını bugün öğreneceksin."
Tam Bey'ce bir hışımla üzerine saldırdı,
Sağ eline vurarak kesti attı kopardı
Sonra da sarı saçlı Jurfaleu'nün başını
gövdesinden ayırdı;
Marsil Han'ın oğluydu adı geçen bu kişi.
Kâfirler feryat etti:
"Muhammed, gel imdada!
Tanrılarımız, bizi Karl'a karşı koruyup
öcümüzü de alın;
Ne melun savaşçılar gönderdi yurdumuza,
Kaçmıyorlar meydandan can vermek korkusuyla."
Birbirine dediler: "Buradan savuşalım!"
Bu sözler üzerine yaklaşık yüz bin kişi
başladılar kaçmaya,
Kim onları çağırsa, dönmediler bir daha.

HAYDA!

143 Ama yararı mı var? Marsil Han savuşmuşsa
Or'da, arkada kaldı amcası Marganice;
Bu kişi Kartaca'da, Alfrere'le Garmalie'de,
Ayrıca da lanetli ülke Habeşistan'da
egemenlik sürdürür.
Tüm siyahlar soyuna buyruğunu yürütür;
Onların suratında yayvandır burunları,
iyice kocamandır ayrıca kulakları;
Bunlardan gelmiş olan savaşçılar toplamı
elli binden fazlaydı.
At sürdüler hışımlı, yürekleri gazaplı,
Sonra da haykırdılar kâfirler takımının
savaşma narasını.
Roland dedi: "Burada hep şehit olacağız;

Şimdi biliyorum ki, kalmadı zamanımız.
Ama lanetler olsun, kendi ölmeden önce
canını çok pahalı satmamış er kişiye.
Parlak kılıçlarınızla ha bire vurun Beyler,
Savunun canınızı, bedeninizi hırsla,
Utanç getirmeyelim nazlı Frank yurduna.
Her ne zaman Efendim, Karl Hakan bu meydana
gelip ulaşır ise
bunu görecek işte:
Araplar bir kıyımdan geçmiş ki öylesine,
Bizden her ölen için on beşi ölü yatar; 1930
O zaman yüce Hakan, bizi hayırla anar." HAYDA!

144 Kont Roland gördüğünde lanetli adamları
Fark etti ki renkleri mürekkepten de kara,
Ak yerleri hiç yoktu bir dişleri dışında.
Dedi: "Anladım şimdi
Mutlak bugün burada can vereceğimizi.
Koman vurun Franklar, bakın ben yeni baştan
girişiyorum işe."
Olivier dedi: "Bizden en aheste davranan
her kim olacak ise
lanet ettim ben ona."
Bu sözlerin üstüne
Franklar girişti kavgaya daha hızla.

145 Kâfirler bir baktılar,
çok az kaldı Franklar; 1940
Arttı ataklıkları, içleri güven doldu,
Birbirine dediler: "Bak, Karl Hakan'ın yolu
hepten de batıl imiş."
Marganice or'daydı; altında kula donlu
bir at vardı, kendisi onun üstüne binmiş.
Atı bir dürtükledi altın mahmuzlarıyla
Ve saldırıp arkadan
mızrağını sapladı Olivier'ye sırtından.

Giydiği beyaz renkli örme zırhı delerek
Daldırdı o mızrağı göğüsten içeriye.
Sonra dedi: "İşte sen, aldın yaman bir yara;
Demek ki Karl bırakmış sizleri buralara
hepiniz bu geçitte can veresiniz diye.
Bize kötülük etti, komayacağız biz de
onda övünecek hal;
Sırf seni haklamakla, aldım ben fazlasıyla
ölen erlerimizin susadığım öcünü."

146 Olivier anladı ki ölümcüldür yarası,
Namlusu cilalanmış kılıcı Halteclere'i
sıkı sıkı kavradı,
Marganice'in altından, tepesi de sipsivri
tolgasına bir çaldı,
Çiçek kabartmalarını, mücevher süslerini
o tolgadan kopardı,
yere takla attırdı.
Kılıç yardı kelleyi ta ön dişlere kadar;
Kılıcını kaldırıp onu canından yoksun
aşağı yuvarladı.
Sonra dedi: "Ey kâfir, lanetler olsun sana!
Gerçi inkâr edemem Karl Hakan'ın burada
çok ağır kayıplara
uğradığını; ama,
Sen de görebileceğin hiçbir soylu hanıma
Övünemeyeceksin, geldiğin memlekette
Söyleyip de üstümden tek mangır aldığını
Yahut da bana olsun başka birine olsun
bir zarar verdiğini."
Ve Roland'a seslendi
yardıma gelsin diye.

1950

1960

HAYDA!

147 Olivier anladı ki yarası ölümcüldür,
Kendi öcünü almak isteği ancak şimdi
getirilir yerine.
O meydan savaşının işte tam göbeğinde
gerçek bir Atlı Bey'e yakışacak biçimde
ha bire kılıç çaldı;
Mızrakları kırarak, kalkan parçalayarak
Kesti biçti ayaklar, eller, süslü eyerler,
bedenlerde böğürler.
Onu bu halde gören
Arap gövdelerini öyle kesip biçerken 1970
Ve cenazelerini yerde yığın ederken,
Anımsayacaktı onun nice has bir bağımlı
Atlı Bey olduğunu.
Ne de o, Karl Hakan'ın narasını unuttu:
"Monjoie!"yı bağırdı iyice yüksek sesle,
anlaşılır biçimde.
Sonra dönüp seslendi, dostu ve can yoldaşı
Roland'a şu sözlerle:
"Bey yoldaşım, gel de yanımda dövüş,
Bugün ikimiz için, büyük hüzün içinde
ayrılmanın günüymüş." HAYDA!

148 Roland bakar yüzüne yoldaşı Olivier'nin:
Doğal renginden yoksun,
hem mor hem sarı, solgun.
Bedenden akıp gider bol bol duru, al kanlar, 1980
Hem de toprağa damlar.
Roland dedi: "Ey Tanrım, ne yapsam, bilmiyorum.
Bey yoldaş, yiğitliğin bir yarar getirmedi;
Bu dünya görmeyecek hiç senin benzerini.
Ey güzel Frank yurdu, bugün yitiriyorsun
Nice yiğit Beyleri; çok perişan oluyor,
sanki yıkılıyorsun.
Hakan ağır bir kayba uğrayacak bununla."
Bunu dedikten sonra
bayıldı at sırtında. HAYDA!

149 Görün ki şimdi Roland at sırtında baygındır;
Olivier'ye gelince, ölümcül yaralıdır.
O kadar çok kanını akıttı, yitirdi ki
çevresini bulanık görmektedir gözleri;
Ne yakınında ne de uzağında bir şeyi
rahat seçebilmektedir
Ve bir Tanrı kulunu tanıyabilmektedir.
Yoldaşı Roland onun yanına geldiğinde
Kılıç vuruşu yedi, mücevherle, altınla
bezenerek süslenmiş
tolgasının üstüne.
Tolga yarılıverdi burunluğuna kadar,
Neyse kılıç varmadı Kont Roland'ın başına.
Bu vuruşu yiyince Kont Roland baktı ona
Ve yumuşak bir sesle şu soruyu sordu:
"Bey yoldaşım, bilerek yapmış mıydın sen bunu?
Bak vurduğun Roland'dır, seni pek içten seven;
Vurdun bana, önceden
'Davran, koru kendini'
gibi bir şey demeden."
Olivier dedi: "Yoldaş, şimdi sesini duydum,
Ama
seni göremiyorum.
Tanrı seni korusun.
Demek ben sana vurdum?
Bağışla beni dostum."
Yanıtladı Roland da: "Bana zarar gelmedi;
Ben seni bağışladım, hem bur'da hem Tanrı'nın
en son malışer gününde."
Bu konuşma üstüne
eğildi selam verdi
karşılıklı ikisi;
Bakın ayrılırlarken, onların birbirine
ne büyüktü sevgisi!

150 Ölümün pençesinde olduğunu Olivier
içinden sezmektedir.
Gözleri yuvasında kayarak dönmektedir;
Duyma ve görme gücü hepten yitirilmiştir.
Attan inip uzanır toprağın üzerine;
Günahlarını söyler iyice yüksek sesle,
Ellerini avuçtan birleştirerek göğe
kaldırmış hali ile.
Tanrısından yakarır, onu da cennetine
kabul buyurmasını.
Hayır duası eder, Karl Hakan'a ve bir de
nazlı Frank eline;
Ama herkesten önce
yoldaşı Roland Bey'e.
Yürek atışı onu yarı yolda bırakır,
başındaki tolgası öne doğru kaykılır,
Bedeninin bütünü düşer yere serilir.
Kont ölmüştür, vadesi artık hiç kalmamıştır.
Yiğit Roland onun'çün ağlar yasa bürünür;
Dünyada bundan büyük keder duyulmamıştır.

151 Yiğit Roland görür ki arkadaşı ölmüştür,
Yüzükoyun yatıyor, başı yere düşmüştür.
İçli yakınmalarla onun yasını tuttu:
"Bey yoldaşım, keşki sen böylesine atılgan,
gözüpek olmasaydın!
Beraberdik seninle günler, yıllar boyunca.
Beni hiç incitmedin, keza benden de sana
bir fenalık gelmedi.
Şimdi sen öldün gittin, yanarım sağ kalmama."
Bu sözleri diyerek Beylerbeyi bayıldı,
Veillantif denilen atının sırtındaydı.
Altın üzengileri onu esirgedi düşmekten,
Bir yana kaykılsa da devrilecek değildi
eyerin üzerinden.

152 Daha Roland yeniden kendisine gelmeden,
Baygınlıktan kurtulup harekete geçmeden
Adamları orada ağır kayıp verdiler.
Tüm Franklar öldüler; hepsini de yitirdi
İki kişi dışında: Papazbaşı Turpin'le
Hum Beyi Gautier sağdı.
Gautier dağdan dönmüştü, aşağıya varmıştı.
Araplarla orada yiğitçe savaşmıştı;
Ama kâfirler or'da yengiyi kazanmıştı,
ölmüştü adamları.
O da ister istemez, düştü kaçış yoluna
dar vadiler boyunca,
Yardıma gelsin diye bağırdı Kont Roland'a:
"Ah soylu Bey, ner'desin, korku bilmez bahadır?
Bilmedim hiç korkuyu sen yanımda oldukça.
Bil ki sana seslenen
yoldaşın Gautier'dir,
hani Maelgut'ü yenen,
Koca yiğit ak saçlı Droun'un yeğenini.
Cesaretim yüzünden sen çok tutardın beni.
Şimdiyse mızrağımın uzun sapı kırıldı,
kalkanım parçalandı;
Örme halkadan zırhım delindi ve yırtıldı.
Bir mızrak vuruşuyla bedenim yaralandı;
Az sonra öleceğim, ama yine de canım
pahalıya satıldı."
O bunları söylerken Roland da duydu onu,
Atını mahmuzlayıp dörtnala sürdü geldi
onun yanına doğru. HAYDA!

153 Roland, içi kahırlı, yüreği öfke dolu,
Daldı kalabalığa, kılıç vurdu da vurdu,
Devirdi Araplardan yirmi kişiyi cansız.
Gautier altı kişi, Papazbaşı beş kişi
haklayıp ona uydu.
Kâfirler söylendiler: "Bunlar, yavuz herifler;

Dikkatli olun Beyler,
savuşup gitmesinler.
Onlara saldırmayan biri olursa eğer
belalara uğrasın;
Onların kaçmasına gözünü yuman kişi
korkak diye anılsın."
Bağırıp çağırmayı daha da artırırlar,
yeniden saldırırlar. HAYDA!

154 Kont Roland gerçekten de çok soylu savaşçıdır,
Hum Beyi Gautier dahi at sırtında yektadır;
Papazbaşı nice kez savaş meydanlarında
erlik kanıtlamıştır.
Akıllarından geçmez birbirinden ayrılmak.
Kalabalık içinde vururlar kâfirlere; 2070
Araplardan bin kişi attan inerek yere
yaya saldırmaktadır.
Kırk bin tanesi ise hâlâ at sırtındadır.
Ama sanıyorum ki, çok yakına gelmeyi
göze alamıyorlar;
Yalnız uzaktan mızrak, harbe fırlatıyorlar,
Wigar denen çeşitten iyice uzun oklar,
ucu sivri kargılar;
Daha ilk yağdırmada Kont Gautier'yi vurdular
Ve Reimsli Papazbaşı Turpin'in kalkanını
yarıp bunun ardından
Tolgasını kırdılar, başta yara açtılar,
Örme halka zırhını parçalayıp yırttılar;
Bedeninden de dört kez mızrak vuruşlarıyla
onu yaraladılar. 2080
Öldürdüler altında duran savaş atını;
Ne hüzün vericiydi, görmek Papazbaşı'nın
yere yıkılmasını. HAYDA!

155 Reimsli Turpin duyunca yıkılma acısını
Bedeni delinerek dört mızrak vuruşuyla
Hemen ayağa kalktı.
Önce Roland'a baktı, ardından son gayretle
koştu onun yanına,
Şu sözleri söyledi: "Yenilmiş değilim ben;
Has bir Bey, kesinlikle, koyvermez kendini
canı teninde iken."
Almace adlı, namlusu pırıltılı çelikten
kılıcını kavradı,
Kalabalık içinde, belki de binden fazla
yaman vuruş indirdi.
Sonra gelen Karl Hakan, gördü ve söyledi ki
tek bir vuruşu bile yabana gitmemişti.
Karl geldiğinde onun ölüsünün yanında
dört yüz kadar düşmanın bedeni yatmaktaydı:
Kimi yaralı kimi ortasından deşilmiş,
Kiminin de kafası gövdesinden kesilmiş.
Öyle der bu olayı yazan vak'anüvisler
ve orada bulunup her şeye tanık olmuş,
Tanrı mucizesiyle can vermekten kurtulmuş
soylu Giles, bir keşiş;
sonra olmuştu Ermiş.
Laon Kilisesi'nde hâlâ duran bir belgeyi
yazan işte o idi.
Doğru dürüst bilmeyen or'da olan biteni
elbette anlayamaz tümüyle gerçekleri.

156 Savaşmayı sürdürür Kont Roland, Bey'cesine;
Ama artık bedeni ateşler içindedir,
terden sırılsıklamdır.
Kafasında bir ağrı, büyük bir acı vardır;
Boru öttürmek için aşırı zorlamaktan
iki şakağı zonklar.
Ama Karl'ın oraya gelip gelmeyeceğini
öğrenmeyi arzular;

Üfler Oliphant'ına, azıcık, gücü yeter o kadar.
Yine de Büyük Hakan uzaktan onu duyar,
durup kulak kesilir.
"Beylerim," der, "gidişat bizim için çok kötü,
Yeğenim Kont Roland'ı bugün yitireceğiz,
Borusunun sesinden sezinliyorum sanki
artık kalmadı ömrü;
Onun yanına gidip yetişmek isteyenler
çok hızlı at sürsünler.
Çalın borazanları, orduda kaç taneyse." 2110
Altmış bin savaşçının birden üflemesiyle
öyle bir ses çıktı ki
Bütün dağlar çınladı, vadiler yankılandı,
Kâfirler de bu sesi uzaklardan işitti
ve ona boş vermedi;
Birbirine dediler: "Karl az sonra bur'dadır."

157 Kâfirler dedi: "Hakan dönmektedir buraya. HAYDA!
Bakın Frank yurdunun askerleri nasıl da
borazanlar öttürür;
Karl buraya gelirse çoğumuzu öldürür.
Çatışma başlayacak mutlaka yeni baştan
Roland kalırsa canlı;
Yitirmişiz demektir yurdumuz İspanya'yı."
Kâfirlerden dört yüzü bir araya toplandı
tolga kayışı bağlı; 2120
Bunlar kendilerini o meydanda en yaman
yiğit sayıyorlardı.
Yaban domuzu gibi saldırdılar Roland'a,
Şimdi Kont kalmış idi büyük baskı altında. HAYDA!

158 Kont Roland bu güruhun yaklaştığını gördü,
O an büyük bir güce, yavuzluğa büründü.
Tende canı kaldıkça boyun eğmez onlara,
Oturmaktadır atı Veillantif'in sırtında
Dürtmektedir atını saf altın mahmuzlarla

Kalabalık kavgada saldırır düşmanlara
Papazbaşı Turpin de katılmaktadır ona.
Bir kâfir ötekine "Tez davran dostum," dedi,
"Bak duyduk Frankların borazan seslerini,
Güçlü Hakan Karl döner şimdi gerisin geri."

159 Kont Roland hiç sevmezdi, ne bir korkak kişiyi
Ne kibirlileri, ne içi karanlık herifleri,
Ne de kendi Hanına içten bağlı olmayan
soylu Atlı Beyleri.
Papazbaşı Turpin'e bağırarak seslendi:
"Beyim, bak sen yayasın, bense at sırtındayım,
Seni korumak için ben bur'da kalacağım.
İyi, kötü, akıbet her ne türlü çıkarsa
ona katlanacağız, birlikte ve yan yana;
Hiç kimse zorlayamaz beni her ne yaparsa
seni tek bırakmaya.
Kâfirlere az sonra bu saldırıları için
bedel ödeteceğiz.
Başa inen vuruşlar içinde en âlâsı
Durendal'den gelendir."
Papazbaşı da dedi: "Lanet olsun, kolunun
olanca gücü ile
düşmana vurmayana;
Karl Hakan nasıl olsa
öcümüzü alacak
hem de çok fazlasıyla;
şimdi dönüş yolunda."

160 Kâfirler söyleştiler: "Keşki hiç doğmasaydık!
Bugün ne felaketli bir gün oldu bizlere!
Yitirdik Beylerimizi, soylu büyüklerimizi,
Yiğit Karl dönmektedir o güçlü ordusuyla
şimdi gerisin geri.
Frank borazanlarını duymaktayız açıkça;
Monjoie narasından her tarafa yayılır

çok büyük bir şamata.
Beri yandan, Roland da
öyle yavuz bir Bey'dir ki
Onu asla yenemez fânilerden hiçbiri.
Mızraklarımızı ona uzaktan fırlatalım,
sonra onu böylece ölmeye bırakalım."
Ve öyle de yaptılar;
kısa ve uzun oklar
yağmur gibi yağdılar,
Harbelerle mızraklar,
ucu tüylü kargılar.
Kont Roland'ın kalkanı kırıldı ve delindi,
Zırhının halkaları parçalanıp söküldü.
Gerçi bedenine dek mızraklar erişmedi,
Ama Veillantif aldı otuz yerinden yara,
Kont sırtında dururken cansız düştü toprağa.
Kâfirler hep savuştu, onu bıraktı or'da;
Kont Roland kaldı artık, kendi başına, yaya. HAYDA!

161 Kâfirler kaçmaktadır, hem kızgın hem de hınçlı
Yurda dönmektedirler olabildiğince hızlı.
Kont Roland'ın onları izleyebilmek için
hiç yoktur olanağı
Can vermiştir Veillantif, yitirmiştir atını;
Hoşlansın hoşlanmasın, artık yaya kalmıştır.
Papazbaşı Turpin'in yardımına seğirtti,
Kayışını çözerek, altından tolgasını
aldı kenara koydu,
Hafif ve ışıltılı örme halka zırhını
sırtından çekti, soydu;
Üst gömleğini tutup dilim dilim keserek
birçok şerit edindi.
Sardı yaralarını, işte o şeritlerle,
Ardından çekti onu
kendi göğsüne doğru
kucaklayıp bastırdı,

Sonra Papazbaşı'nı yavaş yavaş yatırdı
yemyeşil çimenlere.
Ondan büyük şefkatle yakarıda bulundu:
"Ey soylu Bey, şimdilik, izin ver ayrılayım;
O kadar sevdiğimiz savaş yoldaşlarımız
Tümüyle öldü artık; biz bırakmamalıyız
onları orta yerde.
Gideceğim onları arayıp toplamaya
Ve yerleştireceğim hepsini de buraya,
şur'da senin önüne,
yatacaklar yan yana."
Papazbaşı da dedi: "Haydi ayrıl, sonra dön;
Bize de mezar yeri diye işte burası
nasip edilmiş imiş, şükredelim Tanrı'ya."

162 Roland yürüdü gitti oradan tek başına,
çıktı savaş yerini dolanıp bakınmaya.
Arandı vadilerde, arandı tepelerde.
Buldu or'da Gerin'le yoldaş Beyi Gerer'yi,
Atton'la Berenger'yi,
Anseis'le Samson'u,
Koca Bey de denilen Gerard de Roussilon'u.
Yiğit adam getirdi hepsini birer birer,
Papazbaşı'na kadar taşındı tüm bedenler,
Onun hemen önünde bir dizi oluşturdu.
Papazbaşı gözüne dolan sıcak yaşları
artık tutamıyordu;
Elini kaldırarak ölüleri kutsadı,
Sonra dedi: "Bahtınız yaman imiş, Beylerim!
Şanı yüce Tanrı'dan yalvararak dilerim
hepinizin ruhunu huzura kabul etsin,
O ruhları cennetin çiçekli bahçesine
ebedi yerleştirsin.
Kendi ölümümeyse şundan yanıyorum ki
Güçlü Hakan'ı artık hiç göremeyeceğim."

çok büyük bir şamata.
Beri yandan, Roland da
öyle yavuz bir Bey'dir ki
Onu asla yenemez fânilerden hiçbiri.
Mızraklarımızı ona uzaktan fırlatalım,
sonra onu böylece ölmeye bırakalım."
Ve öyle de yaptılar;
kısa ve uzun oklar
yağmur gibi yağdılar,
Harbelerle mızraklar,
ucu tüylü kargılar.
Kont Roland'ın kalkanı kırıldı ve delindi,
Zırhının halkaları parçalanıp söküldü.
Gerçi bedenine dek mızraklar erişmedi,
Ama Veillantif aldı otuz yerinden yara,
Kont sırtında dururken cansız düştü toprağa.
Kâfirler hep savuştu, onu bıraktı or'da;
Kont Roland kaldı artık, kendi başına, yaya. HAYDA!

161 Kâfirler kaçmaktadır, hem kızgın hem de hınçlı
Yurda dönmektedirler olabildiğince hızlı.
Kont Roland'ın onları izleyebilmek için
hiç yoktur olanağı
Can vermiştir Veillantif, yitirmiştir atını;
Hoşlansın hoşlanmasın, artık yaya kalmıştır.
Papazbaşı Turpin'in yardımına seğirtti,
Kayışını çözerek, altından tolgasını
aldı kenara koydu,
Hafif ve ışıltılı örme halka zırhını
sırtından çekti, soydu;
Üst gömleğini tutup dilim dilim keserek
birçok şerit edindi.
Sardı yaralarını, işte o şeritlerle,
Ardından çekti onu
kendi göğsüne doğru
kucaklayıp bastırdı,

Sonra Papazbaşı'nı yavaş yavaş yatırdı
yemyeşil çimenlere.
Ondan büyük şefkatle yakarıda bulundu:
"Ey soylu Bey, şimdilik, izin ver ayrılayım;
O kadar sevdiğimiz savaş yoldaşlarımız
Tümüyle öldü artık; biz bırakmamalıyız
onları orta yerde.
Gideceğim onları arayıp toplamaya
Ve yerleştireceğim hepsini de buraya,
şur'da senin önüne,
yatacaklar yan yana."
Papazbaşı da dedi: "Haydi ayrıl, sonra dön;
Bize de mezar yeri diye işte burası
nasip edilmiş imiş, şükredelim Tanrı'ya."

162 Roland yürüdü gitti oradan tek başına,
çıktı savaş yerini dolanıp bakınmaya.
Arandı vadilerde, arandı tepelerde.
Buldu or'da Gerin'le yoldaş Beyi Gerer'yi,
Atton'la Berenger'yi,
Anseis'le Samson'u,
Koca Bey de denilen Gerard de Roussilon'u.
Yiğit adam getirdi hepsini birer birer,
Papazbaşı'na kadar taşındı tüm bedenler,
Onun hemen önünde bir dizi oluşturdu.
Papazbaşı gözüne dolan sıcak yaşları
artık tutamıyordu;
Elini kaldırarak ölüleri kutsadı,
Sonra dedi: "Bahtınız yaman imiş, Beylerim!
Şanı yüce Tanrı'dan yalvararak dilerim
hepinizin ruhunu huzura kabul etsin,
O ruhları cennetin çiçekli bahçesine
ebedi yerleştirsin.
Kendi ölümümeyse şundan yanıyorum ki
Güçlü Hakan'ı artık hiç göremeyeceğim."

167 Kont Roland bir bakar ki Papazbaşı yerdedir,
Karnındaki yaradan bağırsakları çıkarak
bedeninin yanında
toprağa serilmiştir.
Kaşının tam altından beyni de akmaktadır;
Göğsünün üzerinde bir yandan ötekine
Güzel, ak ellerini haç gibi çaprazlama
koyarak uzatmıştır.
Ağıt yakar onun'çin iyice yüksek sesle,
yurdunun töresince:
"Ey soylu er, en yüce
atalardan gelme Bey!
Bugün seni, makamı cennet olan Tanrı'ya
emanet ediyorum.
Ona senin ettiğin hizmeti öylesine
içten ve canla başla
eden artık çıkamaz,
onu da biliyorum.
İsa yoldaşlarının yaşadığı zamandan
bugüne dek gelmedi sana benzer peygamber,
Dine sahip çıkıcı, müminler kazanıcı.
Dilerim ruhun or'da hiçbir acı çekmesin
Ve cennet kapısını ardına kadar açık
bulup içeri girsin."

168 Roland anlar ki artık ölümü çok yakındır;
Sanki beyni boşalıp her iki kulağından
dışarı akmaktadır.
Yaratana yakarır
tüm yoldaş Beylerini yine toplasın diye;
Sonra da Cebrail'den, kendisi hesabına
dileklerde bulunur.
Söz gelecek diye çekinir olduğundan
Oliphant'ı bir eline alır,
Ötekiyle de kavrar kılıcı Durendal'i.
Bir ok atımı kadar uzaklıktan ileri

Yürüyerek uzanır İspanya tarafına,
boz bir tarla içine,
Bir tepeye tırmanır; iki güzel ağacın
arası yere varır.
Orada çok büyük dört mermer parçası vardır;
çayır çimene düşüp arkaüstü yıkılır,
Kendinden geçiverir, artık ölüm yakındır.

169 Tepeler çok yüksektir, ağaçlar da burç gibi
dimdik uzanmaktadır;
Or'da parlak mermerden çok büyük dört taş vardır.
Kont Roland bayılmıştır, çimenlerde uzanır;
Arabın biri hayli zaman onu gözetler durur,
Ölüler arasında o da ölüymüş gibi
upuzun yatmaktadır.
Bedenini, yüzünü kanlara bulamıştır;
Artık ayağa kalkar, ileriye atılır.
Yakışıklı, ayrıca çok güçlü ve yiğittir
bu gözüpek bahadır;
Ama ataklığından, ölümcül olacak bir
çılgınlığa kalkışır.
Roland'ın bedenine, örme halka zırhına
elini uzatarak
Şöyle der: "Karl Hakan'ın yeğeni haklanmıştır.
Kılıcını alayım ben de Arap yurduna."
Kılıcı çekmekteyken, Roland biraz ayılır.

170 Roland sezinlemiştir kılıcının kınından
çekilir olduğunu,
Gözlerini açarak ona şöyle konuştu:
"Bana öyle gelir ki, sen değilsin bizlerden."
Kaptırmak istemezdi hiç mi hiç Oliphant'ı,
onu sıkı kavradı
Ve o boruyu vurdu
mücevherle bezenmiş altın tolga üstüne;
Vuruş tolgayı ezdi, sonra kafatasını,

sonra kemiklerini,
Onun iki gözünü yuvasından fırlattı;
Yıktı onu Roland'ın ayakları dibine
yoksun kalmış canından.
Sonra Roland konuştu: "Sen, aşağılık kâfir,
nasıl el uzatırsın
Bana, doğru ya da yanlışı göz önünde tutmadan?
Bunu her kim duyarsa seni deli sayacak.
Bak şimdi Oliphant'ım kırılmış bulunuyor
daha geniş ucundan;
İçindeki billurdan, altından bölümleri
or'dan yere döküldü."

171 Roland artık sezinler, görme yeteneğini
yitirmiş olduğunu;
Tüm gücünü kullanıp zar zor ayağa kalkar,
Çekilmiştir tümüyle yüzünden her türlü renk.
Bir karaca taş vardır önünde, yerde yatan;
Kahır, öfke içinde ona kılıçla vurur
ardı ardına on kez,
Çelik çınlar, kırılmaz, hatta hiç çentiklenmez.
Kont seslenir: "Nerdesin, pek kutsal Meryem Ana,
gel yetiş imdadıma!
Ah, has kılıcım Durendal, nasıl kötü bir bahta
katlandın, buymuş yazgın!
Şimdi artık ölürken, seni bırakacağım.
Senin sayende nice savaşları kazandım,
Nice geniş ülkeyi aldım, ülkeme kattım,
Sakalı ak pak olmuş yüce Hakanım Karl
şimdi bu ülkeleri kendi elinde tutar.
Dilerim bundan sonra sahibin olacaklar
savaştan hiç kaçmayan yiğit kişiler olsun.
Has bir Bey idi seni bunca zamandır tutan,
Kutsal Frank yurduna
artık gelmez bir daha
onun gibi bir adam."

172 Roland karaca taşa yeniden kılıç çaldı;
Çelik çınlar, kırılmaz, hatta hiç çentik olmaz.
Kıramayacağını Roland anlar anlamaz
Yakınmaya koyulur, söylenerek hüzünle:
"Ah Durendal, ne kadar güzel, parlak ve aksın!
Güneşin ışığında nasıl da pırıldarsın!
Karl Hakan Maurienne Vadisi'nde idi ki
Bir meleğin ağzından Tanrı ona bildirdi
Bir has Bey'ine seni armağan etmesini.
Ve bunun üzerine, o soylu, güçlü Hakan
seni kendi eliyle
kuşandırdı belime.
Ben onunla fethettim Anjou'yu, Brittany'yi,
Onunla fethetmiştim Poitou'yu, Maine'i;
Onunla fethetmiştim özgür Norman ilini,
Yine on'la fethettim Provence'ı, Aquitaine'i,
Lombardiya'yı, bir de tüm Roma yöresini.
Onunla fethetmiştim Bavyera'yı, Flandres'ı,
Burgundların yurdunu, bütün Apulia'yı.
Ve kılıcım önünde eğilip saygı sunan
Konstantinos Kenti'ni.
Kılıcımın buyruğu, Saksonların yurdunda
ancak itaat buldu.
Onunla fethetmiştim İskoçların yurdunu,
İrlanda'yı, ardından koca İngiltere'yi,
bunlar hep kılıcımın tımarı, mülkü oldu;
Sayesinde fethettim nice memleketleri,
geniş arazileri,
Sakalı ak pak olmuş yüce Hakanım Karl
şimdi bu ülkeleri kendi elinde tutar.
Bu kılıç sebebine kahır doldu içime
Candan olayım, onu kâfire vermektense
Ey babamız Tanrı, Frankları esirge
bu utanca düşmekten!"

173 Roland bir daha vurur o karaca kayaya
Ondan koparır benim anlatamayacağım kadar
koskocaman bir parça.
Kılıç çınlar, ama ne dağılır ve ne de
bir yerinden kırılır,
Fırlar onun elinden, sıçrar çok yukarıya.
Kıramayacağını Roland anlar anlamaz
Yakınmaya koyulur, söylenir alçak sesle:
"Ah Durendal, ne kadar güzel ve kutsal şeysin,
Senin altın kabzana kakılmış çok sayıda
mübarek kalıntı var:
Ermiş Petros'un dişi; Basil Hazretleri'nin
kanından birazcığı;
Efendim Ulu Ermiş Denis'in kafasından
birkaç tane saç kılı,
Ve Meryem Anamızın giydikleri urbadan
biraz kumaş parçası.
Yakışmaz kâfirlerin sana sahip olması;
Seni elde tutmalı bir İsa savaşçısı.
Tanrı'dan dilerim ki sen korkak bir kişinin
eline düşmeyesin!
Ne ülkeler fethettim bak ben sayende senin.
Sakalı ak pak olmuş yüce Hakanım Karl
şimdi bu ülkeleri kendi elinde tutar.
Bu ülkeler Hakan'ı güçlü, zengin kıldılar."

174 Ölüm'ün adımını Roland sezer içinde;
Ölüm, yürümektedir başından yüreğine.
Hızla gider bir çamın dallarının dibine,
Ve yüzüstü uzanır oradaki çimenin
yemyeşil otlarına.
Koyarak kılıcıyla Oliphant'ı altına
Yüzünü tam çevirir kâfirler güruhuna;
Çünkü çok candan ister
Karl Hakan'la erleri, ölüsünü bulunca
hepsi de söylesinler

"Bu soylu Kont, yenilip ondan sonra sırtını
düşmanına dönmeden
bur'da ölmüştür," diye.
Günahlarını tek tek yeniden sayar döker,
Bütün günahlarına karşılık olmak üz're
Yüce Hak'ka önerdi
kendi eldivenini*. HAYDA!

175 Roland sezinledi ki, vadesi artık doldu,
İspanya'ya bakan bir yalçın dağda bulunuyordu.
Bir elini kaldırıp kendi göğsüne vurdu:
"Gücü her şeye yeten yüce Tanrım, bak sana
işte bir bir söyledim
Büyük küçük ne kadar günahım olmuş ise 2370
Doğduğumdan bu yana,
Emanetin canımı geriye vereceğim
şimdiki güne kadar."
Sağ el eldivenini Tanrısına uzattı;
Gökten inen melekler onun yanına vardı. HAYDA!

176 Kont Roland yatmaktadır çam ağacı altında
Yiğit Bey çevirmiştir yüzünü İspanya'ya.
Kafasının içinden pek çok şey gelir geçer:
Bir savaşçı olarak fethettiği ülkeler;
Güzel Frank ülkesi; indiği soyu sopu;
Efendisi Büyük Karl; küçükten büyümesi
onun elinde oldu. 2380
Kendini tutamayıp ağladı, iç geçirdi,
Ama kendi kendine ilgisizlik etmedi;
Günahlarını sayıp Tanrı'dan af diledi:
"Ey yalanı olmayan, herkesin öz babası,
Lazarus'u ölmüşken sen döndürdün yaşama,
Daniel'i kurtardın aslanların önünden;
Her tehlikeye karşı ruhumu esirge sen,

* Ortaçağ töresinde, bağımlı olduğu kişiyi gücendiren soylu, bağışlanma dileğini anlatmak için, ona eldivenini verir yahut gönderirdi.

Yaşamımda ne günah etmiş isem bağışla."
Sağ eldivenini uzattı Tanrısına;
Cebrail yaklaşarak aldı onu elinden.
Roland başını koydu bu meleğin koluna;
Kendi kollarını da kavuşturup göğsünde
uzandı akıbete.
Tanrı görevlendirip melekler arasından
birini, Cherubin'i,
Ve onun yanı sıra, tehlikeden kurtaran
meleği Mikail'i
aşağıya gönderdi.
Bunların yanı sıra, Cebrail de gelmişti.
Üçü birden alarak Kont Roland'ın ruhunu
cennete dek iletti.

177 Can vermiştir Kont Roland, ruhu ise Tanrı'nın
cennetine gitmiştir,
Karl Hakan Rencesvals'e, boğaz ucuna gelir;
Kalmamıştır orada bir yol ya da patika
Hiçbir açıklık mekân, tek ayaklık yer bile
Ya Frank ya da kâfir cenazeleri ile
dolmuş taşmış olmayan.
Karl bağırır gür sesle: "Ner'desin, aslan yeğen?
Nerede Papazbaşı, nerede Kont Olivier?
Ner'dedir Gerin ile savaş yoldaşı Gerer,
Oton'la Kont Berenger,
O kadar çok sevdiğim Yvon ile Yvoire?
Ne oldu, deyin bana, yiğit Gaskon, Engeler,
Dük Samson'la gözüpek Atlı Beyim Anseis?
Nerede, "Koca" denen, Roussilon Beyi Gerard,
Ve bur'da bıraktığım on iki Beylerbeyi?"
Ne işe yarasın ki, yanıt verecek yoksa
böyle seslenip durmak?
"Ah Tanrım," dedi Hakan, "ne büyük felaketmiş
Savaş başladığında benim bur'da yokluğum!"
Sakalına asılır, yolmak istercesine
kahrolmuş kişilerin yapageldiği üz're;

Yiğit Atlı Beyleri gözlerinden yaş döker.
Yirmi bini kendinden geçerek yere düşer;
Dük Naimes'in yüreğini yaman bir kahır basar.

178 Tek Atlı Bey, tek bir Kont kalmamıştı orada
Bol gözyaşı dökmeyen acıma duygusuyla.
Yanıyordu her biri kendi oğlu, kardeşi
ya da yeğenlerine,
Dostlarına yahut da daha üst Beylerine,
İçlerinden birçoğu kendisinden geçerek
düştü serildi yere.
Bu haller üzerine Dük Naimes en soylu
bir davranış gösterdi,
İlk sözü o alarak Hakan'a şöyle dedi:
"Bak öteye, buradan iki fersah iler'de,
Görebilirsin ki orada anayol üzerinde
bir toz bulutu kalkar;
Demek orada pek çok kâfir savaşçısı var.
Haydindi at sürelim, bu acının öcünü
çıkaralım onlardan."
"Ah Tanrım," dedi Hakan, "ne kadar uzaktalar!
Haklılığın, onurun gereğini yapalım;
Nazlı Frank yurdunun çiçeği insanlardan
yoksun ettiler beni, oradaki düşmanlar."
Hakan görevlendirir Geboin'la Oton'u,
Reims Beyi Tedbald'la, yanında Kont Milon'u:
"Sizler gözkulak olun bu savaş alanına,
vadilere, dağlara;
Ölüler böyle yatsın uzandıkları yerde,
Bir aslan, vahşi hayvan dokunmasın onlara.
Hiçbir at uşağıyla hiçbir başka hizmetkâr
keza dokunmayacak;
Sakın bırakmayın siz, kimseyi ölülere
dokunup el sürmeye,
Tanrı nasip edip de, bizler buraya yine
geri dönene kadar."

Onlar da yanıtladı, sevgiyle, içtenlikle:
"Hak gözetir Hakanım, Efendimiz, buyruğun
yerine gelecektir."
Erlerden de bin'ini yanlarında tuttular. HAYDA!

179 Hakan önce çaldırdı bütün borazanları,
Muazzam ordusuyla sonra da yola çıktı.
İspanya Arapları sırt dönüp kaçmaktaydı;
Franklar düşmanları izlemeye başladı.
Hakan gördüğü zaman akşamın vardığını
Yemyeşil çimenli bir çayırda indi attan
Yere uzanıp yattı, yüce Hak'ka yakardı,
Dedi "Hatırım varsa, güneşin gidişini
bir zaman için durdur;
Karanlığı ertele, uzat gündüz vaktini."
Bakın, şimdi bir melek geldi ona yeniden
ve konuştu onunla;
Hiç lafı uzatmadan buyruk verdi Hakan'a:
"Karl, sen durma ilerle, gündüzün aydınlığı
bırakmayacak seni;
Tanrı da biliyor ki
sen burada yitirdin
Frank yurdu çiçeği
pek çok yiğit erini;
Bu caniler soyundan öç alabilesin."
Söyleneni duyunca
Hakan bindi atına. HAYDA!

180 Tanrı gerçekleştirdi Karl Hakan hatırına
çok büyük bir mucize;
Kaldı, bekledi güneş, gelmiş olduğu yerde.
Kâfirler kaçmaktaydı, Frank erleri ise
yakın kovalamada.
Val Tenebros denen yerde yetiştiler onlara
Sürdüler Zaragoza kenti doğrultusunda
kılıçla vura vura.

Ara vermediler hiç vurmaya, öldürmeye,
Kaçış yolları ile patikalar kesildi.
Kâfir, önünde buldu şimdi Ebro Nehri'ni;
Bu ırmak çok derindir, korkunçtur, hızlı akar;
Bulunmaz or'da gemi, taka, sal filan;
Kâfir tanrılarından birisi Tergavant'tır,
ona dua ederler, ondan medet umarlar.
Sonra da birer birer o ırmağa atlarlar,
ama kurtaran çıkmaz onları boğulmaktan.
En ağır olanlar, savaşta üzerine
donanımı eksiksiz alıp taşıyanlardır;
Kâfirlerin nicesi hemen dibe batmıştır,
Kimi ırmak yüzünde ileri sürüklenir.
Canlı kalmayı en çok sürdürebilenler bile
o kadar su yutar ki
Acıyla çırpınarak hepsi boğulur gider.
Franklarsa bağırır, "Roland senin kaderin
ne kadar kötüymüş," der. HAYDA!

181 Karl Hakan bir bakar ki kâfirler hep ölmüştür
Kimi haklanmış, çoğu ırmakta boğulmuştur,
Beylerinin eline çok ganimet düşmüştür;
Soylu Hakan atını durdurup yere iner,
Toprağa kapanarak Rab'be şükürler eder.
Ayağa kalktığında güneş artık batmıştır.
Hakan der: "Bir ordugâh kurmanın zamanıdır;
Rencesvals Boğazı'na
dönüş yolculuğuna
bunca geç çıkılamaz.
Atlarımız da zaten yorgun ve bitkin düştü;
Çıkarın eyerleri, dizginleri, gemleri,
Bırakın hayvanları, çayırda otlasınlar."
Franklar da Hakan'ın bu söylediğini
pek yerinde buldular. HAYDA!

182 Hakan gelinen yerde ordugâh kurdurmuştur,
Bu ıssız arazide Franklar attan iner.
Atların üzerinden indirilir eyerler,
Hayvanların ağzında bulunan altın gemler
dizgin donanımıyla, kafadan çıkarılır,
Atlar serbest olarak, yeşil çimenle kaplı
çayırlara salınır;
Zaten bulunamazdı başka çeşitten bir yem.
Her kim fazla yorulup bitkin düşmüş idiyse
yere uzanıp uyur;
O gece nöbet tutan tek kişi bile yoktur.

183 Hakan da uzanmıştır çimenlerin üstüne,
Mızrağını yatırır hemen bitişiğine.
O gece iç zırhını çıkarmak istemedi
Parlayan, sarı renkli örme zırhını dahi
yine üstünde tuttu.
Altınla, mücevherle bezenmiş tolgasının
kayış bağını bile yatar iken çözmedi,
Benzersiz kılıcını, Joiuse'ü belinden
çıkarıp ayırmadı;
Bu kılıcının rengi
bir gün boyunca belki
otuz kez değişirdi.
Efendimiz İsa'yı çarmıha çakılmışken
Mızrakla yaralayan Romalı er vardı ya
İşte o mızrağın ucu
Tanrı'nın sayesinde
Karl Hakan'ın olmuştu,
O da kılıç sapının altından topuzuna
bu ucu koydurmuştu.
Bu şerefli özellik ve üstünlük yüzünden
O kılıcın adına Joiuse* denmişti;
Frankların Beyleri unutmamalı bunu:

* Şimdiki Fransızcada *joyeuse*, "a. Sevinçli; b. Sevindiren."

Savaş narası "Monjoie!" işte burdan çıkıyor,
O yüzden de dünyada hiçbir ulus
onların karşısında durup tutunamıyor.

184 Gece aydınlık idi, ay ışığı parlaktı.
Hakan uzanmaktaydı,
ama Kont Roland için yas doluydu yüreği,
Olivier'nin sonu da onu çok kahretmişti;
Ayrıca on iki Bey'le artçılar ordusunun
başlarına gelenler.
Rencesvals Boğazı'nda bırakmıştı hepsini
ölmüş, kanlar içinde;
Kendini alamayıp onlar için ağlıyor,
içten yas tutuyordu,
Ruhlarını korusun diye yüce Tanrı'ya
dualar ediyordu.
Bitkin düşmüştü Hakan, bu büyük acı ile.
Başka şey yapamadı, daldı gitti uykuya,
Bütün çayırlarda da, onunla gelen ordu
uzanmış uyuyordu.
Atlardan bile teki olsun ayakta kalamadı,
Çok acıkmış olanlar, uzanıp yedi otu.
Acı nedir bilenler, neler neler öğrendi,
büsbütün alim oldu.

185 Bitkin kişi uykusu her nasıl olur ise
Karl da öyle uyuyor.
Derken Tanrımız ona Cebrail'i yolluyor;
Buyurmuştur meleğe,
Karl'ı korusun diye.
Melek bütün geceyi Hakan'ın başucunda
nöbette geçiriyor.
Bir düş gösterdi ona, olacağı bildirdi:
Ona karşı yeniden savaş yürütülecekti;
Gösterdi Karl'a bunun yavuz geçeceğini.
Karl düşünde göz açıp gökyüzüne baktı

Gördü ki, yıldırımlar, rüzgârlar, iri dolu,
Fırtınalar, boralar, üstüne gelecektir;
Gözlerinin önünde belirdi ateş, alev,
Birden uzanıverdi dili bu alevlerin
askerlerine doğru,
Ve bütün mızrakların dişbudak ağacından
ya da elma dalından
saplarını kavurdu,
Keza kalkanlarını, ta katıksız altından
orta çıkıntısına dek,
Çatlattı ucu sivri mızrakların sapını.
Gıcırdadı hepsinin örme halka zırhları,
çelikten tolgaları;
Baktı, Atlı Beyleri büyük acı içinde.
Ardından sökün etti ayılar, azgın parslar,
kalktı onları yemeye;
Göründü çeşit çeşit yılanlar, engerekler,
canavarlar, şeytanlar,
Acayip ejderhalar, otuz binden daha çok;
Hepsi birden çullandı Frankların üstüne,
Onlar da feryat etti "Karl Hakan, imdat!" diye.
Hakan hem kahırlanır hem de acır onlara
Yardımcı olmak ister, bir şey yapamaz ama.
Bir ağaçsız alandan koca bir aslan gelir.
Görünüşü korkunçtur, azılıdır, müthiştir.
Saldırıya geçerek yönelir kendisine
Ve kapışır ikisi orada ölümüne;
Ama bilemez Hakan, kim yenilir kim kalır,
Karl uykudan bir türlü uyanamamaktadır.

186 Hemen bunun ardından değişik bir düş gördü:
Frank yurdunda idi, başkentinde; önünde
kocaman bir taş vardı.
Bir ayıcık o taşa zincirle bağlanmıştı;
Baktı, Ardennes yönünden otuz ayı geliyor,
Bunların da her biri

tıpkı insanmış gibi
güzelce konuşuyor.
Ona dedi ayılar: "Hakan, bu ayıcığı
geri veresin gerek;
Hakça değildir onun hâlâ sende kalması.
Boynumuza borç olur yardımına seğirtmek
hısmımız yavrunun."
Derken sarayından çıktı koca bir av köpeği
Saldırdı ayıların en iri olanına
Yeşil çimen üstünde, onun yoldaşlarının
birazcık uzağında.
Hakan orada iken, gözlerinin önünde
süregitti çok korkunç ve azgın bir kapışma.
Ama bilemiyordu kim bundan üstün çıktı,
kim yenildi orada.
Tanrı'nın meleğiydi hep bunları gösteren;
Karl'ın uykusu sürdü sabah olana kadar,
kalktı gündoğumunda.

187 Marsil Han Zaragoza Hisarı'na sığınır,
Bir zeytin ağacının altında, gölgelikte
atından yere iner;
Kalkanını, zırhını, kılıcını çıkarır,
Çimenlere uzanır, hâlâ çok perişandır.
Yitirmiş bulunuyor sağ elini tümüyle,
Oradan kan akışı yol açar bayılmaya
büyük acı içinde.
Önünde durmaktadır eşi Bramimonde,
Ağlayıp feryat eder bu hanım yüksek sesle.
Hanımın yanındadır yirmi binden çok çeri,
Hepsi lanet okurlar Karl Hakan'a, ayrıca
güzel Frank yurduna.
Apollon tapkı yeri dehlize doluşarak
Söver sayarlar ona, bu tanrıyı suçlarlar:
"Sen ey en sefil tanrı,
ne diye bize verdin böylesine utancı?

Neden gözünü yumdun, Hanımızın başına
felaket gelmesine?
Sana hizmet edenler bunun karşılığında
böyle ne kadar kötü bir ödül alıyorlar!"
Sonra da çıkardılar Apollon heykelinin
başındaki tacını, elindeki asayı,
Heykeli kollarından bir sütuna astılar;
Sonra ipi boşaltıp düşmeye bıraktılar
yukarıdan uçarak, ayakları dibine;
Kocaman sopalarla heykele vura vura
onu parçaladılar.
Tergavant heykelinden yakutları söktüler,
Muhammed heykelini bir hendeğe attılar,
Or'da domuzlar, itler, dişleyip ısırdılar,
çiğnediler heykeli.

188 Marsil Han baygınlıktan şimdi artık çıkmıştır,
Taşıtmıştır kendini
tavan yeri kubbeli
bir yatak odasına.
Birçok renkli resimler işlenmiştir orada
oda duvarlarına.
Hatun'u Bramimonde, başında, ağlar durur;
Saçlarını çekerek kadere lanet okur,
Sonra da avaz eder sesinin çıktığınca:
"Ah kentim Zaragoza,
nasıl yoksun edildin
Sana egemen olan soylu Han'ın erkinden!
Hep tanrılarımızın suçudur olan biten,
Bu sabahki savaşta onu bırakıverdiler.
Komutayı üstlenen Emir'e korkak derim
Bu yiğit çerilerle iyice kapışmazsa;
Düşmanlar pek çok yavuz
ve ölmekten korkusuz
bahadır bile olsa.
Onların ak pak saçlı, güçlü Hakanlarının

Yüreği dopdoludur yiğitlik, ataklıkla.
Bir savaşa girerse asla kaçmaz meydandan;
Ne yazık bizler için, bulamıyoruz onu
öldürecek bir adam."

189 Karl Hakan gerçekten de, devletle saltanatla
Yedi yıldan beridir duruyor İspanya'da;
Nice hisarı, kenti, zaptetmiştir orada.
Marsil Han elbet yapar gerekli olan şeyi;
Daha birinci yılda mühürlü nameleri
Yazıp yollar onları Babil'e, Baligant'a*
–Bu yaşlı bir Emir'dir, Nuh Nebi'den kalma,
Vergilius'la Homeros onun çağdaşı imiş derler–;
Çağırdı imdadına, Zaragoza kentine.
Dedi: "Bunu yapmazsan, bırak artık bizimle
taptığın tanrıları,
Ve âdetin üzere tapındığın putları,
Git sen de İsa'cılık inancına kapılan;
Demek niyetin varmış Karl Hakan'la barışa."
Baligant uzaktaydı, yaptığı hazırlıklar
bir hayli zaman aldı**.
Kırk Hanlık ülkesinden Beylerini çağırdı,
Hazır etti denizde büyük kalyonlarını,
Kadırga ve çektiri, bilinen her çeşitten
savaş gemilerini.
İskenderiye kenti önüne düşen yerde
bir liman vardır; or'da
Tüm donanmasını getirdi bir araya;
Sonra Mayıs ayında, yaz başlangıcında
Bütün güçleri ile, denizde yelken açıp
doğruldu İspanya'ya.

* Roland Destanı'nın üretildiği sıralarda, 1100 dolaylarında, Hıristiyan dünyasında Kahire'ye de Babil deniyordu. Anna Komnèna'nın o dönemde ürettiği *Alexiad*'ında 11 VII 2'ye bkz. (Türkçe çevirimizde s. 343).

** Ozanın anlatımından öğreneceğiz ki bu hazırlıklar 6 yıl sürmüş; Baligant'ın ordusunu yüklediği gemilerle Ebro Irmağı üzerinden Zaragoza Hisarı'na gelmesi tam da Marsil'in elinin kesildiği güne denk düşmüş.

190 Bu kâfirler soyunun gemisi sayısızdır,
Hem kürek hem yelkenle, çok da hızlı yol alır.
Direklerin ucunda, yüksek pruvalarda
Nice fener, lamba var;
Bunlar böyle yüksekten ışık saçarak yanar,
Öyle ki gece deniz daha güzel görünür.
İspanya kıyısına ulaştıkları zaman
Tüm ülke aydınlandı fenerlerin şavkından,
Bu haberi tez aldı sarayında Marsil Han. HAYDA!

191 Kâfir donanması hiç oyalanmak istemez,
Denizden ayrılarak ırmak suyuna girer,
Önce Marbrise kentinden sonra Marbrose'dan geçer,
Tüm gemiler yol alır Ebro Nehri boyunca.
Çok fenerler, lambalar vardır bu gemilerde
Gece sabaha kadar her yere ışık saçar;
Zaragoza kentine varırlar gün olunca. HAYDA!

192 Hava açıktır o gün, güneş gökte pırıldar;
Emir kadırgasından iner, karaya çıkar.
Sağ yanında veziri Espaneliz yer alır
On yedi bağımlı Han ise arkasındadır;
Ayrıca or'da olan kaç tane Dük, Kont vardı,
bilemem sayısını.
Bir tarlada bulunan bir defne ağacının
gölgesine, altına
Yeşil çimen üstüne ak ipekten bir halı
uzatılıp yayıldı;
Bunun üstüne kondu Emir Hazretleri'nin
fildişinden tahtı.
Baligant da bu tahtın üzerine oturdu,
Onun dışında herkes or'da ayakta durdu.
İlk olarak hepsinin efendisi konuştu:
"Şimdi dinleyin beni, soylu ve yiğit Beyler!
Frankların Hakanı, adına da Karl derler,
Ben izin vermedikçe bir lokma yememeli.

İspanya ülkesinin tümünde bana karşı
kalkmış savaş vermeye;
Niyetim onu yine güzel Frank eline
kovalayıp sürmektir.
Ömrümün kalanında haramdır bana rahat
Bu kişi ölmedikçe ya da hâlâ ber-hayat
kendi teslim olmazsa."
Sağ el eldivenini çarpar dizi üstüne.

193 Bu sözleri söyleyip, içinden azmetti ki
Verilse idi ona tüm altın, dünyadaki,
Vazgeçmeyecekti o, Karl Hakan'ın başkenti
Aix'e kadar gitmekten.
Adamlarından birçok öneri, öğüt aldı,
Sonra da Beylerinden ikisini çağırdı;
Birisi Clarien, öteki Clarifan'dı.
şöyle dedi onlara:
"Her ikiniz Maltraien Han'ın oğullarısınız;
Yıllar boyunca benim ulağımdı babanız.
Size bir görev verdim, Zaragoza'ya girin,
Benim adıma or'da Marsil'e bilgi verin,
Frank düşmana karşı bir yardım ordusuyla
geldiğimi bildirin;
Uygun bir yer saptarsam büyük savaş olacak.
Kenarı altın sırma ile işlenmiş olan
şu katlı eldiveni Marsil Han'a iletin;
Onu sağ eline taksın.
Bir de götürün ona şu altından asayı,
Söyleyin bur'da benim huzuruma çıkarak
İspanya ülkesini benden bir tımar diye
elinde tutmak için gelsin biat eylesin.
Karl'a karşı savaşım yürütmek amacıyla
ordumla gireceğim Frankların yurduna;
Önümde diz çökerek o bana sığınmazsa
Kafasındaki tacı alacağım oradan."
Kâfirler yanıt verdi: "Bilgece konuştun, Han."

194 Baligant dedi: "Haydi, artık atlanın Beyler,
Biriniz eldiveni, öteki de asayı
bir elinde taşısın."
Onlar da yanıt verdi: "Baş üstüne, Hanımız."
Gittiler Zaragoza kentine varasıya;
On kapıdan geçtiler, dört köprüyü aştılar,
Konutların olduğu yerlerde sokakların
bir uçtan bir ucuna
atlarını sürdüler.
Yukarı hisardaki bölüme yaklaşırken
Saray yönünden gelen bir şamata duydular.
Kâfirlerden birçoğu toplanmıştı oraya,
Ağlaşıp bağrışıyor, büyük bir yas içinde
çığlık atıyorlardı;
Lanet ediyorlardı eski tanrılarına,
Tergavant'la Muhammed
Ve Apollon'a; artık tapmıyorlardı onlara.
Birbiriyle de şöyle konuşmakta idiler:
"Ne olacak halimiz? Ah biz bahtsız kişiler!
Çok ağır bir felaket çökmüştür üstümüze.
Yitirdik Marsil Han'ı;
Dün Roland, Hanımızın sağ elini kopardı.
Veliaht sarı saçlı Jurfaleu de artık yok;
Şimdi bütün İspanya, düşmanın insafına
muhtaç durumda kaldı."
Bu ara iki ulak saray önüne vardı,
yere indi atlardan.

195 İki ulak atları bir zeytin ağacının
altında bırakmıştı,
İki Arap gelerek götürdüler onları.
Ulakların her biri, ötekinin kaftanı
eteğini tutarak
En tepede bulunan saraya dek yol aldı.
Tavan yeri kubbeli odaya girilince
Bir dostluk gösterisi yapalım diyor iken
münasebetsiz düşen bazı laflar ettiler:

"Dileriz bu evrende egemenlik yürüten
yüce Tanrı Muhammed,
Tergavant ve Apollon,
Han'ı esirgeyerek Hatun'unu hep korur."
Bramimonde dedi: "Söz olsa olsa bu kadar
boş ve aptalca olur.
Bizim tapındığımız o tanrılar çoktandır
savaşı bıraktılar,
Her ne güçleri varsa, Rencesvals Boğazı'nda
ondan yoksun kaldılar;
Atlı Beylerimizin or'da öldürülmesine
katlanıp göz yumdular
Ve savaş alanında sırt döndüler Hanıma.
Sağ elini yitirdi, yoktur artık o eli;
Kont Roland onu kesti.
Karl yakında alacak İspanya'nın tümünü
kendi egemenliğine,
Vahlar olsun zavallı ben kadının haline!
Bahtım olsaydı, beni
öldürecek birisi
ortaya çıkar idi."
HAYDA!

196 Clarien konuştu: "Hatunum, öyle deme,
Baligant Han gönderdi bizleri ulak diye.
Marsil'i korumayı ben üstleneceğim diyor,
Ona bir asa ile eldiven gönderiyor.
Ebro Nehri'nde dört bin taşıma gemimiz var;
Çok hızlı çektiriler, kadırgalar, kalyonlar,
Savaş gemisi ise, sayılamıyacak kadar.
Emirimiz hem zengin hem de pek çok güçlüdür;
Karl'ı Frank yurduna geri sürer, döndürür.
Azmetmiştir o, Karl'ı savaşla haklamaya
ya da teslim almaya."
Bramimonde dedi: "Uzağa gitmesinin
gereği olmayacak;
Bizim olduğumuz yerin yakınında Franklar,

Karl zaten yedi yıldır İspanya'da konaklar.
Hakan yiğit kişidir, iyi bir savaşçıdır,
Savaşma alanını bırakıp gitmektense
ölmeyi yeğler, kaçmaz;
Hiçbir Han koymamalı onu çocuk yerine,
Karl hiç kimseden korkmaz."

197 Marsil söze karıştı, "Yeter bu kadar," dedi,
Ulaklara dönerek şu sözleri söyledi:
"Siz konuşun benimle;
Görüyorsunuz, canım ölümün pençesinde,
Ne oğlum var ne kızım, ne de başka ardılım.
Bir oğlum vardı, o da öldürüldü dün akşam.
Söyleyin efendimiz Emir Hazretleri'ne,
gelsin beni görmeye.
Emir'in İspanya'da egemenlik hakkıdır;
Bunu kullanacaksa, ben vazgeçtim hakkımdan.
Buyursun artık Emir savunsun İspanya'yı
Frank Hakanına karşı.
Karl konusunda ona iyi öğüt veririm;
Onu bir ay içinde yenmesini beklerim.
Alın Emir'e verin
Zaragoza kentinin
hisar anahtarlarını;
Bir yere ayrılmasın, bana güveniyorsa."
Yanıtladı onlar da:
"Doğru sözler söyledin." HAYDA!

198 Marsil dedi: "Karl Hakan
Erlerimi öldürdü, harap etti ülkemi,
Hisarlarımı yıktı, hep talandan geçirdi.
Dün gece Ebro Nehri boyunda konakladı,
Sanırım şimdi onun ancak yedi fersahtır
buradan uzaklığı.
Haber verin Emir'e, ordusunu alarak
dediğim yere gitsin;

Sizin aracılığınızla ona bilgi ileteceğim,
savaşa or'da girsin."
Ona iletilmek için
Zaragoza kentinin
anahtarlarını da
uzatıp teslim etti.
Her iki ulak onun önünde eğilerek
Marsil'e selam verdi;
Destur aldılar ondan, sonra da ayrıldılar.

199 Ulaklar atlarının üzerine binerek
Kısa sürede çıktı kent surları dışına.
Canları çok sıkılmış, gecikmeden vardılar
Emir'in huzuruna;
Zaragoza kentinin hisar anahtarlarını
teslim ettiler ona.
Baligant hemen sordu: "Ne görüp ne buldunuz?
Buraya çağırdığım Marsil hani nerede?" 2770
Clarien yanıtladı: "Marsil Han, pek ölümcül
bir yara almış halde.
Dün Hakan çıkıyordu dağ geçidi ucundan,
Dönmek amacındaydı güzel Frank yurduna.
Artçı birliği diye çok namlı kişileri
görevlendirmiş idi.
Geride bırakmıştı yeğeni Kont Roland'ı,
Olivier'yi ve tüm on iki eşit Bey'i,
Ayrıca Franklardan tam yirmi bin çeriyi.
Yiğit yürekli Marsil, bu artçı birliğiyle
savaşmaya girişti,
Er meydanında Roland, karşısına denk geldi.
Roland bir indirdi ki kılıcı Durendal'i, 2780
Kopardı sağ elini,
ayırdı bedeninden,
Çok sevdiği oğlunu keza or'da öldürdü
Yanında getirdiği adamlarla birlikte.
Marsil Han daha fazla tutunamadı artık,
kaçtı gitti oradan,

Kızgın kovalamayla peşinde idi Hakan.
Marsil diliyor senden yardımına gelmeni;
Sana bırakacaktır İspanya ülkesini."
Bunu duyan Baligant düşündü kara kara,
Öyle kahırlıydı ki, delirmişti az daha. HAYDA!

200 Clarien konuştu: "Efendimiz Emirim; 2790
Rencesvals Boğazı'nda dün bir savaş yapıldı,
Hem Roland öldü hem de yoldaşı Olivier,
Ayrıca Karl Hakan'ın o kadar çok sevdiği
on iki eşit Beyler.
Yirmi bin Frank eri savaşırken can verdi,
Marsil Han da orada sağ elini yitirdi,
Kızgın kovalamayla Hakan peşinden gitti.
Tek bir Atlı Bey bile kalmadı bu ülkede
Savaşta öldürülmüş ya da Ebro'da boğularak
can yitirmiş olmayan.
Franklar konakladı o ırmağın boyunda;
Geldiler bu ülkede pek çok yakınımıza. 2800
Öyle ki, sen onlara saldırmayı dilersen
zor olur onlar için or'dan geri çekilmek."
Baligant'ın yüzüne yavuz bir hal geldi birden;
Yüreği mutlulandı, keyiflenip sevindi.
Tahtından kalkıverdi, ayaküstü dikildi,
Bağırıp buyruk verdi:
"Çabuk olun Beylerim,
Gemileri bırakın, hemen atlara binin.
Eğer Karl Hakan şimdi hemen kaçmazsa
Gün batmadan öcünü alırız Marsil Han'ın;
Sağ kolunun diyeti olmak üz're
bir kelle vereceğim ben onun sol eline."

201 Arap yurdundan gelen bu kâfirler takımı
gemileri bıraktı, 2810
Atların, katırların üzerine atladı,
Hemen yola koyuldu, zaten ne yapacaktı?

Onlara yola çıkma buyruğu veren Emir
Çağırdı huzuruna güvendiği danışman
Gemalfin nam kişiyi
ve ona şöyle dedi:
"Ordu yönetimiyle seni görevlendirdim."
Sonra kendi de bindi kula donlu atına,
Dük rütbeli dört Bey'i almış idi yanına.
Zaragoza kentine varana dek at sürdü;
Bir mermer binek taşı üstüne ayak basıp
or'da atından indi,
Dört Kont birden seğirtti, tuttu üzengisini.
Bramimonde koşarak karşılamaya geldi,
Emir'e şöyle dedi: "Bahtım ne kara imiş!
Nasıl utanca düşüp er'imi yitirdim ben!"
Çöküverir Emir'in ayakları dibine,
Emir kaldırır onu,
İçleri kahır dolu
her ikisi girerler
Han'ın yattığı yere. HAYDA!

202 Baligant'ı görünce, Marsil Han bir doğruldu,
İspanya Arapları içinden ikisine
seslenerek buyurdu:
"Kollarımdan tutarak yardımcı olun bana
yatakta oturmama."
Sol eline de aldı bir eldiven tekini*
Ve sonra şöyle dedi:
"Efendim yüce Emir,
İşte bak İspanya'yı sana devrediyorum
Zaragoza kentiyle ve bu kent çevresindeki
arpalık arazimle;
Davranışım yüzünden felaketler getirdim
kendime ve ayrıca
bütün adamlarıma."

* Eldivenin taç ya da asa gibi bir egemenlik simgesi olduğunu bu destanda birçok kez görmüştük. Şimdi egemenlik devri makamında olarak Emir'e bu eldiven verilecek.

Emir de yanıtladı: "Tasam öyle büyük ki
Seninle uzun boylu konuşamam konuyu;
Biliyorum, Karl Hakan hiç beklemiyordur beni,
Yine de* alıyorum senden bu eldiveni."
İçindeki kahırdan, sıcak gözyaşları döktü
ayrılırken oradan. HAYDA!

203 Saray merdiveninden aşağıya inerek
Atına binip hemen sürdü adamlarına doğru,
Öyle hızlı gitti ki pek kısa bir sürede
hepsinden öne geçti.
Bağırdı tekrar tekrar:
"Çabuk olun kâfirler, çünkü zaten Franklar
şimdiden kaçıyorlar." HAYDA!

204 Sabah oldu, şafağın daha ilk ışığında
Uykusundan uyandı, kalktı artık Karl Hakan.
Tanrı'nın buyruğuyla onun başında duran
Cebrail Hazretleri
Elini kaldırarak bir haç çiziyor gibi
işaret yapmağ ile kutsadı Karl Hakan'ı.
Karl çıkardı zırhını,
koydu yanı başına;
Ve orduda herkes de savaş donanımını
üzerinden çıkardı,
Sonra atlara binip hep dörtnala yol aldı;
Uzun patikaları, bunlardan daha geniş
araba yollarını
izleyerek gittiler.
Gidiyorlardı büyük kıyım yapılan yere
Rencesvals Boğazı'na,
savaşım alanına. HAYDA!

* Karl'a kendisi tarafından savaş ilanı yapılmış olmadığı halde.

205 Karl Rencesvals'a vardı,
Ölüleri görünce yine gözü yaşardı.
Franklarına dedi: "Beyler, yavaş gidiniz.
Benim geçmem gerekir hepinizin önüne
Aramak istediğim yeğenim sebebine.
Aix kentinde bir tören yapılırken vaktiyle
Yiğit Atlı Beylerim anlatıp övündüler
Büyük savaşlarını, zorlu çatışmaları;
Duydum or'da Roland'ın ben bir iddiasını:
Ben yabancı ülkede can vereceksem dedi,
Mutlaka erlerimin ve yoldaşım Beylerin
önünde olacağım;
Başım dönmüş olacak düşman yurduna doğru,
Bir fatih şanı ile ömürde son günümü
böyle tamamlayacağım."
Bir sopa atılacak uzaklıktan az fazla
geçerek ileriye
Karl tırmandı tepeye
herkesten daha önde.

206 Hakan gitmekte iken yeğenini bulmaya,
Gördü o çayırlıkta nice bitki çiçeği
Beylerinin kanı, koyu kırmızı renge
boyamıştı hepsini.
Kahır doldu içine, gözlerinden yaş aktı,
Derken iki ağacın arası yere vardı;
Üç kaya parçasının üzerinde bulunan
vuruş izlerini Roland
yapmış idi, anladı.
Yeğenini de gördü, çimenlerde yatıyor;
Elbet Karl'ın yüreği azapla daralıyor.
Attan inip çabucak gitti yattığı yere,
İki kolunu sardı cansız duran bedene;
Öyleydi ki acısı
onun üstüne düşüp
oracıkta bayıldı.

207 Hakan baygınlığından biraz çıkar gibidir;
Dük Naimes'le Kont Acelin,
Anjoulu Geoffrey'le kardeşi Thierry
Hakan'ı kavrayarak ileriye çekerler,
çam ağacı altında ayaküstü dikerler.
O yine bakar yere,
or'da uzanmış yatan yeğenini görünce
Bir ağıt yakar ona yüreğinden gelerek:
"Sevgili Roland, sana Tanrı inayet etsin;
Senin gibi Bey görmek
nasip değil kimseye
ezelden bugüne dek.
Benzersizdin sen büyük savaşlara girişip
yengiyle bitirmekte:
Şimdi şanım, şevketim, başladı eksilmeye."
Karl yeniden bayılır, kendinde güç bulamaz
bu hali önlemeye. HAYDA!

208 Karl yine baygınlıktan bir süre sonra çıkar;
Gelir Beylerden dördü, ellerinden tutarak
ayağa kaldırırlar.
O yine bakar yere,
or'da uzanmış yatan yeğenini görmüştür.
Bedeni sağlam durur
ama hiç rengi yoktur;
Gözleri yukarı bakar, gölgelerle doludur.
Karl ağıt yakar ona, bağlılıkla, sevgiyle:
"Sevgili Roland, Tanrı ruhunu cennetine
yerleştirsin dilerim çiçekler arasına,
En şanlı kişilerin ruhlarının yanına.
Ne kadar kötü oldu
Beylerin en soylusu,
gelişin İspanya'ya!
Hiçbir günün şafağı inmeyecek dünyaya
benim içimde senin yasın bulunmaksızın.
Gücüm, içimin şevki ne kadar azalacak!

Artık kimse bulamam şanımı koruyacak;
Sanmam ki şu dünyada tek gerçek dostum olsun,
Hısımlarım varsa da böylesi yiğidi yok."
Başından avuç avuç saçını çekip yolar,
Yüz bin Frank eri de öylesi kahır duyar,
Acıyla ağlamayan tek kişi bile yoktur. HAYDA!

209 "Sevgili Roland, artık yurduma döneceğim
Laon'daki* konakta, odamda bulunurken 2910
Birçok Hanlık yurdundan yabancılar gelecek,
Hepsi de soracaklar: 'Komutan Kont ner'dedir?'
'İspanya'da can verdi,' diyeceğim onlara;
Bundan böyle ülkemde, yüreğimde kahırla
saltanat süreceğim,
Hiçbir günün şafağı inmeyecek dünyaya
benim gönlümde yas
gözümde yaş olmadan.

210 "Sevgili Roland, yiğit, ah çok soylu genç adam!
Aix'deki kiliseme varıp girdiğim zaman
Bağımlı Beyler benden haberleri soracak.
Vereceğim haberler, korkunç, zalim olacak:
'Benim için sayısız ülkeleri fetheden
yeğenim artık öldü.' 2920
Saksonlar bana karşı hemen ayaklanacak;
Macarlarla Bulgarlar, daha nice dinsiz halk,
Roma halkı, Apulia ve Palermo'da kim varsa;
Afrikalılar, sonra Califerne'den olanlar;
İşte dertlerim, çilem o zaman başlayacak.
Gerekli kudret ile benim ordularımı
kim yönetebilir şimdi,
Her zaman Başkomutanlık etmiş olan ölünce?
Ah güzel Frank yurdu, nasıl da öksüz kaldın!
Acım öyle büyük ki, içimden uçtu gitti

* Fransa'da kent; şimdiki Aisne.

tüm yaşama isteğim."
Ak pak sakallarını çekiştirerek yoldu,
Sonra iki eliyle kafasından saçları
koparmaya koyuldu.
Yüz bin Frank bayıldı,
hepsi yere yıkıldı.

211 "Sevgili Roland, Tanrım sana inayet etsin;
Senin ruhunu gökte cennete yerleştirsin.
Frank yurduna yaman bir felaket getirdi
seni öldüren kişi:
Acım öyle büyük ki, içimden uçtu gitti
tüm yaşama isteğim
Benim uğrumda ölen hısımlar sebebine;
Bakire Meryem Ana oğlu olan Tanrımız
dilerim nasip etsin
Ben Size'ye, or'daki ana geçide gelip
varmış olmadan önce
Ruhum bedenden çıkıp artık ayrılmış olsun
işte tam da o günde;
Ölen hısımlarımın ruhlarının yanına
benim ruhum da konsun,
Cansız bedenim dahi onların mezarına
komşu yere gömülsün."
Gözünden yaşlar akar, ak sakalını yolar,
Dük Naimes der: "Şimdi Karl
çeker büyük acılar." HAYDA!

212 Anjoulu Bey Geoffrey "Yüce Hakanım," dedi,
"Bu kadar acı elem içersinde çırpınma.
Aramak sürdürülsün şu savaş meydanında
İspanya Arapları kılıcıyla can vermiş
tüm adamlarımızı;
Şimdilik bir yapıya taşınsın cenazeler."
Hakan dedi: "Bunun'çin
borunu çal, komut ver." HAYDA!

213 Anjoulu Bey Geoffrey borusunu öttürdü,
Franklar attan indi, Karl onlara buyurdu.
Arayıp ölüsünü buldukları dostları
Hemen cenazelerin geçici tutulduğu
yapıya götürüldü.
Or'da vardı bir sürü
papazbaşı, başkeşiş,
Keşiş, çömez papazlar, saç tepesi kesilmiş
manastır papazları;
Gelen cenazeleri bunlar Tanrı adına
Günahtan arındırdı, elleriyle haç çizip
cümlesini kutsadı.
Onlar için yaktılar çeşit çeşit buhurlar,
Canla başla hepsini tütsülere tuttular.
Pek onurlandırıcı törenler yürüterek
gömdüler cümlesini;
Sonra hepsi oradan çekilip ayrıldılar,
başka ne yapsınlardı? HAYDA!

214 Hakan gömme işine hazırlattı Roland'la
Olivier'yi, ayrıca Papazbaşı Turpin'i.
Gözü önünde bir bir yarıldı göğüsleri,
İpekli kumaşlara konarak sarmalandı
her birinin yüreği.
Bunlar yerleştirildi ak mermerden tabuta;
Sonra bedenlerine el attılar Beylerin,
Geyik derilerine sarıldı bu bedenler
Yıkanarak önceden baharlı şaraplarla.
Hakan görev buyurdu Tedbald'la Geboin'a,
Kont Milon'la Marki Oton'a:
"Cenaze taşıyacak olan arabalara
ilerledikleri yolda
eşlik edeceksiniz
siz de üç arabada."
Tüm ölüler sarıldı doğu ülkelerinden gelme
ipekli kumaşlara HAYDA!

215 Hakan yola düzüldü,
Tam o sırada kâfir ordusu öncüleri
birdenbire göründü.
En öndeki saflardan iki ulak çıkarak
Yapılacak savaşı Karl'a Emir adına
usulünce bildirdi:
"Başı pek dik hükümdar, bur'dan ayrılıp gitmen
yakışıksız olacak;
Bak Baligant nasıl da arkandan at sürüyor;
Arap ülkelerinden buraya savaş için
pek çok askerle büyük bir ordu getiriyor.
Bugün belli olacak, gerçekten gözüpeklik
var mı imiş içinde." HAYDA!

216 Karl Hakan sakalını şöyle bir sıvazladı,
İşin sonu kahırla felaket olabilir,
pek iyi anımsadı;
Yavuz bakışlarıyla süzdü adamlarını,
Arkasından haykırdı yüksek, güçlü sesiyle:
"Haydin Frank Beyleri, atlara, silahlara!" HAYDA!

217 Savaş donanımına ilk olarak bürünen
Karl'ın kendisi oldu;
Tez zamanda giyindi örme halka zırhını,
Tolganın kayışını bağlayıp bele taktı
kılıcı Joiuse'ü;
Onun pırıltısını
güneşin parlaması
hiç eksiltemiyor.
Boynuna geçiriyor
Viterbo'da yapılmış kalkanın kayışını,
Mızrağını kavrayıp sapından bir sallıyor.
Sonra da has atına, Tencendur'e biniyor;
Bu atı zaptetmişti Marsonne kenti altında
bir ırmak geçidinde,
Üzerinde bulunan, atın eski sahibi
Narbonnelu Malpalin'i cansız yere sererek;

Dizginini boşaltıp üst üste mahmuzluyor.
Yüz bin Frank erinin bakışları önünde
Karl ileri fırlıyor, HAYDA!
Tanrı'yla Roma'daki Papa'yı yardımına
çağırıp seslenerek.

218 Tüm alanda Franklar hemen attan inerler,
Donanıma bürünür hemen yüz binden çok er. 3000
Bedenlerine uyan savaş donanımları vardır,
Atları çok hızlıdır, zırhları harikadır.
Kendi ustalıklarına tam bir güven içinde
atlarına binerler,
Bir fırsat bulur bulmaz savaşmayı isterler.
Mızrak flamaları tolgalarına düşer.
İçine hoşluk veren bu görkemi görünce
Karl çağırdı huzura Provenceli Jozeran'ı,
Dük Naimes'le Mayenceli Antelme nam komutanı
şöyle dedi onlara:
"Bir Han'ın eğer varsa böyle bağımlıları,
içinde hep güvenme duygusunu duymalı;
Onlar yanında iken kaderinden yüksünen
aptaldır olsa olsa. 3010
İleri hareketi Araplar durdurmazsa
Niyetimdir onlara
pahalıya ödetmek, Roland'ın ölümünü."
Dük Naimes yanıtladı: "Dilerim Tanrı bunu
bize nasip eylesin." HAYDA!

219 Karl çağırır huzura Rabel'le Guineman'ı,
Onlara der: "Beylerim, sizlere buyruk verdim,
Olivier'yle Roland'ın görevini üstlenin,
Biriniz Durendal'i, öteki Oliphant'ı
Alıp en önden gitsin,
Yanınızda on beş bin
Frank askeri olsun,
sizlere eşlik etsin;

En iyi ve en gözüpek gençlerin arasından
bu erleri siz seçin.
Onların arkasında yine aynı sayıda
bir birlik bulunacak,
Geboin'la Lorant da bu ikinci birliğin
komutanı olacak."
Dük Naimes'le Kont Jozeran
Girdi bu birlikleri düzenleme işine.
Fırsat bulurlar ise
Orada pek büyük bir çatışma yapılacak. HAYDA!

220 İlk iki tümen Frank erlerinden oluşur,
Bunların arkasında üçüncüsü bulunur.
O tümende bağımlı Bavyeralılar vardır;
Yapılan hesaplara bakılacak olursa
tam yirmi bin Atlı Bey o birlikte savaşır.
Bunlar hiçbir savaşta meydanı boş bırakmaz,
Dünyada bunlar kadar Karl Hakan'ın sevdiği
başka ulus olamaz
Egemenlik sürdüğü ülkeleri onun'çin
almış fethetmiş olan
Frankların dışında.
Dan yurdunun eri bir bahadır savaşçı
Kont Ogier adlı Bey
Başlarında olacak, çünkü yaman dövüşür
ordudaki bu birlik. HAYDA!

221 Karl Hakan'ın ordusu işte bu üç tümenden
oluşagelir idi;
Dük Naimes buna dördüncüyü ekledi,
Kurdu bir yeni tümen en gözüpek Beylerden.
Bunlar Alman soyudur, Almanya'dan gelirler,
Ötekiler diyor ki yirmi bin kişidirler:
Attan silahtan yana iyi donanmışlardır.
Ölüm korkusu ile kaçmazlar hiç savaştan,
Komutanları olur Trakya Dükü Herman;
Bu kişi ölür ama, yine korkaklık etmez. HAYDA!

222 Dük Naimes'le Kont Jozeran
Beşinci bir tümen de kurdular Normanlardan;
Yirmi bin kişi bunlar, Franklara sorarsan.
Âlâ zırhları vardır, çok tez giden atları,
Savaşta yenilgiyi kabullenmezler asla
ölürüz korkusuyla.
Dünyada hiçbir ulus onlardan baskın olmaz
savaş meydanlarında.
Koca Richard meydanda önder olur onlara, 3050
Sivri mızrağıyla vurur orada düşmanlara. HAYDA!

223 Altıncı tümeni de kurdular Bretonlardan;
Otuz bin Atlı Bey var tümeni oluşturan.
Atlarını sürerler gerçek Atlı Beylere
yakışacağı gibi;
Mızraklarının sapı boyanıp uçlarına
flama takılmıştır.
Komutanları Oedun adı ile anılır.
Ondan komutlar alır
Kont Nevelon,
Reims Beyi Tedbald'la, Marki Oton;
onlara şöyle söyler:
"Asker komutasını işte sizlere verdim;
bu onurlu görevi ben size ihsan ettim." HAYDA!

224 Böylece Hakan için altı tümen kuruldu, 3060
Yetinmedi Dük Naimes, yedincisini kurdu
Poitevins'lilerle Auvergne Beylerinden;
Bundaki Atlı Beyler az değildir herhalde
hepsi birden, kırk binden.
İyi atları vardır, en güzel silahları.
Ayrı durmaktadırlar bir kendi başlarına
bir tepenin altında, bir vadi içersinde,
Karl kutsadı onları sağ el işaretiyle;
Başlarında olacak Jozeran'la Godselme. HAYDA!

225 Sekizinci tümeni Naimes oluşturdu,
Onu Flamanlarla Frasia Beylerinden
karma olarak kurdu.
Onda da yer almıştı kırk binden çok Atlı Bey;
Savaşı bırakacak erler değildi bunlar.
Hakan dedi: "Bu erler
iyi hizmet ederler.
Rembalt'la Galiçyalı Hamon olacak başlarında
Yönetecek onları gerçek bir yiğitlikle." HAYDA!

226 Naimes'le Kont Jozeran birlikte uğraşarak
Dokuzuncu tümeni en gözüpek erlerle
oluşturup kurdular;
Lorrain ülkesiyle Burgund halkı yurdunun
erleri idi bunlar.
Elli bini bulurlar,
Tolga kayışı bağlı, örme halka zırhları;
Harbeleri kısadır, güçlüdür mızrakları.
Araplar gecikmezse saldırıya geçmekte,
Vuruşlar indirecek bu askerler onlara,
Araplar savaşırsa.
Argonne Dükü Thierry başlarında olacak. HAYDA!

227 Onuncu tümende hep Frank Beyleri vardır;
Savaş önderlerinin en iyilerinden
yüz bin kişidir bunlar.
Bedenleri capcanlı, görünümleri yavuz,
Hepsinin saçlarına, sakalına kır düşmüş;
Hem içte zırh giyerler hem de bunun üstünde
örme halka gömlekler.
Kuşandıkları kılıç, ya Frank yurdundandır
yahut da İspanya'dan;
Kalkanları güzeldir, üstlerinde bulunur
tanıtıcı armalar,
Derken hepsi de birden atlarına binerek
savaşı arandılar,

Karl Hakan'la birlikte "Monjoie!" narasını
avaz edip attılar.
Oriflamme denen alev al'ı sancağı
Anjou Beyi Geoffrey kolunda taşıyordu;
Ermiş Petros'un idi bu sancak ve o zaman
Roma Sancağı diye, başka ad taşıyordu,
Monjoie narasının atıldığı dönemde
değişmiş idi adı. HAYDA!

228 Hakan iner atından,
Yeşil çimen üstüne kapanıp secde eder
Ve yüzünü yükselen güneşe doğru döner,
Ta içinden gelerek yüce Rab'ba yakarır:
"Sen ey gerçek babamız, beni bu günde koru;
Sen Yunus'u kurtarıp çıkardın selamete
Bir deniz canavarı bedenini yutmuşken,
Sen idin esirgeyen Ninova'daki Han'ı,
Nebilerden Daniel'i Nemrut işkencesinden
Bu nebi aslanların kafesine konmuşken;
Sendin yine kurtaran üç inançlı çocuğu
yakılmak istenirken.
Bugün de esirgemen benim üstümde olsun;
İnayet buyurarak, sence de uygun ise,
bana müyesser eyle
Yeğenim Kont Roland'ın öcünü almamızı."

229 Duayı bitirince kalktı yine ayağa;
Her şeye gücü yeten haç'ı el işaretiyle
kondurdu bedenine,
Sonra üstüne bindi hızlı giden atının;
Üzengisini tuttu Naimes'le Kont Jozeran.
Kavradı kalkanını, çok sivri mızrağını,
Soylu bedeni vardır, dinç, hem de yakışıklı;
Yüzü de aydınlıktır, soyludur hali tavrı.
Bundan sonra at sürdü en güçlü bir azimle,

Öncülerle artçılar
borazanlar çaldılar.
Oliphant'tan çıkan ses hepsinden de baskındı;
Roland'a acıyarak Franklar hep ağladı.

230 En soylu bir hal ile Hakan at sürmektedir,
Sakalı örme halka zırhın üzerindedir.
Onu sevdiklerinden bütün diğer Beyler de
onun gibi yaparlar,
Böylece belli olur yüz bin Frank atlısı
sakalının yerinden.
Geçerler tepelerden, yüce kayalıklardan,
Çok derin vadilerden, kasvetli boğazlardan.
Geçitlerin tümünü ve dağlık taşlık ülkeyi
geride bırakarak
İspanya Arapları sınırına varırlar,
Or'da bir düz ovada durarak konaklarlar.
Baligant ordusundan öncü birliği döner;
Emir'e rapor sunar Suriyeli bir asker:
"Başını pek dik tutan Karl Hakan'ı gördüm;
Erleri çok yavuzdur, Hakan'ı terk etmezler.
Silahlara sarılın, çünkü savaş geliyor
sizin ayağınıza."
Baligant dedi: "Şimdi, gerçek bir yiğitliğin
sözü edildi bana;
Öttürün boruları, ordumdaki kâfirler
durumu öğrensinler."

231 Ordunun tümündeki davullar hep çalındı,
Öttürüldü iyice borular, borazanlar.
Kâfirler attan indi silahlanmak üzere;
Emir hiç istemiyor bir an oyalanmayı,
Bir örme zırh giyinir, etekleri sapsarı.
Altınla, mücevherle bezenmiş tolgasının
kayışını bağlayıp
Sonra da sol yanına takınır kılıcını.

Burun büyüklüğünden, bir ad vermiştir ona,
Duyduğu Karl Hakan'ın kılıcına öykünüp
Preciuse demiştir Emir de kılıcına.
Ordusunun savaşta haykırdığı nara da
işte bu ad olmuştur.
Tüm Atlı Beylerine bu narayı attırır.
Hem büyük hem de geniş kalkanlarından biri
kayışıyla Emir'in boynuna takılmıştır;
Bu kalkanın orta yer çıkıntısı altındır,
kenarları billurdan,
Boy'na asma kayışı aslında kayış değil
ibrişimin hasından.
Eliyle mızrağını, Maltet'i, kavramıştır;
Bu mızrağın sırığı iyicene kalındır.
Sadece demir ucu bir katırın sırtına
tam yetecek yük olur.
Baligant has atının eyerine oturur,
Denizötesiülke Hanı olan Marcule
üzengiyi tutmuştur
Emir ata binerken.
Şalvarı bol ise de
Düzgündür kalçaları, kaburgaları geniş,
İri bir göğsü vardır, biçimi doğru dürüst,
Geniştir omuzları, yüzü de yakışıklı,
Bakışları yavuzdur, dalgalıdır saçları
Ve beyazdır bir bahar çiçeğindeki kadar;
Yiğitliğine kanıt oldu nice savaşlar.
Ey Tanrım, ne soylu bir Han, bir de İsa'cı olsa!
Atını mahmuzladı, atın böğrü kanadı;
At ileri fırladı, bir hendekten atladı
Hendeğin genişliği en az elli ayaktı.
Kâfirler avaz etti: "İşte sınırlarımızı
savunacak bir adam!
Bir Frank olamaz ki, onunla savaşırsa
Beğensin beğenmesin
canı tenden gitmesin.
Aptallık ediyor Karl, hemen savuşmamakla." HAYDA!

232 Emir'in görünüşü gerçekten de Bey'cedir;
Sakalı bembeyazdır tıpkı bir çiçek gibi,
Ayrıca da kendinin din inancı yönünden
enikonu bilgindir;
Savaşırken yavuzdur, gözüpek bir yiğittir.
Oğlu Malpramis keza Atlı Bey'in hasıdır,
Uzun boylu, güçlüdür, çekmiş atalarına.
Babasına dedi ki: "Efendimiz, atları
çok ileri sürelim;
Karl'ı görebilirsek buna hayret ederim."
Baligant yanıtladı: "Göreceğiz mutlaka;
çünkü Karl çok yiğittir, orasını bilirim. 3180
Tarih Yıllıklarından nicesi anmaktadır
onun şan kazandıran büyük eylemlerini;
Ne var ki yoksun artık yeğeni Kont Roland'dan,
Aciz kalmıştır şimdi bize karşı durmaktan." HAYDA!

233 "Aslan oğlum Malpramis," dedi Baligant ona,
"Beylerin has'ı Roland bundan iki gün önce
savaşta öldürüldü,
Onun yanında yiğit, saldırıdan sakınmaz
Olivier de can verdi,
Ayrıca Karl Hakan'ın pek yürekten sevdiği
on iki Beylerbeyi
Ve Frank erlerinden or'daki yirmi bini.
Ordunun kalanını hiç önemsemiyorum.

234 "Şurası kuşkusuz ki Hakan dönüş yolunda, 3190
İleri gözetleme görevini verdiğim
Suriyeli askerim
bana bunu bildirdi.
On tane kalabalık tümen de oluşturmuş.
Oliphant'ı öttüren, çok yiğit olsa gerek;
Onun sesine de yanında bir yoldaşı
borazan öttürerek veriyor yanıtını.
Bu ikisi gidiyor öncüler arasında

Franklardan on beş bin gözüpek savaşçıyla;
Bu gençlere Karl Hakan 'Çocuklarım' diyormuş.
Bunların ardında da diğerleri gidiyor
öylesi kalabalık;
Kuşku yok ki savaşta en yaman vuruşları
bunlar indirecekler."
Malpramis der: "Savaşta
ilk vuruşu yapmama
senden izin dilerim." HAYDA! 3200

235 "Oğlum Malpramis," dedi Emir de ona,
"Burada senin benden istediğin her şeye
eksiksiz onay verdim,
Hemen şimdi gidesin Franklarla savaşa;
İran Şahı Torleu'yü alacaksın yanına,
Ve bir diğer Han'ı da: Leuticeli Dapamort'u.
Eğer becerebilirsen çok küstahlık gösteren
düşmanları yenmeyi,
Ülkemin bir bölümü artık senin olacak
Cheriant ilinden ta Val Marchis'e kadar."
O da yanıt vererek şükranlarını sundu.
Armağan almak için hemen yola koyuldu; 3210
İçinden geçtiği yer, Flori Han yurduydu,
Ama nasip değildi onu tekrar görmesi
Ya da armağan diye o tımar ülkesini
alıp mülk edinmesi.

236 Halen Emir at sürer orduda en ön safta
İri gövdeli oğlu ondan hemen arkada.
İran Şahı Torleu'yle Leuticeli Dapamort
Hemen oluşturdular otuz tümenlik asker.
Her birinin emrinde yavuz Atlı Beylerden
güçlü bir ordu vardır;
En küçük bir tümende en azından elli bin
adam bulunmaktadır.
İlki oluşturulmuş idi Butentrot erlerinden, 3220

İkincisi kocaman başlı Misenlerden;
Bunların her birinde omurganın üst yanı
sırt ortası boyunca
Kıllıdır domuz gibi. HAYDA!

237 Üçüncüde Nubleler, bir de Blos'lar vardı,
Dördüncüde Brunlerle Slavlar,
Beşincide Sorbrelarla Sorlar,
Altıncıda Ermenilerle Faslılar,
Yedincide Erihalılar,
Sekizincide Nigreler, dokuzuncuda Gros'lar,
Onuncuda surları güçlü Balide'den gelenler;
Bunlar iyi iş nedir bilmez bir halk idiler. HAYDA!

238 Emir ant içmektedir içtenlikle, azimle,
Muhammed'in güçleri ve bedeni üstüne:
"Frankların Hakanı Karl at sürer delice,
Büyük savaş olacak çekilip gitmez ise;
Başına bir altın taç giyemeyecek asla
bundan böyle bir daha."

239 On tane daha tümen oluşturdu kâfirler.
Birincisinde vardı suratsız Kenaniler,
Val Fuit denen yerden çıkagelmiş idiler.
İkincisinde Türkler, üçüncüde Acemler,
Dördüncüsünde ise ateşli Peçenekler,
Beşincisinde vardı Soltralarla Avarlar,
Altıncıda Ormala ve Eugia erleri,
Yedincide Samuel halkından savaşçılar,
Sekizincide Bruisliler, dokuzuncuda Claverler;
Onuncuda Occian Çölü'nün insanları,
Bunlar Tanrıtanımaz melun bir soy idiler.
Daha rezil bir halkın asla sözü edilmez;
Demir gibi kalındır bunların derileri,
Bu yüzden de hiçbiri tolga ya da örme zırh
giymeye gerek görmez,
Bunlar savaşta hain ve çok ateşlidirler. HAYDA!

240 Emir oluşturmuştur on yeni tümen daha,
Birincisinde vardır Malprose'dan gelme devler,
İkincisinde Hunlar, üçüncüde Macarlar,
Dördüncüsünde ise Uzun Baldise Hisarı
denen kentin erleri,
Beşincide Val Penuse'den gelenler,
Altıncıda Maruselüler,
Yedincide Lehlerle Astrimoinelar,
Sekizincide Argoilleliler,
dokuzuncuda Clarbonelular,
Onuncuda Fronde'un sakallı adamları; 3260
Bunlar asla Tanrı'ya sevgi duymamışlardı.
Frank tarihçileri işte orada böyle
otuz tümeni anar;
Bu koca ordularda öttürülüp çalınır
sayısız borazanlar,
Yiğit savaşçılara yakışacağı gibi
atları koştururlar. HAYDA!

241 Emir'in erki çoktur;
Önünde taşıttığı sancağında, ortada
bir canavar bulunur,
Ve taşıtır ayrıca Tergavant'la Muhammed
resmi olan sancaklar,
Bir de dönek Apollon tanrının heykelini.
Emir'in çevresinde on Kenani at sürer,
Avaz avaz bağırıp şu sözleri söylerler: 3270
"Kim tanrılarımız onu korusun istiyorsa
Dua etsin onlara,
alçakgönüllülükle hizmetlerde bulunsun."
Kâfirler başlarını, çenelerini büküp
Parlak tolgalarını aşağıya eğerler.
Franklar onlara der:
"Tez gebereceksiniz hep birlikte siz reziller,
Kıyımdan geçtiğiniz gün işte bugün olsun.
Tanrımız Karl Hakan'ı kötülükten korusun,
Yapılacak savaşı kendi uğruna diye
saysın, kabul buyursun." HAYDA!

242 Emir çok akıllıdır,
Hem oğlunu hem de iki bağımlı Han'ı
huzuruna çağırır;
"Soylu Beyler, en önde siz at süreceksiniz,
Bütün tümenlerime buyruk vereceksiniz.
Ama en iyisinden üçünü tutuyorum:
Birincisi Türklerin, öteki Ormala'nın
Ve üçüncü tümen de Malprose devlerinin
tümenleri olacak.
Occianlılar da yanımda bulunacak,
Karl ile, Franklarla savaşa katılacak.
Hakan eğer benimle savaşmaya kalkarsa
Önleyemez başının bedenden gitmesini;
Bunu çok iyi bilsin,
yok başka seçeneği." HAYDA!

243 Muazzamdır ordular, tümenlere bakması
göze bir hoş görünür,
İkisi arasında dağ, vadi, tepe yoktur;
Girip saklanılacak orman, koruluk bile,
Düz ovada hasımlar birbirini görmekte.
Baligant dedi: "Haydi, benim kâfir erlerim,
Savaşa girmek üz're atlarınıza binin."
Oluferneli Amborre taşıyordu sancağı,
Kâfirler atıyordu savaş naralarını
"Preciuse!" bağırmasıyla.
Franklarsa söylendi: "Hepiniz bugün bur'da
perişan olasınız!"
Onlar da bağırdılar tekrar tekrar avazla
"Monjoie!" narasını.
Hakan buyruk verince öttü borazanları
Ve hepsine şevk veren, coşturucu Oliphant.
Kâfirler dedi: "Karl'ın yahşi ordusu varmış.
Yaman ve azgın bir savaş yapılacak burada." HAYDA!

244 Çok büyüktür ova, yaygındır kırsal alan,
Altınla, mücevherle süslü püslü tolgalar
güneş ışığında parlar.
Işıl ışıl kalkanlar, safran sarısı zırhlar,
Uçlarına flama tutturulmuş mızraklar.
Güçlü sesi uzaktan
açık seçik duyulan
borazanlar çalındı,
Oliphant'ın sesleri hepsinden üste çıktı.
Emir buyruk vererek kardeşini çağırdı;
Florede'in Hanı Canabeus'tur bu kişi,
Sevre Vadisi'ne dek bütün ülke onundur.
Gösterdi ona Karl'ın ordusunu karşıdan,
Dedi: "Frankların şanlı askerini seyreyle!
Pek gururla ilerler at üstünde Karl Hakan,
Şu sakallı Beylerin arasında duruyor;
Çıkarmışlar sakalı hepsi zırhın üstüne
Buz üstünde kar gibi, iyice beyaz renkte.
Mızrak, kılıç vurarak savaşacaklar bunlar;
Çok yaman ve azgın bir savaş yapılacak,
Şimdiye dek hiç kimse görmedi böylesini."
Bir sopanın ileri fırlatılabileceği kadar
uzaklıktan az fazla
At sürerek Baligant ordu önüne geçti,
Erlerine dönerek şu sözleri söyledi:
"Haydin kâfir takımı, bakın ben en öndeyim,
saldırın ardım sıra!"
Salladı harbesinin sopasını iyice,
Ve çevirdi ucunu
düşmanı Karl'a doğru. HAYDA!

245 Büyük Karl gördüğünde Emir'in geldiğini,
Sancak ortasındaki canavarın resmini,
Arap kâfirlerinin sayılmaz askerini
Dört bir yanı kaplayıp yayılmış o haliyle
–Yalnız Karl'ın tuttuğu araziler dışında–,

Frankların Hakanı yüksek sesle bağırdı:
"Frankların Beyleri, has adamlarımsınız siz,
Nice meydan savaşı gördünüz, geçirdiniz.
Gözlerinizle görün: Kâfirlerin cümlesi
hem alçak hem korkaktır,
Dinsel inançlarından gelmez onlara hayır.
Çok adam toplamışlar, ama ne işe yarar?
Savaşmaya benimle gelmeyi istemeyen
ayrılıp gitsin hemen!"
Ardından mahmuzladı altındaki atını,
Tencendur da üst üste dört sıçrama yaptı.
Frank Beyleri dedi: "Hakanımız yiğittir,
Sür atını Efendim, içimizden hiç kimse
bırakmayacaktır seni."

246 Bulutsuzdu gökyüzü, güneş ışıldıyordu,
Ordular yahşi idi, tümenler kalabalık;
En öndeki birlikler kapıştı düşmanlarla.
Kont Rabel ile Kont Guineman
Tez giden atlarının dizginini koyverdi,
Hırsla mahmuz dürttüler; tüm Frank atlıları
dörtnal hücuma geçti,
Başladılar vurmaya sivri harbeleriyle.

247 Kont Rabel yiğit Bey'dir,
Atını dürtükleyip saf altın mahmuzlarla
Saldırdı İran Şahı Torleu'ye vurmaya;
İndirdiği vuruşa ne bir kalkan ne de zırh
dayanabilir idi;
Altından mızrağını kâfirin bedeninde
derinlere daldırdı,
Devirdi onu cansız, bir çalıcık üstüne.
Franklar dedi: "Tanrı bizlere yardım etsin,
Hak yolundadır Karl, biz de ona hizmette
kusur göstermeyelim."

HAYDA!

248 Guineman da savaşır Leutice Hanı ile,
Çiçek resimleriyle süslü kalkanını parçalar,
Sonra zırhını yırtar,
Armalı bayrağının takılmış bulunduğu
mızrağının ucunu
bedeninin içinde
derinlere daldırır;
Haklar, öldürür onu;
kim isterse ağlasın, kim isterse gülsün.
Bu vuruş üzerine Franklar bağrışırlar:
"Vurun ha vurun Beyler, sakın oyalanmayın!
Karl Hak yolunu izler kâfirler karşısında,
Tanrı haklı hükmünü yerine getirmeye
bizi görevlendirdi." HAYDA!

249 Malpramis bembeyaz bir atın üstündedir,
Frank kalabalığına dörtnala sürüp gelir,
Güçlü vuruşlarını tekrar tekrar indirir,
Çoğu kez candan yoksun ettiği bedenleri
yığın eder, birbiri üzerine bindirir.
İlk tepki Baligant'ın bağırmasıyla gelir:
"Beylerim, uzun zaman rızkınızı ben verdim,
Şimdi oğluma bakın: Karl'ı arayıp durur,
Savaş donanımına güvenerek, düşmanın
bunca Atlı Bey'ine korkmadan meydan okur.
Ben hiçbir bağımlımdan bundan çok şey istemem,
Sivri mızraklarınız şimdi işe yarasın,
ona yardım ediniz."
Bu sözlerin üstüne kâfirler saldırdılar,
Yaman vuruyorlardı, çatışma yavuz oldu,
Savaşım gidişatı iyice korkunçlaştı;
Ne önceden ne sonra görülmüştür böylesi. HAYDA!

250 Ordular kalabalık, tümenler çok yavuzdur,
Bütün birlikler girdi şimdi artık savaşa.
Nice yaman vuruşlar indirmekte kâfirler;
Ey Tanrım! Kaç mızrağın sapı kırıldı gitti,
Kaç kalkan parçalandı, kaç örme zırh yarıldı!
Görmeliydiniz, yere nasıl da yayılmıştı
sayısız ölü beden;
Savaş alanındaki yeşil ve körpe çimen
.....* 3390
Emir, adamlarını yüreklendirdi şöyle:
"Koman, vurun Beylerim, İsa'cı milletine!"
Savaş şimdi çok yaman ve çetin geçmektedir,
Ne önceden ne sonra görülmüştür böylesi.
Or'da herkes ölmeden çatışma bitmeyecek. HAYDA!

251 Emir, adamlarını yüreklendirdi şöyle:
"Koman, vurun kâfirler, bu iş için geldiniz!
Sizlere soylu, güzel kadınlar vereceğim,
Tımarlar, araziler, makamlar vereceğim."
Kâfirler de yanıtlar: "Bu görevi yapmakta
hiç kusur etmeyelim." 3400
Çok güçlü vuruşlarla kullandıkları için
mızraklarından kimi kırıldı, yitirildi,
Yüz binden daha fazla kılıç kından çekildi.
Bakın hele nasıl da korkunç idi çatışma,
Onların arasına düşmüş olan her kişi
görürdü savaş neymiş. HAYDA!

252 Hakan, Franklarından bir dilekte bulunur:
"Benim yüce Beylerim,
hepinize inanır, hepinizi severim.
Benim için hepiniz nice kez savaştınız,
Nice ülkeler alıp, nice Han'ı tahtından
edilmiş bıraktınız.

* Bu dize özgün metinde eksiktir. Şöyle bir şey olabilir:
Kızıla boyanmıştı akan kanlar yüzünden.

Pekâlâ farkındayım, size ödül borçluyum
Canımdan, toprağımdan, neyim varsa malımdan.
Şimdi öcünü alın oğullarınızın, kardeş
ve hısımlarınızın
Önceki gün Rencesvals'da öldürülmesinin.
İyi biliyorsunuz, kâfirlerle savaşta
Hak yolundayım ben."
Franklar yanıtladı: "Hakan, doğru söylersin."
Yanında yirmi bin er
bir ağızdan ant içer
Canları bahasına
onu bırakmıyacaklarına.
Bir teki geri kalmaz mızrakla savaşmaktan,
Kılıcını vurmaktan;
Çatışma kızışmıştır,
oluk oluk akar kan. HAYDA!

253 Malpramis at sürer savaşım alanında
Frank bahadırlarını geçiriyor kıyımdan.
Dük Naimes çok gazaplı bakarak süzer onu,
Yiğit bir Bey olarak at sürer üzerine,
Bir mızrak vuruşuyla parçalar kalkanının
ortadan üst kısmını,
Örme zırh gömleğinin cilasını kazıyıp
Sarı arma takılmış mızrağının ucunu
bütünüyle daldırır gövdesinin içine,
Devirir onu cansız, yerde yatan binlerce
ölünün arasına.

254 Emir'in kardeşidir Canabeus Han
Atını mahmuzlayıp davranır saldırıya,
Billur tutamağından kavrayıp kılıcını
İndirir Naimes'in şahane tolgasına,
Parçalar tolganın bir yanda yarımını,
Kılıcının çeliği or'dan beş parçayı koparır,
Tolga altında duran halkadan örgü başlık
hiçbir işe yaramaz,

O iç başlık yarılır deriye varasıya;
Üstelik bir parçası sıçrayıp yere düşer.
Bu güçlü vuruş ile Dük Naimes afallar,
Tanrı yardım etmese düşecek idi hemen.
Kollarını atının boynuna sarıp tutar;
Kâfir saldırısını yenileyebilseydi
Soylu Bey oracıkta öldürülecek idi;
Frank Hakanı Karl vardı ona yardıma. HAYDA!

255 Dük Naimes acılar, ağrılar içindedir,
Kâfir de ona tekrar vurmak gayretindedir.
Karl seslenir kâfire: "Bin pişman olacaksın
saldırdığına, rezil!"
Üstüne varır onun, yiğitçe, vurmak için,
Kalkanını parçalar tam yürek hizasında,
Hava deliğinden yırtar üstündeki zırhını,
Devirir onu cansız, boş kalmıştır eyeri.

256 Karl Hakan'ın içine büyük bir acı dolar
Önünde Naimes'i gördüğünde yaralı,
Hem de duru kanının çimene aktığını.
Hakan ona şöyle der iyice alçak sesle:
"Canım Bey Naimes, sokul, yanımda sür atını,
Sana saldıran rezil artık geberdi gitti,
Mızrağım bedenine adamakıllı girdi."
Yanıtladı onu Dük:
"Mutlak, doğru söylersin;
Eğer daha yaşarsam, veririm bir karşılık
adamakıllı büyük."
Sonra da at sürdüler yan yana bu iki dost
Franklardan yirmi bin atlı ile birlikte;
Kimse geri durmadı vuruşlar indirmekten. HAYDA!

257 Emir de at oynatır savaşım alanında,
Kont Guineman'a saldırır
Tam yürek hizasında ak kalkanını deler
Sonra zırh gömleğini alt yanından yırtar,
Bedeni tam ortadan iki parçaya böler,
Tez ayaklı atından cansız yere devirir.
Onun ardından haklar Gebouin'le Lorrain'i,
Norman ülkesi Bey'i, "Koca" denen Richard'ı;
Kâfirler bağrışırlar: "Kılıcın Preciuse
yaman imiş gerçekten;
Vur yüce Bey! Odur kurtarıcımız." HAYDA!

258 Arabistan Beyleri görmeye değer idi,
Özellikle Occian, Argoille, Bascle'den gelenler;
Harbeleriyle çok yaman vuruşlar indirdiler.
Ama Franklar or'dan kaçacak değillerdi;
İki yandan çok kişi öldü, yere devrildi.
Gece çökene değin azgın savaşım sürdü,
Frankların Beyleri pek büyük kayıp verdi;
Çatışma, bitene dek, tarifsiz yas getirdi. HAYDA!

259 Franklarla Araplar çok yaman kılıç çaldı
Nice mızrakla harbe, vuruşun şiddetinden
kırılıp parçalandı,
Yamrı yumru edilmiş kalkanları görenler
Vurulan zırhlardaki gıcırtıyı yahut da
Tolgaya inen kılıç gümbürtüsü duyanlar
Atlıların vurulup yere yıkılışına,
Yerdeki insanların hep bağıra bağıra
can verip gitmesine tanık olmuş kimseler
Korkunç bir acı ile anımsarlar bunları!
Zordur böyle bir savaş çilesine katlanmak.
Emir yardım yakarır Apollon'dan,
Tergavant'dan, ayrıca Muhammed'den:
"Efendimiz tanrılar, hiç kusurum olmadı
size hizmet etmekte;

Tüm heykellerinizi saf altından yaptırdım. HAYDA!
....."*
Güvendiği danışman, Beylerinden Gemalfin
birden huzura gelir,
Kötü haber getirir:
"Efendimiz Baligant, felakete uğradık,
Ne yazık ki yitirdin sen oğlun Malpramis'i,
Kardeşin Canabeus da savaşta öldürüldü.
İki Frank soylusu bahtlı çıktılar bugün; 3500
Birincisi Hakan'ın kendisi imiş gal'ba;
İri bedenli biri, çok soylu Bey'e benzer,
Nisan çiçeği kadar ak, sakalındaki teller."
Emir aşağı iğdi baştaki tolgasını**,
Hemen yüzü asıldı;
Acısı öyle derin, büyük idi ki
can veriyorum sandı.
Denizötesiülke Beyi olan Jangleu'yü
huzuruna çağırdı.

Emir dedi: "Jangleu, beri gel, bana yaklaş;
Yiğitsindir bilirim, çok akıllı kişisin.
Her zaman senden gelen öğütleri dinledim. 3510
Araplarla Franklar hakkında nedir fikrin?
Bu savaştan acaba üstün çıkacak mıyız?"
Yanıtladı öteki: "Yüce Emir Baligant!
ölüme yazgılısın;
Tapındığın tanrılar seni korumayacak.
Karl Hakan çok yavuzdur, adamları gözüpek,
Böylesine savaşçı kişilerden bir ordu
görmedim şimdiye dek.
Yine de saldırt öne Occian Beylerini,
Türklerle Enfrunları, Araplarla Devleri.
Her ne olacak ise
belirsin bir an önce."

* Bu dize özgün metinde eksiktir.
** Gözünden yaş aktığı görülmesin diye.

261 Emir birazcık çekti sakalını ileri,
Bir akdiken çiçeği kadar aktı bu sakal;
Her ne olacak ise, sakınacak değildi.
Duru sesler çıkaran borusuna el atıp
dudağına götürdü;
Yüksek sesle öttürdü, kâfirler onu duydu.
Tüm savaş alanında, tümenlerinin hepsi
sıklaştırdı safları,
Occian'dan gelenler kişnedi ve anırdı,
Arguilleliler ise köpek gibi havladı.
Kâfirler Franklara pek fedai saldırdı;
Öyle ki saflarını en sıkışık yerinden
yarmayı başararak
ayırdılar onları;
Saldırı sırasında yedi bin savaşçıyı
cansız yere yıktılar.

262 Kont Ogier korkaklık nedir hiç bilmemişti,
Ondan iyi bağımlı zırha bürünmemişti.
Frank tümenlerinin yarıldığını gördü;
Argonne Dükü Thierry'yi,
Anjoulu Geoffrey'i, Kont Jozeran'ı çağırdı.
Çok tepeden konuşup Karl'ı sertçe kınadı:
"Bak kâfirler ne biçim kıyımdan geçiriyor
senin askerlerini!
Dilerim Tanrı asla uygun görmesin senin
başına taç giymeni
Eğer bu utancının öcünü almak için
hemen kılıç çalmazsan."
Kimse bir tek sözcükle ona yanıt vermedi.
Hırsla mahmuz vurdular, atları koşturdular,
Karşılarına çıkan kâfirin cümlesini
biçmeye koyuldular.

263 Hakan Büyük Karl vurur kolunun tüm gücüyle
Öyle yapar Dük Naimes, Dan Beyi Ogier
Ve sancağı taşıyan Anjoulu Geoffrey.
Dan Beyi Ogier çok gözüpek kişidir
Atını mahmuzlayıp onu dörtnal koşturur,
Canavarlı sancağı taşıyan savaşçıya
öldüresiye vurur;
Amborre düşer güm diye onun hemen önünde
toprağın üzerine
Emir'in sancağıyla, canavar simgesiyle.
Baligant da görmüştür sancağın düştüğünü
Ve saldırıldığını Muhammed bayrağına;
Emir artık sezinler bu haller üzerine
Kendinin batıl yolda, Karl'ın ise gerçek Hak
yolunda olduğunu,
Yüzden fazla Arap da kaçmaya koyulmuştur.
Hakan yine seslenip Frank Beylerine sorar:
"Deyin bana Beylerim, Tanrı için, hepiniz
bundan sonra da bana destek verir misiniz?"
Franklar yanıt verdi: "Yok gereği sormanın,
Tüm gücüyle vurmayan kişiyi Tanrı çarpsın." HAYDA!

264 Gün biter akşam çöker
Hâlâ kılıç indirir Franklarla kâfirler;
Ordular oluşturmuş kişiler hep yiğittir,
Kendi naralarını unutmuş değillerdir:
Emir narasın' atar "Preciuse!" diyerek,
Karl da ünlü narası "Monjoie!"yı haykırır.
Tanırlar birbirinin gür ve duru sesini,
Savaşım meydanının ortasında ikisi
akıbet karşılaşır,
Birbirine saldırır;
vuruşları yamandır
Mızraklarıyla teker biçimli kalkanlara.
Geniş çıkıntısının hemen alt tarafından
kalkanlar parçalandı,

Zırh üst gömleklerinin alt kenarı yırtıldı
Ama ikisinin de teni yara almadı.
Kolanları koparıp eyerler devirdiler
Her iki Hakan düştü, yere kapaklandılar,
İkisi de ânında ayağa fırladılar,
Hiç yılma göstermeden
kılıçlarını çekip
kınından sıyırdılar,
Başka türlü olamaz bu çatışmanın sonu;
Biri ölmeden bitmez. HAYDA!

265 Güzel Frank yurdunun Hakanı Karl yiğittir,
Onu hiç korkutamaz karşısındaki Emir. 3580
Yalın kılıçlarını kullanıyorlar şimdi
Birbirinin kalkanı üstüne gümbür gümbür
vuruş indiriyorlar.
Kalkanların derisi ve onun altındaki
çift katlı tahta bölüm
parça parça yarıldı,
Çivileri döküldü, orta yer çıkıntısı
iyicene çatladı,
attılar kalkanları;
Ardından giriştiler birbirinin açıkta
kalıvermiş zırhına
vuruşlar indirmeye.
Parlak tolgalarından kıvılcımlar fışkırdı;
Başka türlü bitemez bu çatışma asla
İçlerinden birisi, batıl yoldayım deyip
pes etmiş olmadıkça. HAYDA!

266 Emir dedi: "Karl, hele biraz düşün bakalım
Bana ettiklerinden pişmanlık duyup özür
dilemek konusunda; 3590
İyi biliyorum ki sensin oğluma kıyan.
Ayrıca da haksızdır mülklerime saldırman;
Gel bana bağımlı ol, elindeki ülkeyi
sana tımar vereyim."

Yanıtladı onu Karl:
"Bu haller bana büyük bir alçalma görünür;
Ben kefereyle barış ya da dostluk kuramam.
Tanrı'nın buyurduğu imana sen kapılan,
İsa'cılığa geç ki sana sevgi duyayım;
Ondan sonra da yalnız inanmakla kalmayıp
hep hizmetinde bulun
her şeye gücü yeten
gökteki Hükümdar'ın."
Baligant dedi: "Berbat bir vaaz verdin bana." 3600
Sonra giriştiler yine kılıçla vuruşmaya. HAYDA!

267 Güçlü adamdır Emir;
Karl'ın parlak çelikten tolgasının üstüne
yaman vuruş indirir.
Baştaki bu tolgayı kırar, ikiye böler
Kılıcını Hakan'ın hem yoğun hem dalgalı
saçlarına değdirir;
Koparır etinden de bir avuçluk kadarı,
hatta az fazlasını,
Tam o yerdeki kemik açıkta kalmış olur.
Karl sendeler o zaman, ner'deyse düşecektir,
Ama istemez yüce Rab öldürülmesini
ya da yenilmesini.
Cebrail hazretleri yanına geliverir 3610
Ve uyarır soruyla: "Ey Hakan, ne yaparsın?"

268 Ne zaman ki Karl duydu kutsal melek sesini,
Ölümden hiç korkusu, çekinmesi kalmadı;
Gücüne, bilincine yeniden sahip oldu.
Frank yurdu yapımı kılıcıyla Emir'e
bir vuruş indirdi ki
Mücevher süslerinin parladığı tolgayı
orta yerinden kırdı,
Kılıç kafayı yardı
ve Emir'in beynini dışarıya akıttı,

Yüzün tümünü kesti ta ak sakala kadar;
Emir yere devrildi artık canından yoksun
iflah olamaz halde.
Karl haykırdı kendine özgü narası ile,
yani "Monjoie!" diye.
Bunu duyan Dük Naimes hemen oraya vardı,
Yakaladı Hakan'ın Tencendur nam atını,
Karl Hakan bineğine tekrar bindi orada.
Kâfirler sırt dönerek savuşmaya koyuldu,
Daha direnmelerini Tanrı istemiyordu.
İşte şimdi gelmişti Frankların özlemle
bekledikleri saat.

269 Erki yüce Tanrı'nın isteği böyle idi,
keferenin cümlesi kaçış yoluna düştü;
Franklar, başta Hakan, onları kovaladı.
Hakan dedi: "Beylerim, çektiğiniz acının
intikamını alın;
Ferahlasın içiniz, yaslı yürekleriniz;
Böyle diyorum, çünkü daha bu sabah gördüm,
yaş dökmekteydiniz."
Franklar yanıt verdi: "Öylesi düşer bize."
Ve her biri indirdi, gücünün yettiğince
kılıç vuruşlarını,
Oradaki düşmandan kaçabildi pek azı.

270 Kızgın sıcak basmıştı, toz bulutu kalkmıştı;
Kâfirler kaçıyordu,
Franklarsa onların enseleri dibinde.
Bu kovalamaca bitti Zaragoza kentinde.
Bâlâ hisar burcunun tepesi üzerine
çıktı Bramimonde
Yanında görevliler ve din adamları ile
Tanrı'nın sevmediği sahte din inancının;
Bu kişiler kutsanmaz kilise üstlerince,
kafaüstü saçları usturaya vurulmaz.

Hatun oradan bakıp, Arapların kıyımdan
geçtiğini görünce
Çığlık atıp bağırdı: "İmdada gel Muhammed!
Ah, soylu Han, bak gör ki erlerin
savaşta yenilmiştir,
Emir utançlı yolda canından edilmiştir!"
Marsil onu duyunca, duvara doğru döndü,
Başını öne iğdi, gözlerinden yaş döktü.
Uğradığı felaket altında ezilerek
kahır içinde öldü,
Şeytanlar boy gösterip ruhunu teslim aldı. HAYDA!

271 Kâfirler can vermiştir; üçü beşi sırt dönüp
koyulmuştur kaçmaya
Ve büyük Karl kazandı şimdiki savaşı da.
Zaragoza Hisarı önüne varır varmaz
kapısını kırdırdı,
Biliyor idi artık, bu hisar savunulmaz.
Aldı iç kalesini, askerler yerleştirdi,
Kılıç kuvveti ile Karl Hakan'ın ordusu
orada geceledi,
Ak sakallı Hakan da bundan çok gururlandı.
Bramimonde gelerek kentin tüm burçlarını
Hakan'a teslim etti;
Burçlardan onu büyük, ellisi küçük idi.
Efendimiz Tanrımız size destek olursa
her girişim ulaşır sonunda başarıya.

272 Gündüz biter gecenin karanlığı belirir,
Ay parlaktır, yıldızlar yanar söner gibidir.
Karl artık Zaragoza Hisarı'nı almıştır,
Bin Frank askerine bu kentin köşe bucak
her yerini aratır,
O arada havralar, kentin tüm camileri.
Askerler ellerinde balyozlarla baltalar
Kentteki heykelleri, tüm putları kırarlar.

Artık kalmayacak or'da ne sihir yahut büyü
ne de batıl inançlar.
Hakan Hak yolundadır, bir ayin yapmak ister
Ona bağımlı olan papazbaşı takımı
okuyup üfleyerek
vaftiz için ayrılmış
havuz suyunu kutsar.
Kâfirler getirilir vaftiz havuzlarına.
Karl'a karşı çıkmaya kalkışanlar olunca
Astırır o kişiyi, yaktırır, candan eder.
Yüz binden çok kefere vaftizden geçirildi,
Gerçek İsa'cı oldu; Hatun henüz hariçti.
Nazlı Frank yurduna tutsak kimliği ile
onu götüreceklerdi,
Çünkü onun orada içten gelen sevgiyle
İsa'cı olmasını Hakan istemekteydi.

273 Gece geçer, ardından parlak şafak belirir
Zaragoza kentinin tüm hisar burçlarını
Karl işgal ettirmiştir.
Orada bıraktığı bin askeri bekçidir
Bunlar alınan kenti Hakan için korurlar.
Hakan atını sürer, tüm ordusu yanında,
Tutsak diye birlikte götürdüğü Bramimonde
keza vardır orada,
Ama onun hakkında
niyeti pek iyidir.
Ordu yola çıkmıştır, sevinçli, gönlü ferah,
Bir güç gösterisi ile Narbonne'dan geçerler
.....* Bordeaux'ya ulaşırlar.
Soylu Ermiş Severin'in anısına adanmış
kilisedeki sunak masası üzerine
Hakan koyar bir sürü altın ile bezenmiş
Oliphant borusunu;

* Özgün metinde buradaki bir veya birkaç sözcük eksiktir. Belki orada "Sağlam surları olan" gibi bir deyiş olacaktı.

Hacı olmak üzere oraya uğrayanlar
görür onu masada.
Ordu, Gironde Halici üzerinde karşıya
bu sularda bulduğu birçok büyük gemiyle
geçti, indi karaya.
Karl getirdi yanında Blaye kentine kadar
yeğeninin naaşını
Ve Olivier'ninkini, Roland'ın yoldaşını,
Ve hem akılda üstün hem de korku bilmeyen
ölü Papazbaşı'nı.
Ak tabutlar içine koydurtmuş idi Hakan
bu çok soylu Beyleri;
Onlar şimdi yatmakta Blaye kentindeki
Ermiş Romain'e ait
kilisenin içinde;
Franklar ısmarladı onların her üçünü
Tanrı'yla adlarına*.
Karl at sürerek geçer vadilerden, dağlardan
Aix'e varasıya dek konaklamak istemez;
Hep at sırtında gider,
sarayının önünde binek taşına basar,
orada attan iner.
Hakanlık sarayının içine girer girmez
Dava görsünler diye yargıçları çağırır;
Bunların arasında Bavyeralı olanlar,
Saksonlar, Lorraineliler,
Frisalılar vardır.
Duruşmaya çağırır keza yargıç olarak
Almanlar, Burgundları,
Poitevinlileri, Normanları, Brötonları,
Onların yanı sıra Franklar arasından
en bilge olanları.
Yargılanması başlar böylece Ganelon'un.

* İslam inancında olduğu gibi İsa'cılıkta da Tanrı'nın çeşitli adları vardır. Bu adların anılmasında selamet getirici güç olduğuna inanılırdı ve özellikle tehlike zamanında okunan dualarda Tanrı'nın Latince, İbranice, Hellen dilinde çeşitli adları anılırdı.

274 Hakan artık İspanya seferinden dönmüştür
Aix'e gelir, orası Frank ülkesindeki
en sevdiği kentidir.
Sarayına çıkarak büyük sofaya girer.
Bakın görün orada güzel bir genç kız, Aude,
onun yanına gelir.
Sual eder Hakan'dan: "Ner'de Komutan Roland,
Benimle evlenmeye ant vermiş olan soylu?"
Karl yıkılır hüzünden,
Ağlar, ak sakalını çeker;
"Hanım kardeş, aziz dost, ölmüş biri hakkında
bana soru sorarsın.
Onun yerine sana çok iyi bir koca
vermek isteğindeyim,
Louis'dir bu, ondan daha iyisini bulamam.
Oğlum olur ve bir gün ülkemi yönetecek."
Aude der: "Bu sözler bana pek tuhaf gelir;
Dilerim ki Tanrı'ya, onun ermişlerine,
ya da meleklerine
Hoş gelmesin Roland'dan sonra benim yaşamam!"
Yüzünde hiç renk kalmaz,
yıkılır Karl Hakan'ın ayakları dibine,
Hemen canı uçmuştur;
Tanrı onun ruhunu acıyarak kayırsın!
Frank Beyleri de ona ağlar yasını tutar.

275 Güzel Aude ömrünün sonuna gelmiş idi
Hakan ise genç kızın bayıldığını sandı,
Yine de onun için acı duydu, ağladı;
Kollarından tutarak onu yerden kaldırdı.
Hakan'ın omzuna Aude'nin başı düştü
Sonunda anlayınca genç kızın öldüğünü
Hakan hemen çağırdı Konteslerden dördünü,
Kızlar manastırına taşıdılar ölüyü.
Başında beklediler o gece fecre kadar

Sonra onu gömdüler manastırın içinde
bir sunak masasının hemen bitişiğine;
Hakan da bağışladı büyük bir araziyi
manastıra mülk diye. HAYDA!

276 Hakan Aix'e dönmüştür;
Hain Ganelon or'da, zincirlere vurulmuş
İç Kale'de mahpustur, sarayın karşısında.
Uşak takımı onu direğe tutturmuştur,
Ellerini de geyik derisinden şeritle
güzelce bağlamıştır;
Sopalar, değneklerle dövüp durmaktadırlar.
Daha iyi davranış hak etmiş değildi o;
Eziyetler içinde, yargılanmayı bekler.

277 Eski tarihler yazar
Karl'ın birçok ülkeden bağımlı Beylerini
Aix'e çağırdığını;
Bunların tümü kentte, kilisede toplandı.
Çok kutsal bir yortunun saygın günüydü o gün;
Bazıları söylüyor, Ermiş Sylvester için
kutlanan yortu imiş.
Davanın görülmesi duruşmayla açıldı
Sanık yerinde hain Ganelon durmaktaydı;
Hakan getirtmiş idi onu kendi önüne. HAYDA!

278 Hakan sözü açarak, dedi: "Yüce Beylerim,
Bu Ganelon hakkında adil hüküm isterim.
Benim yanımda geldi, ordu ile birlikte,
İspanya ülkesine;
Yoksun bıraktı beni yirmi bin askerimden
Ve artık hiçbir zaman göremeyeceğiniz
sevgili yeğenimden,
Saraylara yakışır yiğit Kont Olivier'den.
Para için sattığı kişiler arasında
bir de bulunuyordu
on iki Beylerbeyi."

Ganelon dedi: "Gerçekten haine çıksın adım
burada ben susarsam;
Para, mülk konusunda Roland'dan haksız yere
kötülük görmüş idim,
İşte bu yüzdendir ki ben onun ölmesini
ve mahvını istedim.
Ama bu yaptığımla, devletime ihanet
etmek suçlamasını
kabul edemem asla."
Frank yargıçları dedi: "Biz işin orasını
tartışıp konuşalım."

279 Hakan'ın huzurunda Ganelon ayaktadır
Bedeni dinç görünür, yüzünün ten renginde
soylu bir hava vardır;
Hakan'a bağlılıktan ayrılmamış olsaydı
"Kusursuz bir Bey" demek gerekecekti ona.
Bakar dinleyici gelmiş Franklarla, karşıda
oturan yargıçlara;
Davada kendisini desteklemeye gelmiş
otuz akrabasına.
Sonra da yüksek sesle şu sözleri söyledi:
"Tanrı hatırı için beni dinleyin Beyler;
Evet sayın yargıçlar, Hakan'la ordudaydım;
Ona hem bağlılıkla hem de içten sevgiyle
hizmetler sundum durdum.
Yeğeni Roland bana bir nefret besler oldu,
Ölümle, felaketle bitecek bir göreve
atanmamı sağladı.
Marsil Han sarayına ben ulak gönderildim;
Aklımın sayesinde kurtulmayı becerdim.
Ölümüne dövüşe çağırdım Kont Roland'ı,
Olivier'yi, bütün yoldaşlarını;
Karl da duyduydu bunu, tüm soylu Beylerinin
or'da duyduğu gibi.

Yaptığım öç almaktır, devletime ihanet
yoktur bunun içinde."
Frank yargıçları dedi: "Biz işin orasını
tartışıp konuşalım."

280 Ganelon gördü ki artık büyük dava başladı, 3780
Otuz akrabasını yanına oturtturdu.
Onların arasında bir tanesi vardı ki
kulak veriliyordu ona;
Sorence Hisarı Beyi Pinabel'di bu kişi.
İyi konuşur, güzel gerekçe gösterirdi.
Çatışmada her zaman yiğit savaşçı idi. HAYDA!

281 Ganelon ona dedi: "Sana güvenim tamdır;
Savunup kurtar beni ölümden, suçlamadan."
Pinabel der: "Az sonra kurtulmuş olacaksın;
Hiçbir Frank Beyinden senin asılman için
idam hükmü çıkamaz.
Vermeye kalkışanı Karl Hakan'ın önünde
hemen çağıracağım ölümüne dövüşe; 3790
Onun haksızlığını kılıcımın çeliği
kanıtlasın herkese."
Kont Ganelon diz çöker şükran gösterisiyle.

282 Yargıçlar tartışacak kendi aralarında;
Bavyera'dan gelenler, Saksonların Beyleri,
Poitevinliler, keza Normanlar ve Franklar.
Orada Almanlarla Tötonlardan da adam var.
Auvergneliler hepsinden yufka yürekli çıktı,
Pinabel sebebine bu davayı yumuşak
bir hükme bağlayarak
bitirmeye kalkıştı.
Dediler birbirine: "En iyisi, davada
hüküm verilmesine mahal olmadığına
bir karar çıkaralım
ve Hakan'dan ricada bulunalım

Ganelon'u affetsin;
O da yine Hakan'a sevgi ve bağlılıkla
hizmetler ifa etsin.
Roland ölüdür artık, onu kimse bir daha
görebilecek değil;
Ne altın ne de para onu diriltebilir.
Onun sebebine bir
çatışmaya girenler
delilik edecektir."
Bu söylenen çözüme herkesin aklı yattı,
Ama bir tek Thierry, Kont Geoffrey'in kardeşi
onlara karşı çıktı. HAYDA!

283 Karl Hakan'ın Beyleri döndü onun önüne;
Dediler: "Efendimiz
senden rica ederiz
Kont Ganelon'u bağışla,
İzin ver bundan böyle sevgiyle bağlılıkla
sana hizmetler etsin.
Kıyma onun canına, çünkü o pek soyludur.
Bir kez candan olursa benzeri hiç bulunmaz,
Hazineler verilse kayıp yerine konmaz."
Hakan dedi: "Siz bana ihanete kalktınız!" HAYDA!

284 Hakan tüm yargıçların ona ters bir tutumda
olduğunu görünce
Yüzünü yere eğdi,
İçindeki acısı onu pek mutsuz etti.
Derken huzura çıktı bir Atlı Bey, Thierry,
Geoffrey'in kardeşi, Anjou ilinden bir Dük;
Bedeni ince uzun,
Saçı kara, yüzü hayli esmerce,
Boyu pek fazla değil, kısa da sayılamaz.
Edep ile konuşup şöyle dedi Hakan'a:
"Sevgili Efendimiz, Hakanım, üzülme sen!
Bilirsin şimdiye dek sana çok hizmet ettim.

Ölmüş atalarımın hatırı için şimdi
eldeki bu davayı
yürütmek görevini
ben üstlensem gerektir.
Roland Ganelon'a ne yapmış olursa olsun
Senin hizmetindeydi, canı korunmalıydı;
Ganelon onu satınca sana ihanet etti,
Senin şahsına karşı dahi bir suç işledi.
Bu yüzden benim hükmüm, onun asılmasıdır;
Ve hatta bedeninin, asılış öncesinde
....konmasıdır *.
Böyle olur layığı hainlik edenlerin.
Var ise akrabası bana karşı çıkacak
Belime kuşandığım şu kılıcımla
Ben hazırım hükmümün yerinde olduğunu
hemen kanıtlamaya**."
Franklar dedi ona: "Sen çok iyi konuştun."

Pinabel Karl Hakan'ın karşısına gelmiştir;
İrikıyım, güçlüdür, hem yiğit hem çeviktir,
Bir vuruş indirirse
indirdiği o kimse
iflah olamaz asla.
Şöyle dedi Hakan'a:
"Efendim, dava sizin;
Emir buyurunuz da bu şamata kesilsin.
Görüyorum, Thierry hükmünü açıklamış;
Onun haksızlığını kanıtlamak amacım;
on'la kapışacağım."
Geyik derisinden sağ el eldivenini

* Özgün metinde eksiklik görülen yerde "işkenceye" sözcüğü olsa gerek.

** Ortaçağ Hıristiyan dünyasındaki inanca göre, Tanrı haklıyı tutar, korurdu; dolayısıyla bir soylunun haklılık iddiasına bir diğer soylu karşı çıktığında, ikisi arasında yapılacak kanıtlama çatışması (yargısal düello), Tanrı haklı olanın üstün gelmesini sağlayacağı için, haklı tarafı göstermiş, onun haklılığını kanıtlamış olurdu. Şimdi, bu uygulamanın bir örneği olmak üzere, Thierry ile Pinabel kapışacaklar.

Karl'ın eline verdi.*
Hakan "Senden sağlam güvence isteyeceğim," dedi;
Böylece otuz hısım, sorumlu tutulmanın
kabulüne ant içti**
Hakan bu kişilere "Sizleri gözetime
aldırıyorum," dedi;
Kanıtlama kavgası sonuçlanıncaya dek
hısımların başına nöbetçi erler dikti. HAYDA!

286 Thierry anladı ki bir kapışma olacak, 3850
Sağ el eldivenini o da Hakan'a verdi.
Karl ondan da güvence işlevi bulunacak
bazı tutaklar aldı,
Sonra hemen oraya dört ak sıra taşıttı
Çarpışacak olanlar önce otursun diye.
Herkes kabul etti ki, kapışma çağrısı
uygundu törelere.
Dan Beyi Ogier
açıkladı usulü;
Ardından da hasımlar
"Artık haydindi," dedi,
"gelsin atlar, silahlar."

287 İkisi donanıma bürünme sonrasında
Bir papazın önünde günah da çıkardılar,
hayır dua aldılar
Ayine katıldılar ve okunmuş ekmekten
yediler birkaç lokma; 3860
Kiliselere cömert bağışta bulundular.
İkisi birden döndü Karl Hakan'ın önüne.
Üzengi takındılar,
Giydiler beyaz renkli, güçlü-hafif zırhları,

* Düello çağrısı, eldiveni hasımın önünde yere atmakla yapılırdı; sözle yapılmışsa eldiven, hakem/yargıç durumundaki kişiye verilirdi.

** Pinabel yenilir ve ölürse, onun savunduğu, ama hainliği kanıtlanmış olacak Ganelon ile birlikte cezalandırılacaklar.

Parlak tolgalarının bağlandı kayışları.
Kabzası saf altından kılıçlar kuşanıldı;
Boyunları yanına kalkanları asıldı.
Her birinin sağ eli mızrağını kavradı
Bindiler hızlı giden savaşım atlarına.
Yüz bin Atlı Bey birden başladı ağlamaya
Roland'a bağlılıktan Thierry'ye acıyıp;
Bir Tanrı biliyordu
nasıl bitecek idi
bu olayın sonu.

288 Aix Hisarı altında geniş bir çayır vardır;
Beylerin kapışması işte orada oldu;
Her ikisi yiğittir, bilmiyorlar korkuyu.
Hem hızlı hem de oynak, bindikleri atları,
Mahmuzlarlar onları,
dizgini boşaltırlar,
Olanca güçleriyle vuruş indirmek için
ha bire saldırırlar.
Her iki kalkan elde kırıldı, parçalandı,
Örme zırhlar yırtıldı, koptu eyer kolanı;
Eyerler kaydı yana, sonra da düştü hepten,
Ve onları seyreden
yüz bin kişi ağlaştı.

289 İki Bey attan düştü, toprağa kapaklandı, HAYDA!
Sonra hemen sıçradı ve ayağa fırladı.
Pinabel çok güçlüdür, hızlıdır ve çeviktir;
Atları olmaksızın birbirine girerler.
Kabzası saf altından kılıçlarla vuruşup
Birbirinin çelikten tolgasının üstüne
darbeler indirirler.
Tolgadan parça yırtan vuruşlar çok güçlüdür,
Frankların Beyleri seyrettikçe üzülür;
"Ey Tanrım," der Karl Hakan, "kim haklıymış göster."

290 Pinabel hasmına der:
"Thierry, pes et artık;
Senin bağımlın olam eksiksiz içtenlikle,
Mülkümden dilediğin kadarı senin olsun,
Ama bırak Ganelon Hakan ile barışsın."
Thierry yanıt verir: "Bunun lafını etme;
Eğer razı olursam
dönek rezilin teki durumuna düşerim;
Hangimiz haklı imiş, Tanrı göstersin derim." HAYDA!

291 Thierry der: "Pinabel, sen çok yiğit kişisin;
Boyun uzun, güçlüsün, bedenin yakışıklı,
Yoldaşların katında gözüpekliğin namlı.
Bırak artık kapışma burada sona ersin,
Barıştırayım seni Hakanımız Karl ile;
Adaletin gereği yerine getirilsin
Kont Ganelon hakkında
Ve bu hep anımsansın güneş doğup battıkça."
Pinabel yanıt verir: "Tanrım etmesin bunu!
Akrabamı savunmak elbet boynumun borcu.
Pes etmem karşısında dünyada hiç kimsenin
Şanıma leke süren bir iş yapmaktan ise
can vermeyi yeğlerim."
Yeniden giriştiler kılıçlarla vurmaya
Altın kaş'a oturmuş mücevherlerle süslü
tolgaların üstüne;
Fışkıran kıvılcımlar göğe doğru uçuştu.
Onları ayırmanın olanağı hiç yoktu,
Bu kapışma bitmezdi birisi ölmeksizin. HAYDA!

292 Sorence Beyi Pinabel gözüpektir, bilinir;
Thierry'nin Provence ülkesinde yapılmış
tolgası üzerine
yaman vuruş indirir,
Kıvılcımlar dökülür çimenlerin üstüne,
kuru otlar tutuşur.

Çelik kılıcın ucu tolga altına geçer,
Alnı çizip kanatır, daha aşağı iner,
Yüzün yanını keser
Sağ yanağı bırakır akan kanlar içinde,
Hatta zırhı da yarar
ta göbeğine kadar;
Neyse Tanrı korudu cansız yere düşmekten. HAYDA!

293 Thierry bir bakar ki yüzünden yaralıdır,
Duru kanı çimenli çayıra akmaktadır.
Pinabel'in cilalı çelikten tolgasına
kılıcını indirir,
Onu kırar ve yarar
burunluğuna kadar,
Hasmının beyni fırlar
kafasından dışarı;
Thierry kafadan kılıcını kaldırır,
Pinabel candan yoksun, çayıra yuvarlanır,
Bu vuruşla kazandı girdiği kapışmayı.
Franklar bağrışırlar: "Tanrı'nın bir tansığı!
Demek hak gereğiymiş Ganelon'un idamı
Onun yanını tutan hısım akrabasıyla." HAYDA!

294 Thierry kazanınca girdiği çatışmayı
Karl Hakan onun yanına geldi,
Beylerinden kırkı da Hakan'la birlikteydi;
Bunların içindeydi Dük Naimes, Dan Beyi Ogier,
Anjoulu Geoffrey ve Blayeli Willalalme.
Kollarını dolayıp onu bağrına bastı,
Kaftanının kürküyle yüzdeki kanı sildi
O kaftanı çıkarıp bir kenara bıraktı
sırtına giydirildi çabucak bir başkası.
Yaralı Atlı Bey'in incinmemesi için
özenli yavaşlıkla zırhını çıkardılar,
Ve Bey'i oturttular Arabistan'dan gelme
bir katırın üstüne,

Kente döndü sevinçli, yanındaki Beylerle.
Vardılar Aix Hisarı orta yer meydanına,
ayak bastılar yere,
Ve hemen girişildi suçlu sayılanların
kârının itmamına,
hepsinin idamına.

295 Karl sözünü yöneltti Dükleri, Kontlarına:
"Göz altında tuttuğum kişilere ilişkin
öğüdünüz ne ola?
Bu dava sürecinde onlar tuttu yer aldı
Ganelon'un yanında;
Pinabel haklı diye bana tutak oldular,
sorumluluk taşırlar."
Franklar yanıt verdi: "Teki sağ kalmamalı."
Böyle denince Hakan, çağırttı Basbrun'ü,
infaz görevlisini,
"Git ve darağacında sallandır cümlesini;
Telleri kır beyazı sakalıma ant olsun,
Bir tanesi kaçarsa öldürdüm yaktım seni."
O da yanıt olarak "Buyruğuna uymayıp
ne yapabilirim?" dedi.
Yanında yüz uşakla
götürdüler hepsini
darağacına zorla;
Otuzunu da birden sallandırdı orada;
Bir hain kendisini mahvetmekle kalamaz,
yanar yakınları da. HAYDA!

296 Döndü Bavyeralılar Almanlarla geriye* 3960
Onların yanı sıra Poitevinliler geldi,
Brötonlar, Normanlar.
Franklar tüm herkesten daha çok ısrarcıydı

* Ortaçağda Aleman (Alman) adı, Alman kültüründeki insanların yalnız belli bir bölümü için kullanılıyor, diğer bölümler Bavyeralı, Burgund vb. diye daha özel adlarla anılıyordu; tümünü birden belirtecek ortak bir ad kullanılmıyordu.

Ganelon'un çok korkunç işkenceler görerek
öldürülmesi için.
Dört savaşım atını ortaya çıkardılar,
Kol ve bacaklarından her birini ayrı
bir ata bağladılar.
Atların hepsi hızlı, hem de kıpırdak idi;
Dört çavuş bu atları
Bir tarla ortasından akan dereye çekti;
Ganelon'un korkunç sonu işte böyle gelmişti.
Koptu sinir telleri,
Kolları bacakları ayrıldı bedeninden,
Duru kanı yayıldı yeşil çimen üstüne,
Alçak bir hain için nasıl ölüm layıksa
öyle bir ölüm ile can yitirdi Ganelon.
Olacak şey değildir, bir hainlik edenin
onunla övünmesi
yahut da gönenmesi.

297 Hakan öcünü alıp işi tamamlayınca
papazbaşılarına söz yöneltti ülkenin,
Bavyera'nın, Almanların:
"Sarayımda duruyor soylu bir tutsak hanım,
Nice vaazlar duydu, dinsel öykü dinledi,
Tanrı'ya inanarak
İsa'cı inancına geçmeye karar verdi.
Vaftiz etme işini yapınız bu hanımın
ki ruhu girebilsin Tanrı'nın cennetine."
Yanıtladı onlar da: "Bu dediğini yapsın
Hem saygın hem de soylu sağdıç-ana hanımlar."
Aix'de, yani Hakan'ın Ilıcalar Kenti'nde
tumturaklıydı tören,
İspanyalı Hatunu or'da vaftiz ettiler,
Adını değiştirip Iuliana dediler,
Artık İsa'cı oldu, hidayete ulaştı.

298 Karl Hakan tamamladı adalet gereğini
Yatıştırdı böylece kabaran öfkesini,
Bramimonde Hatun'u İsa yoluna soktu.
Gün bitti gece çöktü
Hakan uzandı yattı kemerli odasında
Melek Cebrail geldi Tanrı'nın buyruğuyla:
"Karl, yeniden toparla Hanlık ordularını.
İstila edeceksin Bire denen ülkeyi;
Koşacaksın yardıma Imphe Hisarı'ndaki
Vivien adlı Han'a;
Kâfirler kuşatmakta şimdi onun kentini,
İsa'cılar yakarır tez imdada gelmeni."
Oysa Hakan'ın yine sefere koyulmayı
canı çekmemektedir;
"Ey Tanrım," der, "yaşamım binbir kahırla yüklü!"
Ak sakalını yolar, yaşlarla dolar gözü,
İşte bur'da son bulur Turoldus'un öyküsü.

Roland Destanı üretiliş tarihi 1100-1125 arasına dayandırılan bir "Yiğitlik Türküsü"dür. Frank İmparatoru Büyük Karl'a (742-814) bağlı Beylerin öyküsünü anlatır. Özgün metnin bize ulaşan en eski kopyası 1170 tarihlidir; Anglo-Norman dilinde yazılmış olup 1832'de Oxford'da bir kitaplıkta bulunmuştur. Bu el yazmasında, son satırda Turoldus adı geçmesine karşın, bu kişinin yazar mı, yoksa metni kopyalayan yazman mı olduğu bilinmemektedir.
Roland Destanı'nda anlatılan öykü tarihte gerçekleşmiş bir olaydan hareketle yazılmıştır: 15 Ağustos 778'de Karl ordusundan, Bretagne Kontu Roland komutasındaki artçı birliğin, Basklar tarafından pusuya düşürülüp kılıçtan geçirilmesi söz konusudur aslında. Yalnız *Destan*'da Baskların yerini İspanya Arapları almış, Hıristiyanlık düşmanı kâfirler olarak betimlenen Araplar karşısında savaş veren Roland da din uğrunda can veren bir kahramana dönüştürülmüştür.
Anglo-Norman dilini bugün dünya üstünde, bu ölü dil üstüne uzmanlaşmış birkaç dişi dışında kimse bilmiyor. Prof. Dr. Bilge Umar, çevirisine *Roland Destanı*'nın çağdaş çevirilerini temel aldı. *Destan*'ın İngilizce ve Fransızca farklı çevirilerinden, farklı baskılardan yola çıkarak, saz eşliğinde, Bey konaklarında "teganni" edilmek için yazılan bu *Destan*'ı sonunda Türkçeye kazandırdı.

ISBN 975-08-0924-6

11 YTL
11.000.000 TL